LINDHOLM
RESTAURERING AB
tekniska och antikvariska projektörer

KULTURMILJÖUTREDNING MED KONSEKVENSBESKRIVNING

DETALJPLAN FÖR SKOLA, FÖRSKOLA OCH BOSTÄDER VÄSTER OM EBBE LIEBERATHSGATAN, INOM STADSDELEN KROKSLÄTT

INNEHÅLL

INNEHÅLL 2
INLEDNING 3
Bakgrund 3
Syfte och avgränsning 4
Omfattning 4
Källmaterial och litteratur 4
Läsanvisning 5
Metod och bedömningsgrunder 5
FÖRUTSÄTTNINGAR 8
Översiktsplan för Göteborg 8
Fördjupad översiktsplan för Mölndalsåns dalgång 8
Hänsyn och god helhetsverkan – PBL 9
Särskilt kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer – PBL 9
Tidigare utredningar och kunskapsläge 10
HISTORIK 12
Södra Krokslätts industriområde 12
Arkitekturtendenser 24
Industri- och verksamhetsbebyggelse 25
BESKRIVNING 26
Miljö 26
Byggnader 39
ANALYS 104
Villorna 104
Industri-/verksamhetsbebyggelse 104
KONSEKVENSBESKRIVNING 107
Undersökningsområdet/planområdet 107
Sammantagen bedömning av detaljplanens konsekvenser 107

Göteborg 2025-05-07

LINDHOLM
RESTAURERING AB

Drottninggatan 29
41114 GÖTEBORG
Tel: 031-336 09 40

anna@lindholm-restaurering.se
www.lindholm-restaurering.se

Omslagsbild: Foto Anna Rodin

INLEDNING

Bakgrund

Den antikvariska kulturmiljöutredningen med konsekvensbeskrivning är upprättad mot bakgrund av Stadsbyggnadsförvaltningens arbete med en ny detaljplan för skola, förskola och bostäder väster om Ebbe Lieberathsgatan i Göteborg, inom stadsdelen Krokslätt.

Syftet med planen är att möjliggöra att området omvandlas från industri/verksamhetsområde till ett område med blandad stadsbebyggelse. Planens syfte är även att lösa bristen på utbildningslokaler och bostadsnära park samt möjliggöra för idrottshall och bostäder med tillhörande gång- och cykelvägar.

Planområdet är beläget vid Ebbe Lieberathsgatan, cirka 3,5 kilometer söder om Göteborgs centrum, strax norr om gränsen till Mölndals stad. Inom området finns idag bland annat ett antal före detta industri- och verksamhetsbyggnader samt fyra villor. En realisering av detaljplanen medför bland annat nya byggrätter varför dessa byggnader kan komma att rivas.

Etapp 1

På uppdrag av staden har en inledande utredning genomförts med syftet att översiktligt bedöma konsekvenserna av ett fullt utnyttjande av detaljplanens byggrätter. Kortfattat fastslog utredningen att åtgärden skulle medföra en mer omfattande konsekvens för den befintliga industri-/verksamhetsbebyggelsen eftersom denna byggnadstyp helt skulle försvinna inom området till följd av detaljplanen, samt på grund av pågående stadsutveckling. Konsekvensen avseende de fyra villorna bedömdes mindre då resterande del av villaområdet bibehålls och då byggnadstypen inte vidare påverkas av utvecklingen inom stadsdelen. Utifrån dessa slutsatser har man i föreliggande etapp två valt att fördjupa studien vad avser industri-/verksamhetsbebyggelsen. Syftet med fördjupningen är att ytterligare precisera byggnadernas kulturvärden samt att uppnå ett utökat kunskapsunderlag beträffande den bebyggelse som i högre grad påverkas negativt av ett fullt utnyttjande av detaljplanens byggrätter.

Etapp 2

I etapp 2 tas slutsatserna från etapp 1 med vad gäller villorna men kunskapsunderlaget avseende industri-/verksamhetsbyggnaderna utökas.

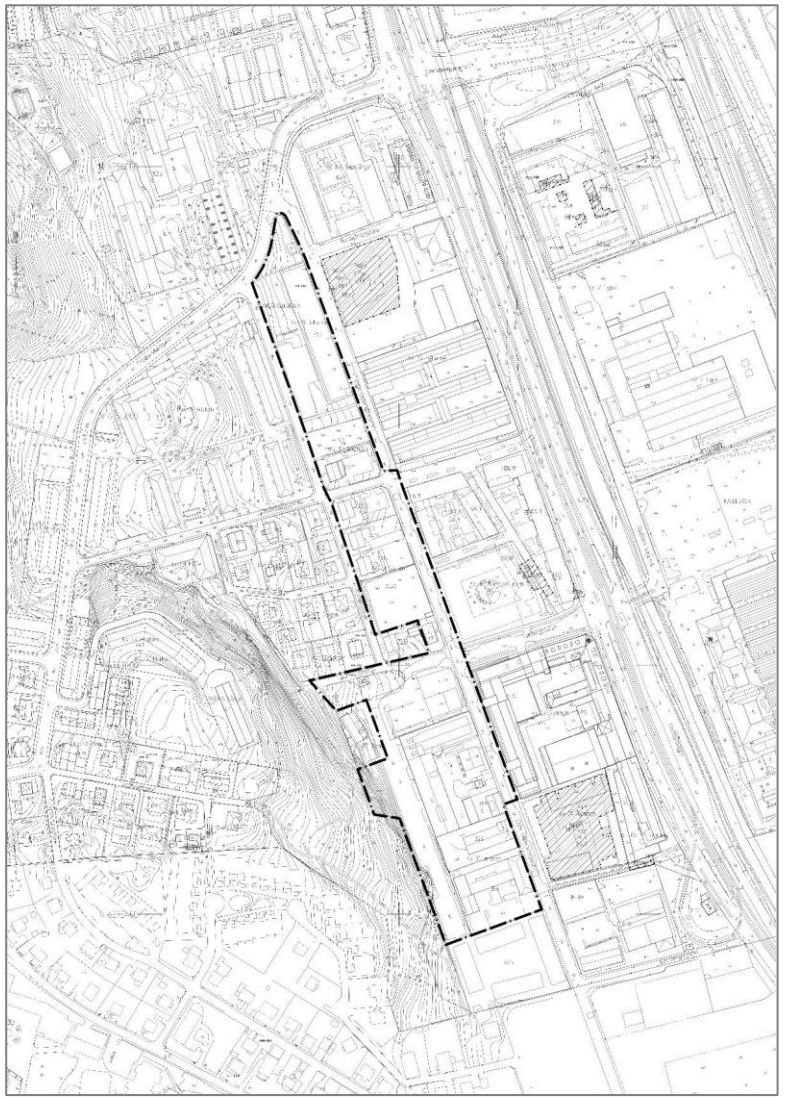

Grundkarta med planområdets gräns. (Illustration hämtad från planbeskrivning)

Kulturmiljöutredningen med konsekvensbeskrivning är upprättad av Lindholm Restaurering AB genom bebyggelseantikvarie Anna Rodin, på uppdrag av Göteborgs Stad.

Syfte och avgränsning

Kulturmiljöutredningen med konsekvensbeskrivning syftar, inför granskning av detaljplanen, dels till att ge en översiktlig bebyggelsehistorisk beskrivning med tillhörande utpekande av olika historiska berättarskikt samt dels till att ge en fördjupad beskrivning och värdering av de enskilda byggnader som i etapp 1 bedömts särskilt viktiga. Utredningen syftar också till att redogöra för konsekvenserna av planförslaget sett till området som helhet.

Omfattning

Utredningen omfattar fastigheterna enligt nedan.

- Bostadshus norr om Varbergsgatan (Krokslätt 19:2, 23:13, 23:14 och 23:15)
- Före detta industri- och verksamhetsbebyggelse söder om Varbergsgatan (Krokslätt 35:5, 35:6, 35:9 och 35:14)

Källmaterial och litteratur

Stadsplaner och bygglovsritningar är hämtade från Stadsbyggnadsförvaltningens arkiv.

Litteratur mm som använts till den historiska framställningen och allmän inläsning om områdets historia är följande:

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse – del II & III, Göteborgs stad, *Planeringsunderlag Kulturmiljökvaliteter – Detaljplan för bostäder och verksamheter norr om Lana, inom stadsdelen Krokslätt*, SWECO (2016), *Bebyggelsehistoriskt planeringsunderlag för Ebbe Lieberathsgatan 21 A-B & 23, Krokslätt 35:5 och 35:9*, Jansson Ellen & Lundgren Ebba (2019), *Kulturmiljöunderlag – Norra Högsbo industriområde*, Göteborgs Stadsmuseum (2015)

Källor till fotografier, illustrationer och ritningar anges i bildtext. Fotografier utan källa är tagna av Lindholm Restaurering genom Anna Rodin 2025.

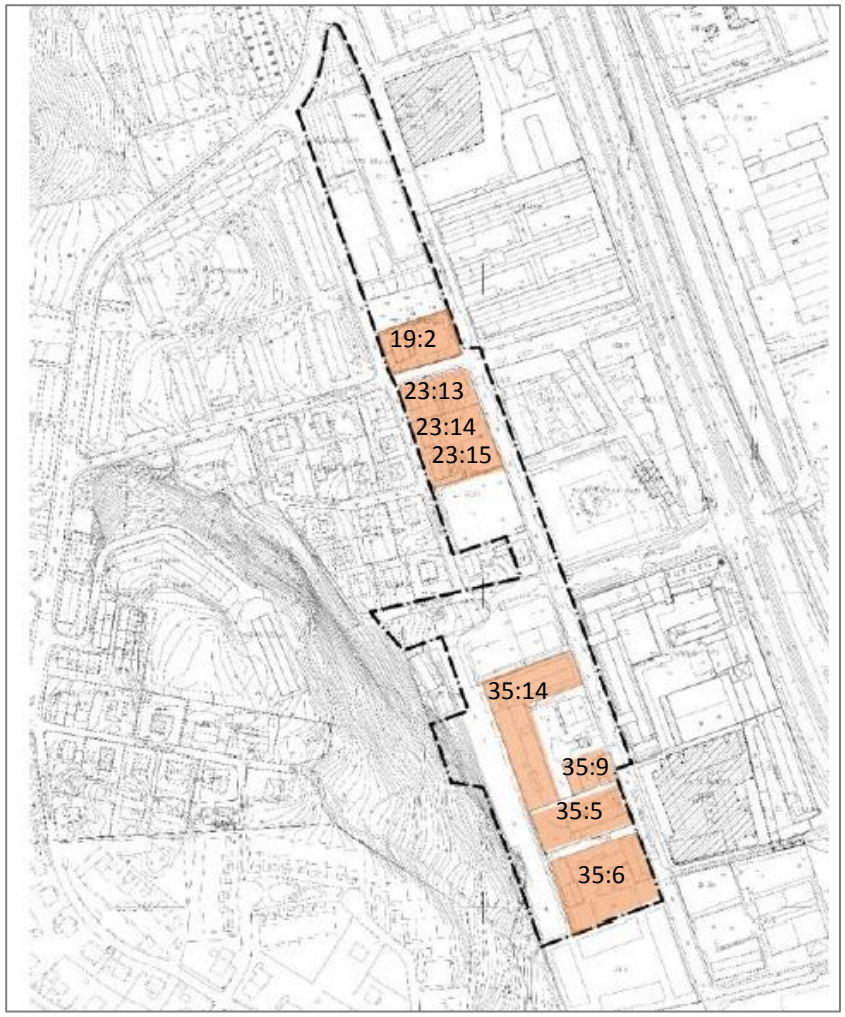

Orangemarkerade fastigheter har bebyggelse som omfattar nya byggrätter. (Illustration hämtad från planbeskrivning)

Läsanvisning

Kulturmiljöutredningen med konsekvensbeskrivning inleds med en redogörelse för de förutsättningar som gäller avseende exempelvis kulturhistorisk klassning, lagstiftning och stadens visioner avseende befintliga kulturmiljövärden. Under rubriken redovisas också en tidigare utrednings kulturhistoriska värdering gällande planområdets bebyggelse med fokus på två av fastigheterna.

Därefter följer ett historikavsnitt som belyser hur området vuxit fram. I kapitlet redogörs även för arkitekturtendenser vid tiden liksom för historik avseende industri- och verksamhetsbebyggelse. Avsnittet avslutas med en sammanställning av områdets utbyggnad.

Därefter följer en miljö- och byggnadsbeskrivning av undersökningsområdet och de byggnader som särskilt omfattas av studien. För villorna redogörs översiktligt för historik och befintligt utseende avseende exteriören medan industri-/verksamhetsbebyggelsen beskrivs mer ingående både beträffande exteriör och interiör (då tillträde till interiören avseende Krokslätt 35:5 inte kunnat medges omfattar beskrivningen endast exteriören, detsamma gäller f d garage inom fastigheten 35:9). Beskrivningen omfattar också en övergripande antikvarisk bedömning gällande hur pass bevarade husens karaktär är sedan uppförandet samt hur avläsbar den ursprungliga karaktären är.

Därefter följer en analys med redogörelse för bebyggelsemiljöns kulturhistoriska sammanhang, arkitektur och byggnadstyper – en analys som sedan ligger till grund för konsekvensbeskrivningen och den sammantagna bedömningen. För villorna har analysen en översiktlig karaktär medan den för industri- och verksamhetsbebyggelsen är fördjupad, både avseende de enskilda byggnaderna samt vad beträffar miljön de är belägna inom. För industri- och verksamhetsbebyggelsen preciseras vidare de värdebärande egenskaper och karaktärsdrag som i utredningen bedömts väsentliga för förståelsen och upplevelsen av miljöns/byggnadens kulturhistoriska sammanhang och kulturhistoriska värde.

Konsekvensbeskrivningen som därefter följer belyser konsekvenserna av ett fullt genomförande av detaljplanen avseende nämnda fastigheter. Avsnittet avslutas med en sammantagen bedömning av detaljplanens konsekvenser och illustreras med en klargörande matris.

Metod och bedömningsgrunder

Avgränsning av undersökningsområdet

Undersökningsområdet avgränsar sig till planområdet men även det direkta närområdet belyses översiktligt angående tillkomstperiod och användning liksom om en utveckling av området avses genomföras i närtid.

Kulturhistorisk bedömning och värdering

Villorna

Villabebyggelsen är i föreliggande utredning inte kulturhistoriskt värderade på samma sätt som industri-/verksamhetsbebyggelsen. Översiktliga bedömningar har dock genomförts med syftet att belysa hur bevarade byggnaderna är sedan uppförandet och avseende karaktären. Dessa bedömningar utgår endast från övergripande okulär dokumentation av befintligt utseende relaterat nybyggnadsritningar. Om- och tillbyggnader som i utredningen konstateras utförda med varsamhet om byggnadens ursprungliga utseende bedöms positivt där så är motiverat.

Industri-/verksamhetsbyggnader

Industri-/verksamhetsbebyggelsen är värderad i enlighet med nedanstående tillvägagångssätt.

Kulturhistorisk värdering – begrepp och förhållningssätt

Den kulturhistoriska värderingen är genomförd i enlighet med Riksantikvarieämbetets rekommendationer i *Plattform Kulturhistorisk värdering och urval (Rapport från Riksantikvarieämbetet – Plattform Kulturhistoriskt värdering och urval 2015-01-19)*. I rapporten beskrivs grundläggande förhållningssätt och en arbetsprocess där de olika delmomenten i en värderingsprocess lyfts fram och tydliggörs. Vikten av att skilja på egenskaper och tillskrivna värden framhålls som ett led i att verka för en transparent kulturhistorisk

värdering. Syftet med ett sådant förhållningssätt är att värderingar skall kunna förstås och äga relevans över tid, men även att de skall kunna utmanas och vägas gentemot olika intressen.

Begreppen nedan används i den följande texten för att beskriva värden och egenskaper i byggnaden och miljön. Nedan förtydligas på vilket sätt begreppen används.

Egenskaper

Original, ursprunglig
Begreppen original och ursprunglig används synonymt för att beskriva byggnadsdelar och karaktärsdrag som bedöms vara bevarade sedan byggnaden uppfördes. Dessa utgör delar av bedömningsgrunden för kulturhistorisk värdering.

Original/äldre respektive äldre
Original/äldre används för byggnadsdelar eller karaktärsdrag som bedöms ha samma egenskaper som original men som kan ha tillkommit i efterhand, som tidiga ändringar och tillägg. Begreppet äldre utgör byggnadsdelar eller karaktärsdrag som hör till tidiga ändringar och tillägg och som kan vara värdebärande för förståelse av byggnadens karaktär/funktion. Dessa utgör delar av bedömningsgrunden för kulturhistorisk värdering.

Sekundär, senare tillägg, utbytt
Begreppen sekundär, senare tillägg eller utbytt används för att förtydliga vad som har förändrats i senare tid. Ofta är de senare tilläggen utförda på ett sätt som inte tar sin utgångspunkt i byggnadens original/äldre karaktär utan har avvikande kvaliteter och karaktärsdrag. Men de kan också vara utformade med viss hänsyn till byggnadens karaktär och som när det gäller industri- och verksamhetsbyggnaderna vara viktiga för förståelsen av hur verksamheten ändrats över tid. Dessa delar utgör inte grund för bedömning avseende kulturhistorisk värdering – om inte så särskilt anges.

Värdering

Kulturhistoriskt sammanhang
Begreppet används för att beskriva ”ett visst identifierat och avgränsat historiskt utvecklingsförlopp med ingående verksamheter eller aktiviteter som på olika sätt haft en präglande inverkan på en viss företeelse”. Det kulturhistoriska sammanhanget utgör utgångspunkten för kulturhistorisk värdering.

Kulturhistoriskt värde
Kulturhistoriskt värde ”avser de möjligheter materiella och immateriella företeelser kan ge vad gäller att inhämta och förmedla kunskaper om och förståelse av olika skeenden och sammanhang – samt därigenom människors livsvillkor i olika tider, inklusive de förhållanden som råder idag.”

Bedömningsskala och kunskapsläge

Bedömningen utgår från hur väl byggnaden representerar kontexten/det kulturhistoriska sammanhanget vilket sedan vägs samman med hur väl bevarad anläggningen är/hur väl den vittnar om den aktuella kontexten/kulturhistoriska sammanhanget. I värderingen ingår också ett försök att klargöra byggnadernas unicitet och representativitet relaterat befintligt kunskapsläge, samt eventuell betydelse som del av en värdefull miljö.

Bedömningarna i föreliggande utredning är upprättade givet det befintliga kunskapsläget avseende andelen bevarade objekt av aktuell byggnadstyp – ett kunskapsläge som är begränsat – samt relaterat deras betydelse i det lokala sammanhanget (utbyggnaden av Södra Krokslätt vid mitten av 1900-talet) samt hur väl bevarade de är till sin karaktär. För industri- och verksamhetsbebyggelse kan det främst värdebärande exempelvis vara vad de kan berätta om som funktionsbyggnad från en viss tid, om de är uppförda med någon ambition avseende gestaltningen samt hur bevarade de är avseende möjlighet att utläsa och uppleva dessa egenskaper. Typiskt för industri-och verksamhetsbyggnader är många gånger också att de utvecklats underhand, till följd av verksamhetens behov varför ändringar också kan medverka till anläggningens värde.

Bedömningsskala
Högt kulturhistoriskt värde (A): Byggnaderna i denna klass är välbevarade och tydligt utläsbara och upplevbara representanter, såväl unika som tidstypiska, för sin tids industri-/verksamhetsbyggnader och uppbär som helhet höga kulturhistoriska värden. Kan motsvara klassning som särskilt värdefull byggnad enligt plan- och bygglagen 8 kap 13§ och bedömningen kan också appliceras på en bebyggelsemiljö.
Högre kulturhistoriskt värde (B): En byggnad i denna klass kan vara delvis förändrad eller riven men där bevarade byggnader/delar har ett högt värde och kan vara karaktärsskapande för anläggningen som helhet eller för stadsdelen. Bedömningen kan också appliceras på en bebyggelsemiljö.

Kulturhistoriskt värde (C): Byggnad med relativt lågt kulturhistoriskt värde, men det finns absolut värden vilka klargörs i värdebeskrivningen. En anläggning i denna klass kan vara till övervägande del förändrad och/eller möjligheten att utläsa och uppleva dess ursprungliga funktion har begränsats i högre grad men är ännu bevarad till viss del. Det kan också röra sig om ett objekt som i sig har ett lågt värde men som verkar miljöskapande i det omgivande sammanhanget.

Konsekvensbeskrivning – begrepp och bedömningsskala

Begreppsförklaring

Fysisk egenskap	Fysiskt förekommande inslag såsom byggnader
Visuell egenskap	Visuella, funktionella och andra upplevbara egenskaper vilka är kopplade till identifierade värden

Bedömningsskala

Graden av konsekvens på identifierade kulturvärden anges i skalan:

Ingen konsekvens – möjligheten att utläsa (fysiskt) och uppleva (visuellt) befintliga kulturvärden bedöms förbli intakt

Marginell konsekvens – möjligheten att utläsa (fysiskt) och uppleva (visuellt) identifierade kulturvärden försvagas i mindre utsträckning

Måttlig konsekvens – möjligheten att utläsa (fysiskt) och uppleva (visuellt) identifierade kulturvärden försvagas delvis

Stor konsekvens – möjligheten att utläsa (fysiskt) och uppleva (visuellt) identifierade kulturvärden försvagas på ett betydande vis

Mycket stor konsekvens – möjligheten att utläsa (fysiskt) eller uppleva (visuellt) identifierade kulturvärden försvinner eller försvåras på ett betydande vis

FÖRUTSÄTTNINGAR

Översiktsplan för Göteborg

Översiktsplanen för Göteborg är visionen om hur kommunens mark och vatten ska användas på lång sikt. Gällande översiktsplan antogs av kommunfullmäktige i maj 2022.

I avsnittet som handlar om den gestaltade livsmiljön anges följande gällande tillvaratagande av kulturmiljövärden:

Ta vara på och utveckla stadens kulturmiljöer genom att:

- *Låt den växande staden utvecklas i samspel med kulturmiljövärden genom att bygga vidare på stadens karaktärer.*
- *Förtydliga och förstärk platsspecifika värden som Göteborgs historia och stadens unika karaktär i all stadsutveckling.*
- *Ny arkitektur ska förhålla sig respektfullt till kulturhistorien, spegla vår nutid och stärka Göteborgs identitet för framtiden.*
- *Tillämpa skydds- och varsamhetsbestämmelser samt rivningsförbud för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och miljöer i detaljplanering och bygglovgivning.*

Göteborg har en lång och varierad historia som sträcker sig till innan den nuvarande staden grundlades på 1600-talet. Historien går att utläsa i såväl stadens skiftande bebyggelse och landskap, som i landsbygdens kulturlandskap av lämningar över och under mark. Den göteborgska stadsbilden är tydligt igenkännbar och framvuxen ur ett dynamiskt samspel mellan det dramatiska älvdals- och kustlandskapet, näringar knutna till älven samt olika tiders byggnadsregleringar, geografiska gränsdragningar, planeringsideal, ingenjörskonst och byggnation.

De fysiska, rumsliga och visuella egenskaper samt det kulturella innehåll som utgör Göteborgs kulturvärden är viktiga att behålla och bygga vidare på när staden utvecklas. De erbjuder stadens invånare och besökare att uppleva och förstå olika skeden i stadens utveckling och historiska sammanhang, samtidigt som de bidrar till stadens skönhetsvärden. I en alltmer tätbebyggd stad är det angeläget att lyfta kulturvärdena, den resurs de innebär och värdenas betydelse för människors hälsa, trivsel och välmående.

Kulturmiljön har en stark attraktionskraft och dess kulturvärden innebär platsspecifika kvaliteter som gör varje plats speciell. Kulturvärdena bidrar påtagligt till att profilera både staden som helhet och enskilda stadsdelar, kvarter och platser. Kulturvärdena gör Göteborg till just Göteborg - ett varsamt förhållningssätt till framförallt innerstadens befintliga kulturvärden är därmed viktig, eftersom de bär mycket av stadens unika karaktärsdrag och attraktivitet. Samtidigt är kulturmiljön och dess inneboende värden en levande del av det vardagliga stadslivet och den gestaltade livsmiljön som behöver tillvaratas, brukas och utvecklas för att kunna bibehållas.

I takt med att staden förändras läggs nya miljöer till de befintliga och med tiden skapas ny kulturmiljö. Tillsammans bidrar de nya och de äldre stadsmiljöerna till upplevelsen av Göteborgs identitet. Det är angeläget att de kulturhistoriska spåren är synliga och tydligt upplevbara och avläsbara för att förstå stadens historia och hur den har formats till det vi ser idag. Kulturmiljöerna berättar om olika perioder i Göteborg, vilka drivkrafter och ideal som funnits, men också om hur tidigare invånare levt sina liv.

De kulturhistoriska värdena kan delas in i kulturmiljövärden som är av allmänt intresse respektive av riksintresse. Göteborgs särskilt värdefulla kulturmiljöer och områden av riksintresse för kulturmiljövården har ett juridiskt skydd mot förvanskning respektive påtaglig skada. I många fall överlappar dessa varandra och kan ibland vara svåra att särskilja. Oavsett har värdena prövningsgrundande egenskaper, men det är bara riksintressenas beslutstexter som har en planjuridisk verkan i strikt mening på regional nivå. Skyddet i plan och bygglagen (PBL) är generellt. Det gäller både utpekade och inte utpekade värdefulla kulturmiljöer. Det är viktigt att beakta särskilt värdefulla miljöer som inte är formellt utpekade och att det även finns andra miljöer av värde som måste beaktas i planeringen.

Fördjupad översiktsplan för Mölndalsåns dalgång

Den fördjupade översiktsplanen för Mölndalsåns dalgång, antagen 2016, ger följande rekommendationer för kulturmiljövärden i området:

Områdets stadsmiljö ska spegla den historiska utvecklingen genom att äldre kulturmiljöer och kulturbyggnader tas till vara och utvecklas som karaktärsskapande element i stadsbilden, och för att skapa identitet i den nya stadsmiljön. Tillsammans med en förbättrad grönstruktur och förbättrade gång- och cykelstråk ska kulturmiljöns attraktivitet bidra till ökad promenadvilja och stärka stadsmiljöns identitet. Vid förtätning ska ny bebyggelse berika och stärka det kulturhistoriska värdet.

Äldre kulturmiljöer och kulturhistoriskt värdefulla miljöer tas tillvara och utvecklas som karaktärsskapande element i stadsbilden.

Hänsyn och god helhetsverkan – PBL

Vid planläggning mm gäller krav på hänsyn och god helhetsverkan i enlighet med plan- och bygglagen 2 kap. 6§.

Ur PBL:

2 kap. 6§

6§ *Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på en avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till*

1. *Stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan,*

[…]

Vid planläggning och i andra ärenden samt vid åtgärder avseende byggnader som inte ingår i ett ärende enligt denna lag ska bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skyddas. Ändringar och tillägg i bebyggelsen ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas. Lag (2024:477)

Särskilt kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer – PBL

Särskilt kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer skall i enlighet med plan- och bygglagen (PBL) skyddas från förvanskning. För att en byggnad ska betraktas som särskilt värdefull krävs det att byggnadens värde är så stort att dess bevarande kan sägas utgöra ett verkligt allmänt intresse. Detta gäller inte bara enskilda byggnader av monumental karaktär eller stort historiskt värde, utan också byggnader och bebyggelsemiljöer som representerar olika tidsepoker eller något karaktäristiskt från skilda sociala miljöer. Bestämmelsen gäller också enskilda byggnader som i sig kanske inte är så värdefulla men som blir det genom samhörigheten i en grupp, ett kvarter, en fasadräcka eller liknande. *(Boverket PBL - Kunskapsbanken)*

I Boverkets byggregler (BBR) finns närmare preciserat vad som bör betraktas som särskilt värdefulla byggnader och miljöer uttryckt som allmänt råd – se nedan.

Ur PBL:

8 kap. 13§

Förbud mot förvanskning

13§ *En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas. Första stycket ska tillämpas också på*
1. anläggningar som är bygglovspliktiga enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 7§,
2. tomter i de avseenden som omfattas av skyddsbestämmelser i en detaljplan eller i områdesbestämmelser,
3. allmänna platser, och
4. bebyggelseområden.

Ur BBR:

1:2213 Särskilt värdefull byggnad

Allmänt råd
En byggnad kan vara en sådan särskilt värdefull byggnad som avses i 8 kap. 13 § PBL antingen för att den har sådana värden i sig eller för att den utgör en väsentlig del av en särskilt värdefull bebyggelsemiljö. Vad som sägs här om byggnader gäller även för bebyggelseområden.

En byggnad kan vara särskilt värdefull om den tydliggör tidigare samhällsförhållanden. Exempel på detta är
– byggnader som representerar en tidigare vanlig byggnadskategori eller konstruktion som nu har blivit sällsynt,

– byggnader som belyser tidigare bostadsförhållanden, sociala och ekonomiska villkor, arbetsförhållanden, olika gruppers livsvillkor, stadsbyggnadsideal eller arkitektoniska ideal samt värderingar och tankemönster, och

– byggnader som har representerat för lokalsamhället viktiga funktioner eller verksamheter.

En byggnad kan även vara särskilt värdefull om den tydliggör samhällsutvecklingen. Exempel på detta är

– byggnader som till exempel illustrerar folkrörelsernas framväxt, massbilismens genombrott, immigration eller emigration,

– byggnader som har tjänat som förebilder eller på annat sätt varit uppmärksammade i sin samtid, och

– byggnader som präglas av en stark arkitektonisk idé.

En byggnad kan också vara särskilt värdefull om den i sig utgör en källa till kunskap om äldre material och teknik.

En byggnad kan vara särskilt värdefull från konstnärlig synpunkt om den uppvisar särskilda estetiska kvaliteter eller har en hög ambitionsnivå med avseende på arkitektonisk gestaltning eller i utförande och materialval eller i konstnärlig gestaltning och utsmyckning.

En byggnad kan även vara särskilt värdefull om den värderas högt i ett lokalt sammanhang.
Exempel på detta kan vara byggnader som har haft stor betydelse i ortens sociala liv eller för ortens identitet eller i lokala traditioner.

I begreppet särskilt värdefull byggnad ligger att byggnaden särskilt väl ska belysa ett visst förhållande eller i sitt sammanhang ha få motsvarigheter som kan belysa samma förhållande.

De flesta byggnader kan på ett eller annat sätt anses uppfylla något av de angivna kriterierna, men i begreppet ”särskilt värdefull” ligger att byggnaden särskilt väl ska belysa ett visst förhållande eller i sitt sammanhang ha få motsvarigheter som kan belysa samma förhållande. Få motsvarigheter ska förstås i relation till hela byggnadsbeståndet och behöver bedömas från såväl ett nationellt som regionalt och lokalt perspektiv. Även om en byggnadstyp kan vara vanlig i en region så kan det finnas få motsvarigheter i ett nationellt perspektiv. En i och för sig vanligt förekommande byggnadstyp kan i sitt sammanhang ha få motsvarigheter som kan förmedla samma berättelse. En väsentlig aspekt på kulturhistoriskt värde är i vilken mån en byggnad är ägnad att förmedla kunskap om ett visst förhållande. *(Boverket PBL - Kunskapsbanken)*

Byggnader från tiden före 1920-talets bebyggelseexpansion, som har sin huvudsakliga karaktär bevarad, utgör idag en så begränsad del av byggnadsbeståndet att flertalet av dem kan antas uppfylla något av kriterierna för särskilt värdefull byggnad. (BFS 2016:6).

Tidigare utredningar och kunskapsläge

Bebyggelsehistoriskt planeringsunderlag för Ebbe Lieberathsgatan 21 A-B & 23, Krokslätt 35:5 och 35:9 (2019)

I en utredning upprättad av bebyggelseantikvariestuderande i samband med praktik på Stadsbyggnadsförvaltningen studerades miljön i södra delen av planområdet närmare – dock med fokus på rubricerade objekt.

I studien konstaterades följande avseende karaktär och sammanhang:

Bebyggelsen längs med Ebbe Lieberathsgatan har lägre skala jämfört med vid Mölndalsvägen. Gatan är smalare och har lägre byggnader, korta fasader och mindre volymer som inte är sammanbyggda, främst längs den södra halvan.

Mellanrummen mellan byggnaderna på gatans västra sida gör de grönskande höjderna bakom synliga och möjliggör upplevelsen av dalgången.

Ebbe Lieberathsgatan utgör en gränsdragning mellan det lugna och gröna bostadsområdet och det högtrafikerade industriområdet längs Mölndalsvägen.

Byggnaderna utmed gatans södra del är i olika storlekar, stil, material (bl.a. tegel, korrugerad plåt, granit, puts), platta eller flacka sadeltak från olika tidsperioder och har på olika sätt präglats av sina verksamheter, ger miljön en brokig och varierande karaktär samt illustrerar en succesiv utveckling och beständig kontinuitet.

De äldre byggnaderna inrymmer en variation av verksamheter från stora till små upplåtelseformer.

De äldre byggnaderna på gatan synliggör områdets historia och framväxt.

De ovan rubricerade objekten liksom delar av miljön anges i rapporten ha följande kulturhistoriska värde:

Miljön längs Ebbe Lieberathsgatan är av blandad karaktär med små och storskalig bebyggelse som innehar en blandning av verksamheter. Byggnaderna på Krokslätt 35:5 och 35:9 är en bidragande faktor till den upplevda brokigheten utmed gatan, som skapas genom variation av uttryck, skala samt ålder, fortlever. Detta kommer till uttryck genom att områdets utveckling har skett succesivt och går att läsa av idag.

Krokslätt införlivades i Göteborg stad i början av 1900-talet, och med sitt läge utmed Mölndalsån och i utkanten av staden var det en gynnsam plats för uppförandet av industrier. Byggnaderna utmed Ebbe Lieberathsgatan tillkom under en senare del av områdets utveckling. Gatan hade småskaliga industrier, kontor och ett fåtal bostadshus, till skillnad från de tidigare mer storskaliga industrierna utmed ån. Byggnaderna på Krokslätt 35:5 och 35:9 är viktiga exempel och besitter ett lokalhistoriskt värde då de synliggör det ursprung som gatan och området har.

Ebbe Lieberathsgatan 23 är en god representant för den småskaliga industribebyggelse som växte fram under efterkrigstiden. Industribebyggelse byggdes vid den tiden för att kunna inhysa olika typer av industriverksamhet, till skillnad från tidigare då verksamheten bestämde byggnadernas utformning. Byggnaden har sedan den uppfördes använt till skilda typer av verksamheter, såsom tryckeri, läkemedelsföretag och smidesverkstad. Då flertalet industribyggnader av liknande karaktär i området rivits är detta en av de sista att representera utvecklingen av den småskaliga industrin på 50-talet, vilket ger byggnaden ett industrihistoriskt värde.

Ebbe Lieberathsgatan 21A samt 23 besitter också arkitektoniskt värde då de är representativa för 1950-talets arkitekturideal. Byggnaderna har till största del behållit dess ursprungliga utformning och material på fönster, dörrar, trapphus samt fasader. Byggnaderna uppvisar ett hantverksmässigt byggande där handen varit närvarande och materialval skett omsorgsfullt.

Kunskapsläge avseende stadens industriområden och industribebyggelse

I samband med föreliggande utredning har kontakt tagits med Göteborgs stad, kulturförvaltningen med avsikten att undersöka kunskapsläget avseende aktuell byggnadstyp (bevarad industri/verksamhetsbebyggelse från 1940-1950-tal belägen inom industriområden som anlades i samband med stadens utbyggnad runt mitten av 1900-talet, i områden som mer utgjorde stadens utkant vid tiden men som idag är belägna närmare stadens centrum (men inte centrumnära) till följd av dess expansion). Frågan till förvaltningen gällde också om byggnadstypen riskerar försvinna till följd av stadens utveckling, då mer centrumnära industriområden kan komma att ersättas av det som kallas för blandstad.

Förvaltningens svar på frågan var att kunskapsläget gällande denna typ av bebyggelse dessvärre är mer begränsad. Inventeringar har genomförts i delar av staden men det är i nuläget svårt att ge en entydig bild. Olika områden är också olika påverkade av rådande stadsutveckling.

Kontakt har också tagits med industriantikvarie Ida Dicksson som genomfört flera av stadens inventeringar av centrumnära industriområden och Dicksson delar förvaltningens bedömning av kunskapsläget gällande industriområden som ligger något längre från centrum.

HISTORIK

Södra Krokslätts industriområde

1862 bildades Örgryte landskommun och inom kommunen upprättades så kallade municipalsamhällen. Den mark som idag ingår i stadsdelen Krokslätt var tidigare ett municipalsamhälle inom Örgryte men införlivades med staden Göteborg 1922.

Vid tiden för Krokslätts införlivande i staden präglades ännu området av äldre jordbruksbygd även om det också fanns relativt tät bebyggelse utmed Mölndalsvägen och industrier hade sedan mitten av 1800-talet lokaliserat sig till Mölndalsån och dess dalgång.

Industrierna drog nytta av åns vatten – både för sin verksamhet samt för transporter och av vikt för fabrikernas lokalisering var också dalgångens utbyggda järnväg. En annan bidragande orsak var läget utanför stadsgränsen – här gällde inledningsvis inte stadens mer strikta regleringar varför industrierna kunde etableras mer fritt efter verksamheternas behov.

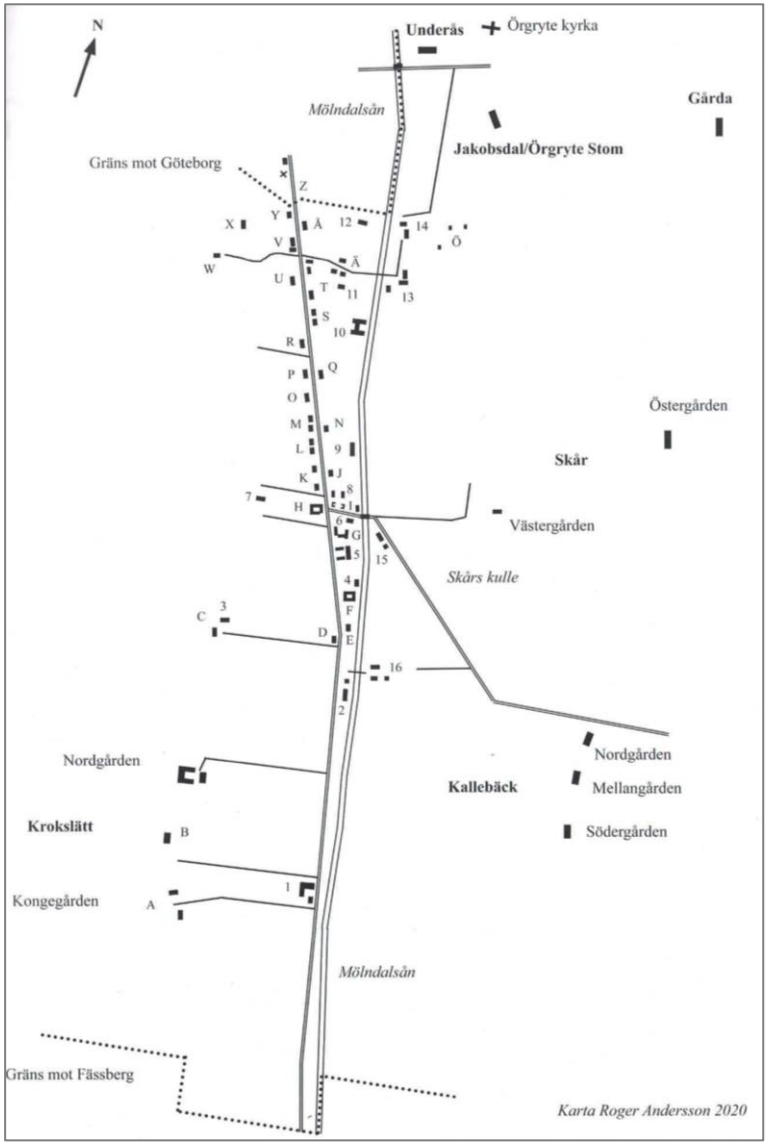

Karta över Krokslätt längs Mölndalsån 1840. Den streckade linjen i kartans södra del utgör gränsen till Mölndal. (Ur Krokslätt i Örgryte – bostäder, fabriker och municipalsamhällen.)

Karta från 1892. Vid tiden var trakten i anslutning till undersökningsområdet (orange markering för ungefärlig placering) främst en jordbruksbygd. (Ur Göteborg 400 år genom kartor)

Vy från Krokslätt mot Kallebäck. Fotografiet ger en bild av hur området såg ut i början av 1900-talet. (Ur Krokslättsbilder – gamla bilder från Krokslätt i Mölndal)

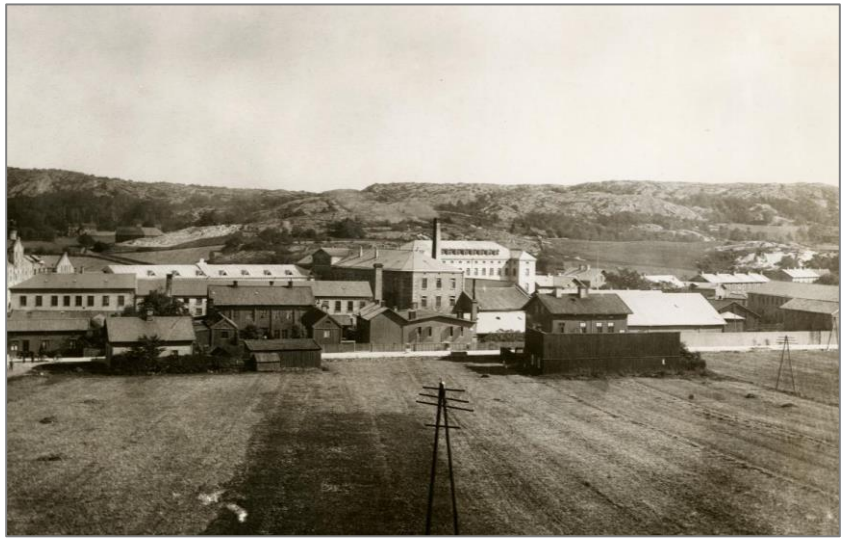

Under 1800-talet växte många industrier fram utefter Mölndalsån. I bild är bland annat bebyggelse hörande till Almedals fabriker. Fotografi från 1896. (Göteborgs Stadsmuseum)

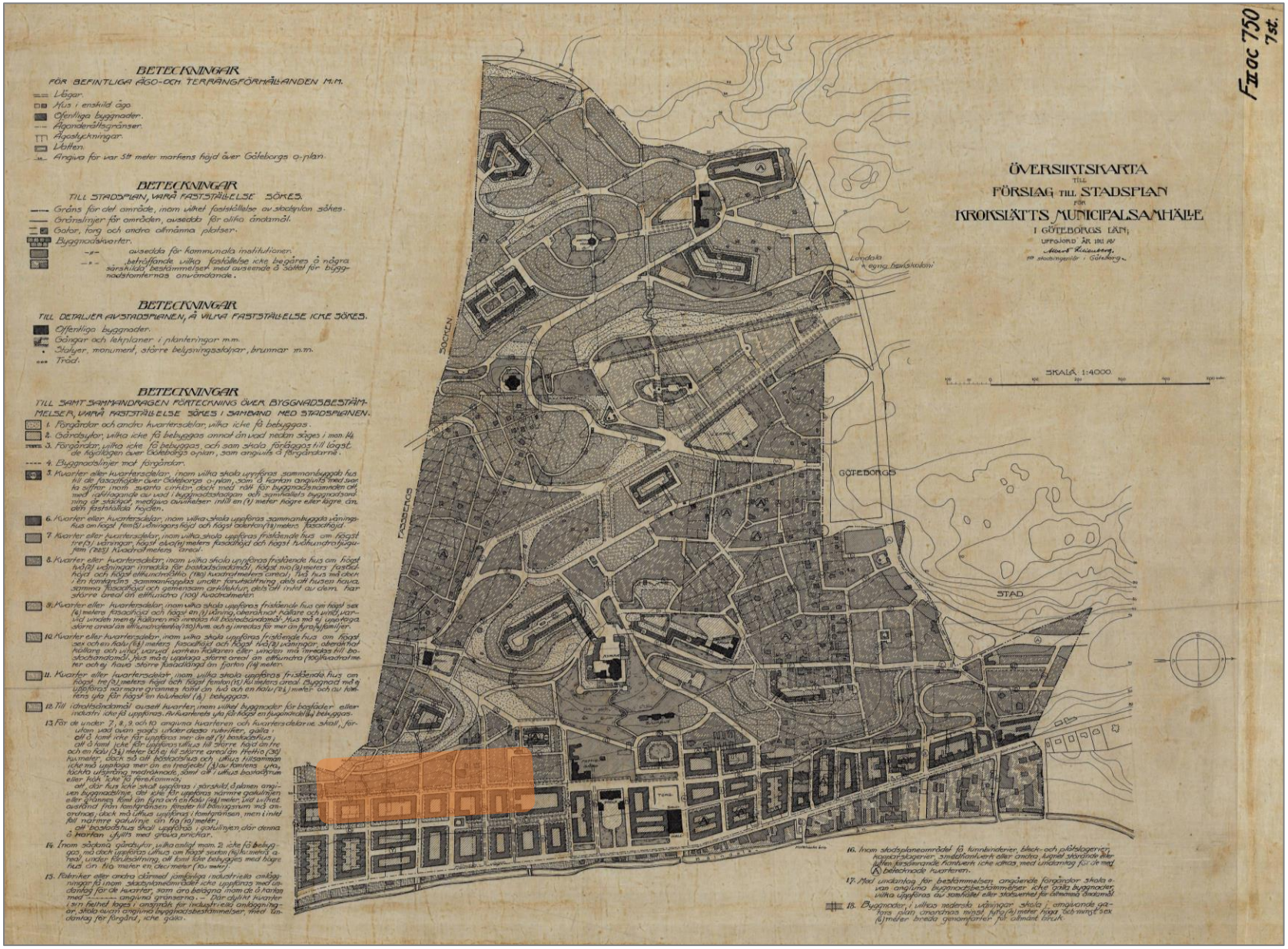

Del av stadsplan för Krokslätt från 1913. Orange markering anger undersökningsområdets ungefärliga placering.

(Göteborgs stad, stadsbyggnadsförvaltningens arkiv)

Industrimiljöerna utmed Mölndalsån blev under 1870-talet alltfler samtidigt som befintliga verksamheter expanderade – en utbyggnad som sedan kom att vara ända in på 1900-talet. Från 1960-talet gick utvecklingen mer mot att de industrirelaterade verksamheterna ersattes av kontor, både genom att befintliga lokaler byggdes om men också genom nybyggnad.

Redan 1913 fastställdes dock en stadsplan för Krokslätt, signerad dåvarande stadsingenjören Albert Lilienberg. Planen fick delvis genomslag och fram till 1930-talet bebyggdes området främst med villor men det tillkom också landshövdingehus, bland annat vid Krokslätt torg. För det området som avser aktuellt planområde var marken enligt stadsplanen främst avsedd för bostäder, då som sluten kvartersbebyggelse men sluttningen mot höjden väster om det som idag utgör Ebbe Lieberathsgatan var tänkt för friliggande bostadshus, utefter ett mer snirkligt vägnät.

1944 fastställdes en ny stadsplan för södra delen av Krokslätt. I och med den nya planen skiftades användningen från bostäder till industrirelaterad verksamhet – en ändring som genomförts också i andra delar av dalgången. Området invid och väster om Mölndalsvägens sydligaste del (del av undersökningsområdet) undantogs när planen antogs men bestämmelserna fastställdes även för denna del i en ny stadsplan från 1948. Utöver regleringar avseende markanvändning tilläts högre bebyggelse bland annat utmed Mölndalsvägen medan byggnaderna i de inre delarna skulle ha en lägre byggnadshöjd.

Strukturen från stadsplanen daterad 1913 kom att leva kvar bland annat i den del som var avsedd för friliggande villor samt i den gatusträckning som idag utgör Ebbe Lieberathsgatan och villaområdet utökades också något i stadsplanen från 1944. I norra delen möjliggjordes också för flerbostadshus i sten.

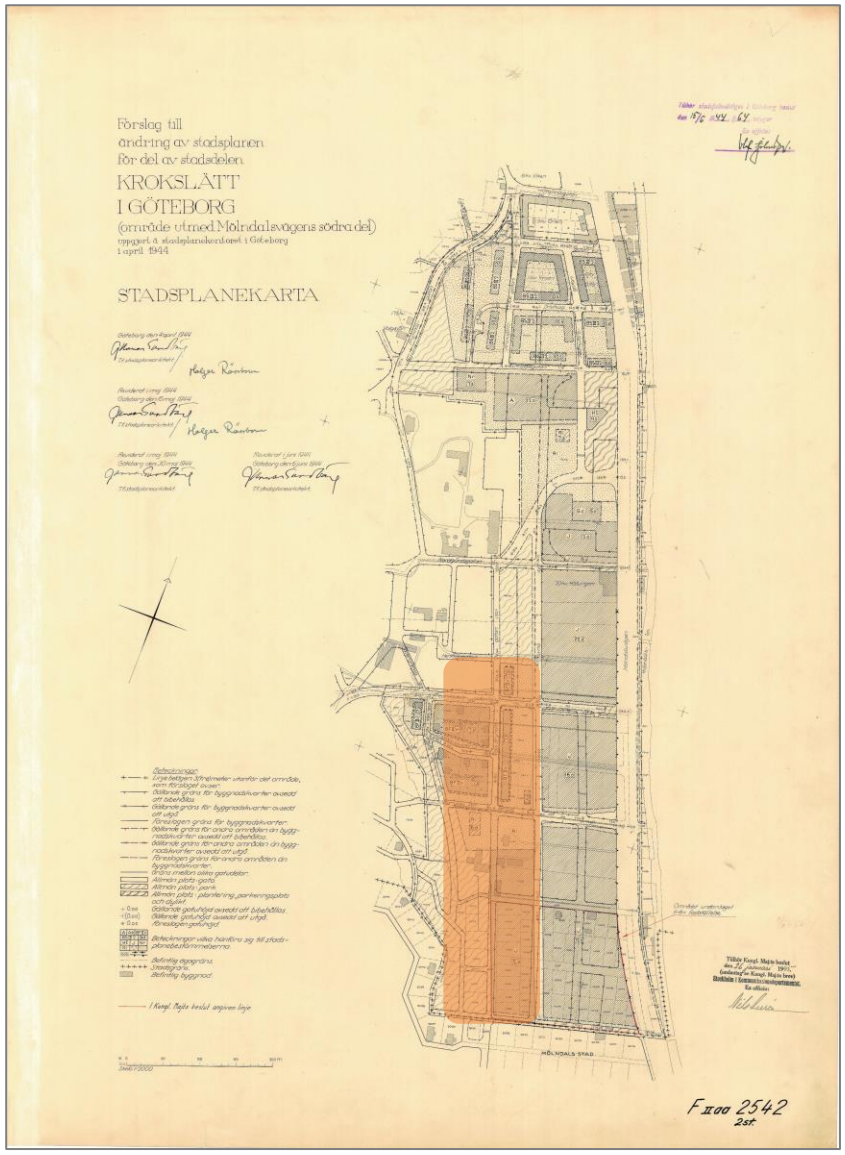

Stadsplan från 1944. Undersökningsområdets ungefärliga utsträckning har orange markering. (Göteborgs stad, stadsbyggnadsförvaltningens arkiv)

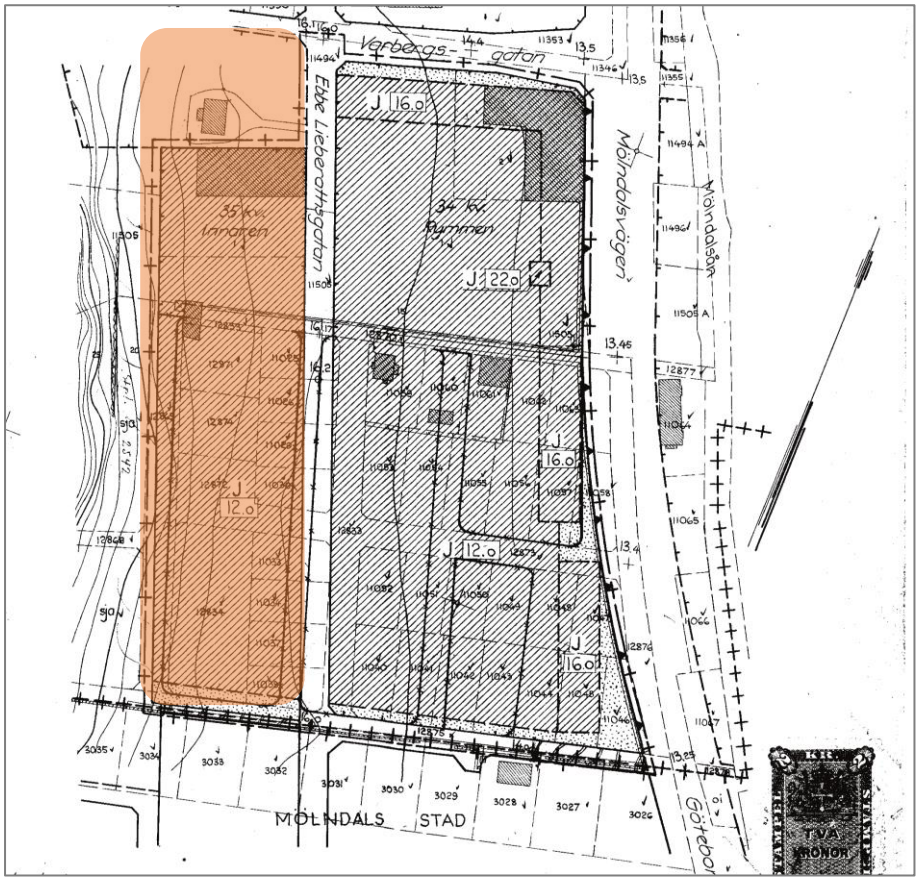

Utsnitt av stadsplan från 1948. Del av undersökningsområdet som berörs har orange markering. (Göteborgs stad, stadsbyggnadsförvaltningens arkiv)

De äldre industriernas lokalisering till dalgången och Mölndalsån hade främst sin orsak i behovet av vattnet, både för verksamheten och för transporter. En viktig aspekt gällande frakt var också närheten till järnvägen. I de industriområden som började planläggas omkring mitten av 1900-talet var det andra faktorer som spelade in – bland annat utbyggnaden av vägnätet som på riktigt tog fart på 1960-talet. Närhet till vatten var inte längre viktigt och industribebyggelse kunde därför anläggas mer fritt under förutsättning att transportfrågan var löst. Jordbruksmark togs i anspråk för stadens utbyggnad, så också för industrianvändning.

På 1950-talet var Göteborg Sveriges industristad nummer ett och störst inom verkstadsindustri, varv och sjöfart och något helt nytt vid tiden var de stora industrianläggningar som byggdes upp från grunden som planerade enheter, till exempel Volvo Torslandaverken och Pripps i Högsbo. Vid tiden planlades också flera industriområden vilka matades av stora trafikleder – däribland i Högsbo, Sisjön, Backa, Frölunda och även i Mölndalsåns dalgång.

Utsnitt av generalplan för Göteborg från 1959 med brunmarkerade områden för mark som planeras användas för industrier. (Ur Göteborg 400 år genom kartor)

Varför man valde att ändra markanvändningen från bostäder till industri i del av undersökningsområdet hade – i enlighet med planbeskrivningen från 1944 – också sin orsak i att man bedömde markens låga belägenhet som bättre lämpad för industriell verksamhet än för bostadsbebyggelse. Vid tiden genomfördes också en motsvarande

ändring av den stadsplan som gällde söder om stadsgränsen och istället för bostadsbebyggelse skulle markanvändningen även där vara för industriändamål.

Decennierna efter de nya stadsplanerna hade södra Krokslätt förändrats. Inom undersökningsområdet och i nära anslutning till detta hade Ebbe Lieberathsgatan anlagts och flera verksamhetsbyggnader hade uppförts. I anslutning till villaområdet på sluttningen väster om undersökningsområdet hade några ytterligare villor tillkommit och nordväst om villabebyggelsen uppfördes också ett flerbostadsområde. Utmed västra sidan av Ebbe Lieberathsgatan inleddes industriområdets utbyggnad 1946 och därefter fylldes ytorna på söderut.

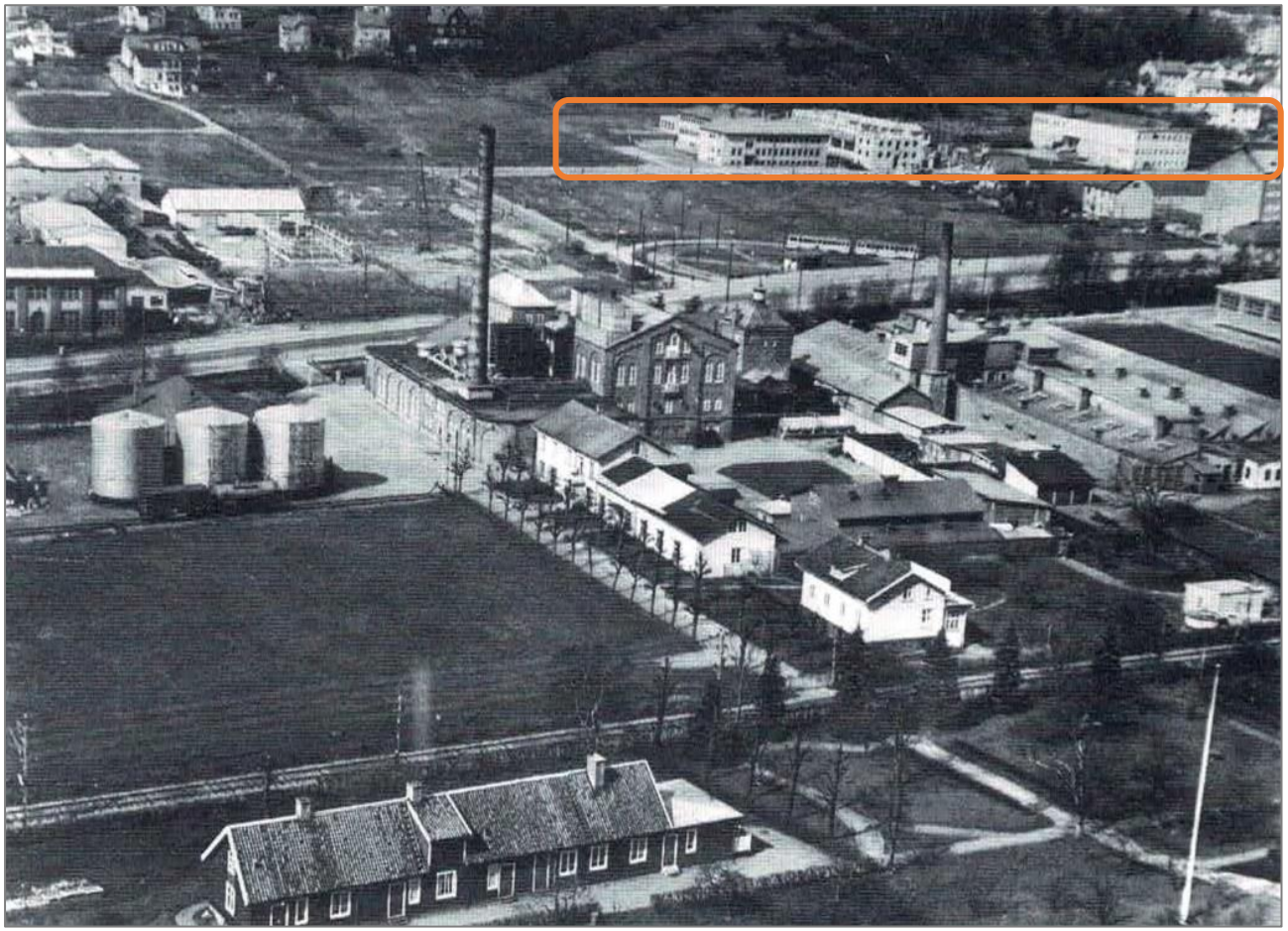

Fotografi från 1952 med del av undersökningsområdet markerat. Vid tiden hade området väster om Ebbe Lieberathsgatan börjat byggas ut och i bild från vänster till höger är Krokslätt 35:6, 35:9 samt 35:14 ett stycke från de andra. Vy mot väster.

(Ur Krokslättsbilder – gamla bilder från Krokslätt i Mölndal)

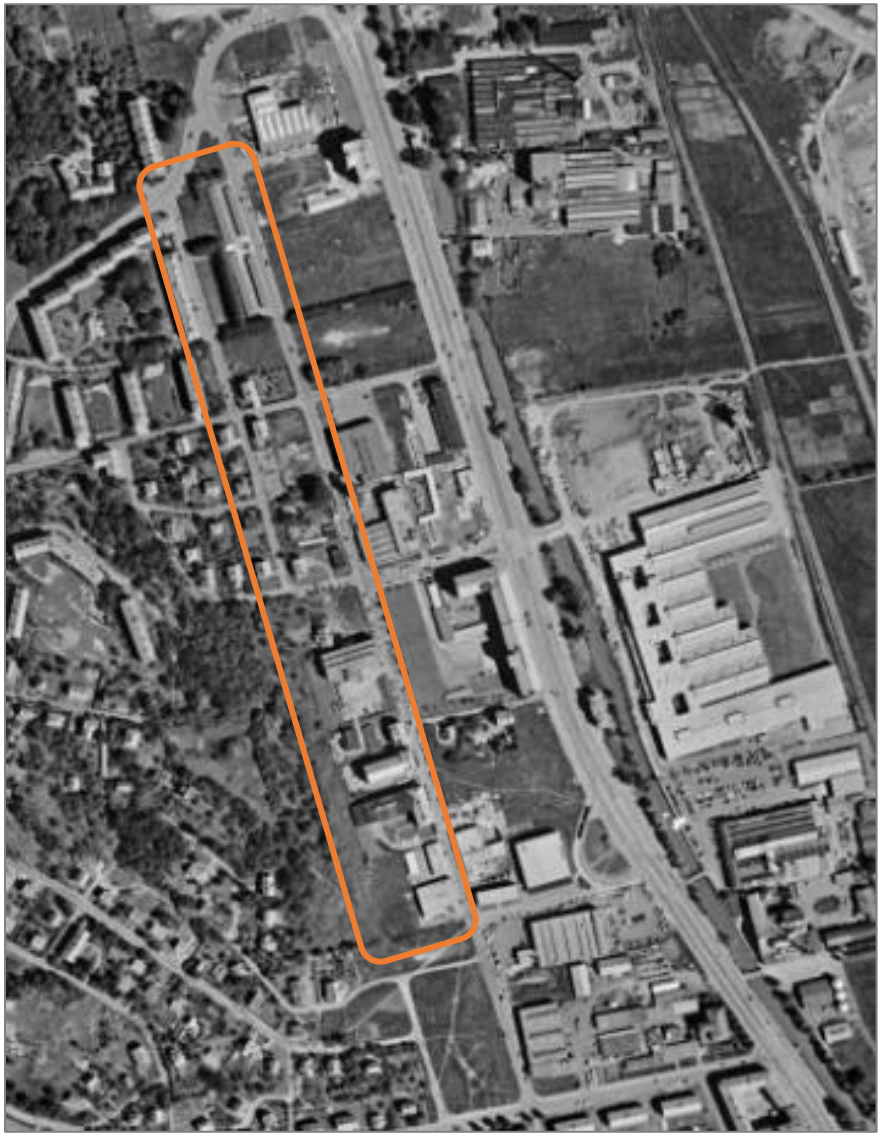

Flygbild från 1960 redovisar ett mer utbyggt område med flera verksamhetsmiljöer utmed Ebbe Lieberathsgatan. Undersökningsområdets ungefärliga gräns är markerad med orange. (Lantmäteriet)

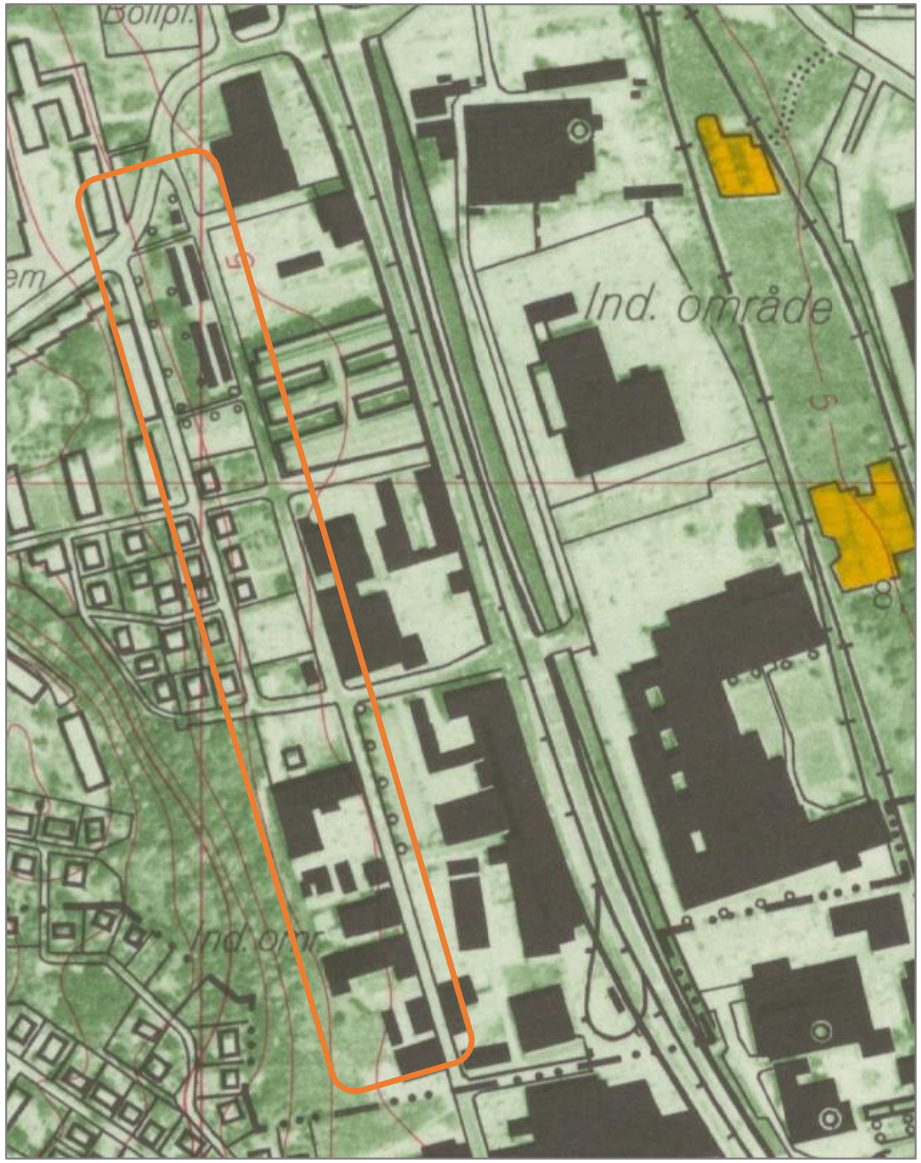

Ekonomiska kartan från 1975 med mörk markering för verksamhetsbebyggelse/industri. Undersökningsområdets ungefärliga gräns är markerad med orange. (Lantmäteriet)

Utmed Mölndalsåns dalgång pågår nu en stadsutveckling med syftet att bygga en så kallad blandstad. Byggandet av bostäder har ökat och det har också medfört att befintliga industri- och verksamhetsmiljöer i vissa fall har ersatts av bostadshus alternativt kommer ersättas av detta. Utvecklingen omfattar också stadsdelen Krokslätt liksom närmiljön i anslutning till undersökningsområdet.

Samtida flygbild med gula markeringar för nyligen tillkommen bostadsbebyggelse, att jämföra med ekonomiska kartan från 1975. Rosa markering redovisar område med småskalig industri- och verksamhetsbebyggelse som planeras ersättas med bostadsbebyggelse.

(Flygbild hämtad från Lantmäteriet)

Utbyggnaden av undersökningsområdet med närmiljö

Utbyggnadskronologi och nuläge

På kartan är berörda byggnader färgmarkerade utifrån byggnadsår. Kartan omfattar också översiktlig redogörelse för angränsande miljö vad beträffar funktion och uppförandetid.

BYGGNADSÅR FÖR BYGGNADER SOM ÄR FÖREMÅL FÖR STUDIEN

- 1940–1950-tal
- 1960–1970-tal
- 1980-tal

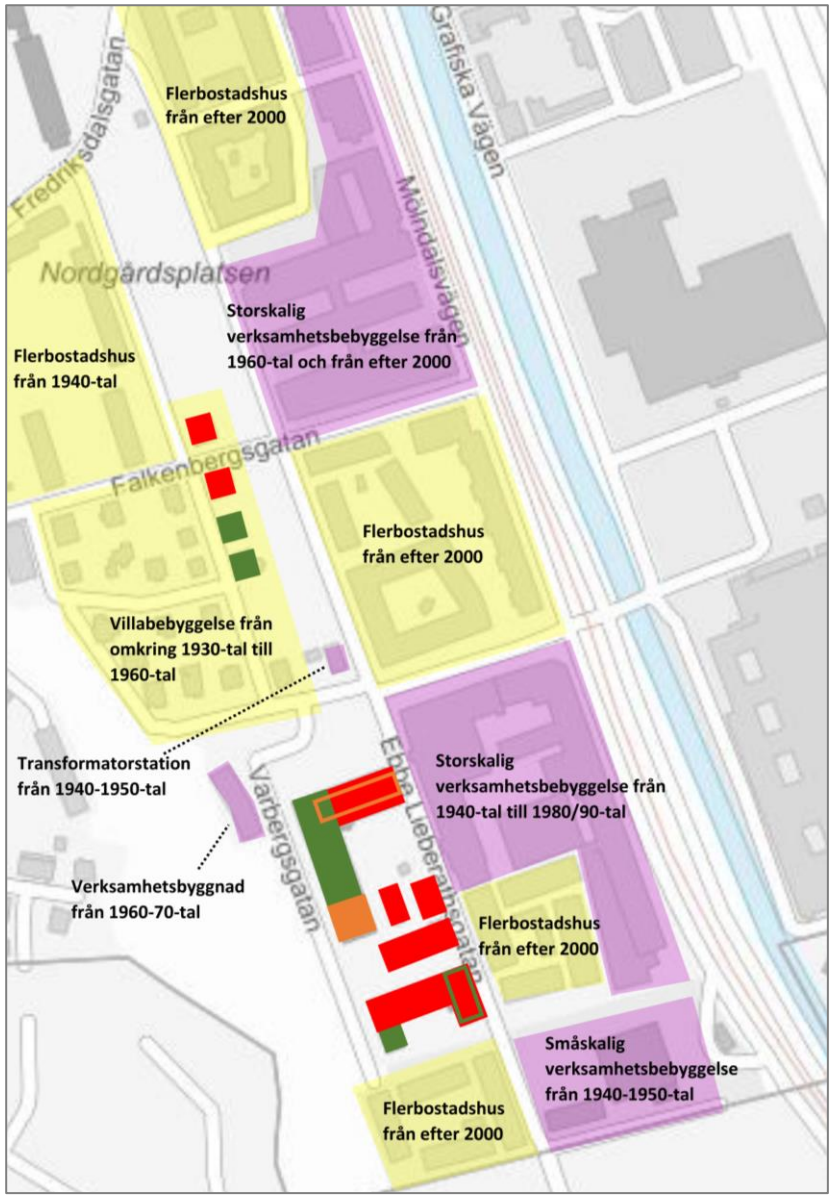

Undersökningsområdet			
Omkring 1900-1930-tal		 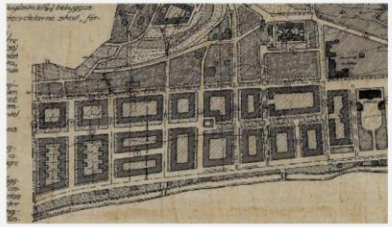	I slutet av **1800-talet** och början av **1900-talet** präglades trakten av en äldre jordbruksbygd. Vid tiden fanns också relativt tät bebyggelse utmed Mölndalsvägen och industrier hade sedan mitten av 1800-talet lokaliserat sig vid Mölndalsån och i dess dalgång. **1922** införlivades Krokslätt med Göteborg. Men redan **1913** hade Göteborgs stadsingenjör 1913 Albert Lilienberg upprättat en stadsplan för stadsdelens utbyggnad. Stadsplanen fick delvis genomslag och fram till **1930-talet** bebyggdes området främst med villor men det tillkom bland annat också landshövdingehus vid Krokslätts torg. För kvarteren som omfattas av undersökningsområdet var marken avsedd för bostadsbebyggelse i form av sluten kvartersbebyggelse.
1940- och 1950-tal		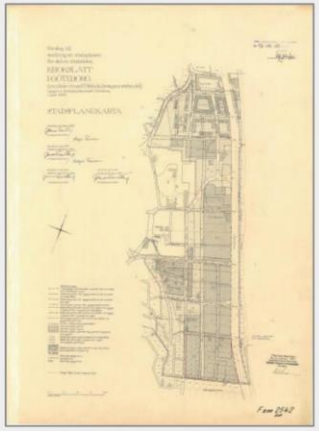	**1944** fastställdes en ny stadsplan för södra delen av Krokslätt. I stort medförde planen att områdets användning skulle gå från bostadsändamål till industriändamål. Området invid och väster om Mölndalsvägens sydligaste del (del av undersökningsområdet) undantogs när planen från 1944 fastställdes men bestämmelserna fastställdes i en ny plan från **1948**. Struktur från stadsplan daterad 1913 lever kvar bland annat genom villaområdet och dess snirkliga gatustruktur samt genom etableringen av den gatusträckning som idag utgör Ebbe Lieberathsgatan. Efter planens antagande började området byggas ut och inom undersökningsområdet tillkom flera industri- och verksamhetsbyggnader. I enlighet med planen byggdes de i lägre skala i den inre delen av området. I anslutning till villaområdet byggdes också några villor. På höjderna nordväst om undersökningsområdet byggdes ett flerbostadsområde ut.

1960- och 1970-tal			Industriområdet fortsatte under perioden att byggas ut och några av industri/verksamhetsbyggnaderna inom undersökningsområdet byggdes om och till. I anslutning till villaområdet tillkom också två ytterligare villor. Öster om Ebbe Lieberathsgatan byggdes ett större kontors- och verksamhetskomplex som omfattande större delen av ett kvarter.
1980- och 1990-tal			En av industri- och verksamhetsbyggnaderna inom planområdet byggdes till. Öster om Ebbe Lieberathsgatan – i hörnet vid Varbergsgatan – tillkom bland annat en storskalig kontors- och verksamhetsbyggnad.

1990-tal till nutid		 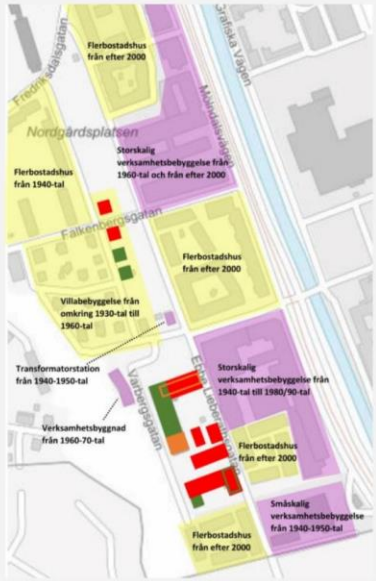	Under perioden skedde och sker en ny stadsutveckling i området med syftet att skapa en blandstad. Det har medfört att industri- och verksamhetsbebyggelse utanför planområdet delvis har rivits och ersatts av storskalig flerbostadsbebyggelse. Samtidigt är flera områden föremål för liknande utveckling.

Arkitekturtendenser

Av de byggnader som särskilt omfattas av utredningen är samtliga uppförda under perioden 1940-1960-tal. Några byggdes tidigt om och/eller till medan andra också varit föremål för senare ändringar. Tonvikten i nedanstående redogörelse utgår från ovan nämnda tidsperiod och behandlar såväl tidstypisk arkitektur som hur industri- och verksamhetsbebyggelse översiktligt utvecklats från 1800-tal till idag.

Arkitektur med rötter i tradition och hantverk

Under efterkrigstiden kom en stark reaktion mot den internationella modernism – funktionalismen – som hade gjort sitt intåg i Sverige under 1930-talet. Den uppfattades nu som en elitistisk och intellektuell stil som inte gestaltade den stora allmänhetens smak. Detta var dock paradoxalt då funktionalisterna i mångt och mycket ägnat sig åt samhällsfrågor. Arkitekterna hade gett sig i kast med sådana uppgifter som deras föregångare inte tillmätt någon särskild status, som exempelvis utformning av bostäder med enklare standard. Men trots det förmådde man inte gestalta dessa nya bostäder på ett sätt som tilltalade folk i allmänhet menade kritikerna. Den folkliga smaken ansågs ligga mer åt det traditionella hållet.

Arkitekturen på 1940- och 1950-talet kom således att inspireras av ett mer traditionellt formspråk. Istället för rena geometriska former sökte man en arkitektur som bjöd på variation både i form, färg och material. Motiv hämtades från såväl svenskt 1700-tal som det näraliggande 1920-talets klassicism. Den danska arkitekturen med sina uttrycksfulla tegelfasader tjänade också som inspirationskälla. Traditionella formelement som burspråk, foder och knutar i avvikande färg eller struktur samt markerad takfot togs åter upp i arkitekturen. Istället för flacka pulpettak byggdes brantare sadeltak. Tegel och grov spritputs gav fasaderna karaktär och jordfärger som rött, grönt och ockra blev vanliga.

Inom denna nytraditionalism visade tidens arkitekter även prov på stor experimentlusta och nya byggnadstyper som stjärnhus utvecklades. Det fanns också en frimodighet i formgivningen som tillät en blandning mellan traditionella och moderna uttryck. Olika takformer och byggnadsvolymer användes sida vid sida. Fristående trappor, vindfång eller burspråk uppmärksammades och gestaltades medvetet som arkitektoniska inslag med betydelse.

Denna nygestaltning av modernismen med rötter i traditionen fick uppmärksamhet utomlands. I England kom stilinriktningen att kallas ”the new empiricism”, ett namn som förde tankarna till empiri och beprövad kunskap. Det syftade dels på att användningen av beprövade material och ett delvis traditionellt formspråk, dels på de studier av bostadsvanor och hemarbete som låg till grund för planeringen av svenska bostäder.

Material och byggnadsteknik under 1930-50-tal
Byggnadstekniken under 1930-50-talet skiljde sig mycket från dagens byggande, men den skiljde sig också från äldre byggnadsteknik. Betong som huvudsakligt material för bärande konstruktioner dröjde på grund av andra världskriget och teglet fortsatte vara det huvudsakliga stommaterialet för stenbyggnader ända fram till 1950-talet.

Tegel är vidare ett material med lång tradition. Länge tillverkades tegelstenar för hand men under mitten av 1800-talet började tegeltillverkningen – som så mycket annat – att industrialiseras. Tegel hade tidigare varit en exklusiv vara men eftersom det maskinslagna teglet kunde tillverkas snabbare blev materialet också billigare. Trender inom teglets karaktär har gått i vågor och under 1910-talet uppstod en motreaktion mot fabriks- och maskintillverkade material och produkter. En önskan om att återgå till det traditionella hantverket växte fram och det handslagna teglet blev återigen populärt. Efter Stockholmsutställningen 1930, som blev funktionalismens stora genombrott i landet blev teglet återigen slätt och stramt till sin karaktär för att sedan vid andra världskrigets intågande återigen ersättas av ett traditionellt hantverksideal med mer rustika stenar. En trend som höll i sig också under efterkrigstiden. När teglet sedan började konkurreras ut av betongen för bärande konstruktioner förändrades teglets användningsområde och det blev huvudsakligen ett material för fasadbeklädnad.

Från hantverk till industri – det rationaliserade byggandets arkitektur

Trots att Sverige var ett övervägande industrialiserat land vid sekelskiftet 1900 kom det att dröja ända fram till 1950-talet innan byggsektorn på allvar började mekaniseras. Exempelvis förekom tegelbärare ännu in på detta årtionde.

I det industrialiserade och rationaliserade byggande som tog fart från ungefär mitten av 1950-talet kom prefabricerade material såsom betongstommar och fasadelement alltmer att ersätta det hantverksmässiga byggandet, något som också satte sin prägel på arkitekturen. Det blev vanligare att byggnadernas volymer betonades, husen blev mer blockliknande med platta tak och släta fasader. Genom att betona upprepningen av delar

såsom exempelvis fönster och balkonger fick man mönstereffekter som kunde förstärkas av horisontella eller vertikala band. Sammantaget fick arkitekturen på många sätt sin karaktär av den nya byggnadstekniken.

Nya fasadmaterial som betongelement, olika typer av skivmaterial samt plåt introducerades. Även mer traditionella material som fasadtegel och puts var också vanliga. Betongelement, plåt och skivmaterial förekom till en början som komplement till tegel. Men mot slutet av 1960-talet hade de nya fasadmaterialen etablerats och började användas alltmer i alla typer av projekt, från bostadshus till kontorsbyggnader. Under 1960-talet fanns dock influenser från 1950-talets mer hantverksmässiga byggande kvar och teglet hade fortfarande sin givna plats som fasadbeklädnad.

Industri- och verksamhetsbebyggelse

Utformningen av industribyggnader under 1800-talet och första hälften av 1900-talet styrdes mer av dess funktion samt behovet av dagsljus till lokalerna – även om industribyggnader vid tiden kunde ges ett påkostat yttre och en medveten gestaltning.

Högre dagsljusfabriker hade stora fönster och flackare tak men kom underhand att ersättas av lägre byggnader med sågtandstak vilka orienterades mot norr eller nordost med syftet att släppa in skuggfritt ljus över en större arbetsyta. Taken bars i dessa upp av pelare och ibland var själva fasaderna fönsterlösa. Konceptet med sågtandstak konkurrerades gradvis ut av enklare enplansbyggnader med plattare tak vilka försågs med olika slags lanterniner – en typ som blev vanligare från 1920-talet och in på 1960-talet. Från 1950-talet utvecklades också bättre konstbelysning och behovet av klimatkontroll inne i byggnaderna ökade. Dagsljusbelysning blev då otidsenlig och det banade väg för en byggnadstyp helt utan takfönster och industribyggnaderna efterträddes på sikt av nutidens mer lådliknande fabriksbyggnader.

Under efterkrigstiden blev det också vanligare att industribyggnaderna inte utformades lika tydligt för en specifik funktion utan de gestaltades för att lättare kunna anpassas efter olika typer av verksamhet – ett uttryck för de strukturalistiska idéer som rådde för verksamhetsbyggnader vid tiden. 1960-talet karaktäriserades av en omfattande nybyggnation och som ett svar på den rationella byggnadssynen kom strukturalism att bli ett ledande begrepp vid byggandet av verksamhetslokaler. Inom strukturalismen betonades att byggnaderna och deras funktioner hade olika livslängd. För att möjliggöra förändringar under en byggnads livstid skildes byggnadsstomme och planlösning åt. Fasaderna anpassades för att möjliggöra interiöra förändringar, något som bland annat blev synligt i fönstersättningen. En tendens var också att industri- och kontorsbyggnader alltmer kom att likna varandra till karaktären.

Industriområden består vanligtvis av bebyggelse från olika tidsskikt och utbyggnadsfaser och anläggningarna kan ha en permanent respektive mer tillfällig karaktär i olika delar och de kan ibland vara svårtolkade och även oestetiska men har generellt varit väsentliga för anläggningarnas funktion.

BESKRIVNING

Miljö

Översiktligt omfattar undersökningsområdet Ebbe Lieberathsgatan med omgivande bebyggelse, från Fredriksdalsgatan i norr till strax innan kommungränsen i söder.

Själva gaturummet är förhållandevis smalt och bebyggelsen mot öster har generellt en betydligt högre skala än bebyggelsen på gatans västra sida. Marken är delvis flack men sluttar upp mot mer högländ terräng som möter upp ytterligare ett stycke västerut. I sluttningen är ett mindre område med villabebyggelse vars kvarter övervägande är utformade efter en mer organisk plan. Öster om Brynolfsgatan är ytterligare ett antal villor förlagda och de är belägna på en rak linje utmed gatan och har en sinsemellan liknande utformning med rektangulära planformer och sadeltak. Villorna på östra sidan om gatan är samtliga uppförda på 1950- och 1960-talet. Krokslätt 19:2 samt 23:13 byggdes 1950 medan de två övriga tillkom 1960. Strax söder om Krokslätt 23:15 finns ytterligare en villa som också den tillkom på 1950-talet. Trädgårdstomterna som ursprungligen bredde ut sig öster om bostadshusen är idag avstyckade till förmån för parkeringsytor.

Öster om Ebbe Lieberathsgatan, ungefär i höjd med villabebyggelsen samt norrut är samtida flerbostadshus uppförda – med undantag för ett kontorskomplex från det sena 1960-talet som ligger norr om Falkenbergsgatan. Väster om parkytan, uppe på höjden, är ett flerbostadsområde från 1940-talet. På västra sidan om Ebbe Lieberathsgatan, söder om Varbergsgatan, återfinns flera av de industri- och verksamhetsbyggnader som började uppföras inom området från 1940-talet och in på 1950-talet. Merparten är belägna i liv med gatan och samtliga har eller har haft sina huvudentréer riktade mot Ebbe Lieberathsgatan. Bebyggelsen är småskalig, placerad i en gles struktur med mellanrum mellan husen och deras inbördes placeringar och planformer har också medverkat till att gårdsrum bildats. I den sydligaste delen av undersökningsområdet har den tidigare industribebyggelsen ersatts av samtida flerbostadsbebyggelse i en högre skala.

På östra sidan av Ebbe Lieberathsgatan, söder om Varbergsgatan är också storskalig bebyggelse och den utgörs av industri- och verksamhetsbebyggelse från 1940-tal till 1980-tal. I kvarteret finns även nyligen tillkommen flerbostadsbebyggelse och i kvarterets södra del är småskalig industri- och verksamhetsbebyggelse från 1940-1950-tal vilken planeras rivas då denna del är under utveckling.

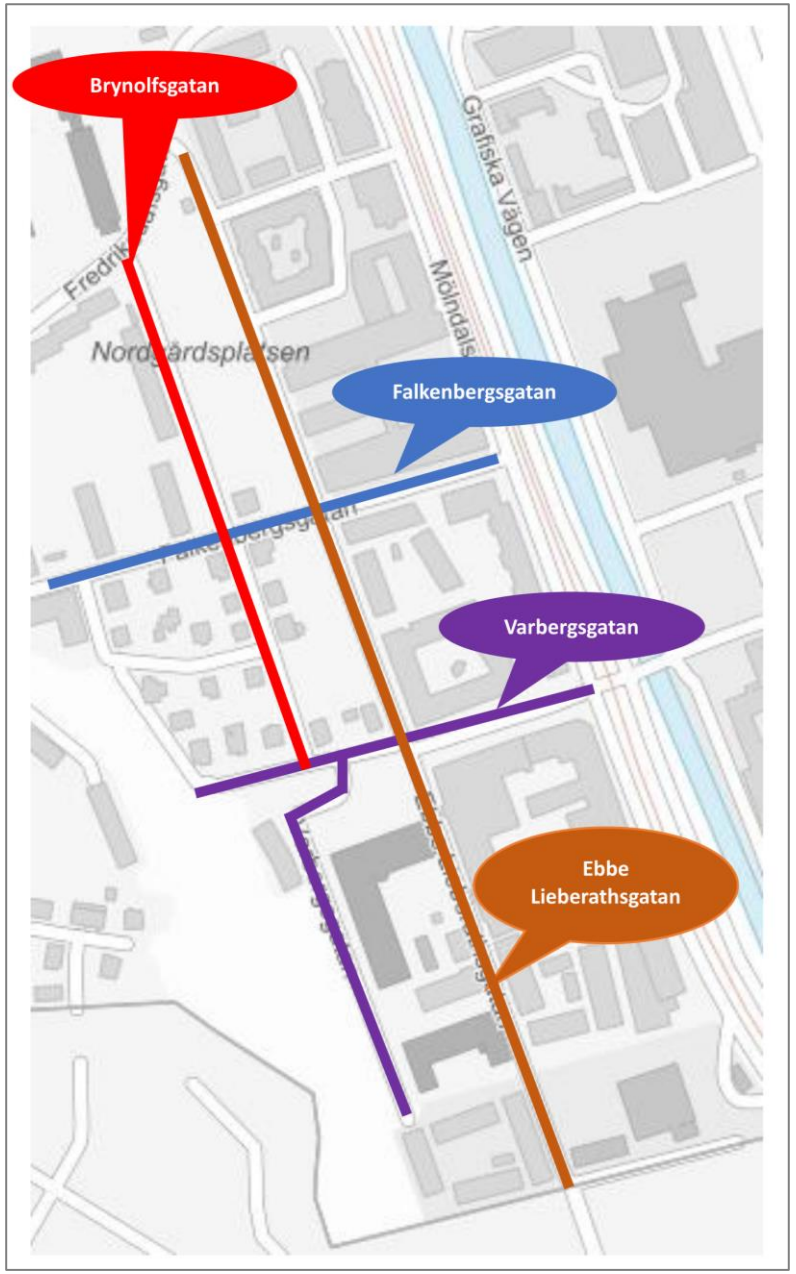

Vy från Ebbe Lieberathsgatan i riktning mot norr. Till höger i bild är samtida flerbostadsbebyggelse och strax norr därom kontorskomplexet från 1960-talet.

Västerut syns fyra av de villor som byggdes på rak linje utmed Brynolfsgatan. Trädgårdstomterna är idag avstyckade och nyttjas som parkeringsytor.

Väster om parkytan och Brynolfsgatans sträckning är ett flerbostadsområde från 1940-talet med fasader av gult tegel.

Centralt i bild syns Krokslätt 19:2.

Vy inifrån villaområdet, från Brynolfsgatan mot söder.

Till vänster i bild tre av de villor som byggdes öster om Brynolfsgatan på 1950- och 1960-talet.

En av de 1950-talsvillor som uppfördes på rak linje utmed Brynolfsgatans östra sida, den sista i raden mot söder.

Vy mot Varbergsgatan mot öster. Till vänster i bild är villan från bilden ovan och i bildens fond är en verksamhetsbyggnad från 1980-talet.

Till höger i bild tar industriområdet i planområdets södra del vid.

Vy mot sydväst, från korsningen Ebbe Lieberathsgatan och Varbergsgatan.

Centralt i bild är industribyggnaden från 1946 (Krokslätt 35:14).

Vy mot del av planområdets södra del, från Varbergsgatans sträckning väster om området. I bild är bland annat industri- och verksamhetsbyggnaderna på fastigheterna Krokslätt 35:5 och 35:6. Söder om 35:6 är flerbostadsbebyggelse som nyligen uppförts.

Vy mot norr. Till höger i bild är en kraftigt ombyggd verksamhetsbyggnad vilken troligen uppfördes på 1950-talet. Denna del av kvarteret planeras utvecklas med flerbostadshus.

Centralt i bild samt direkt till vänster är samtida flerbostadshus vilka byggts på tidigare industritomter.

Vy mot nordväst med Krokslätt 35:6 närmast i bild.

Utmed Ebbe Lieberathsgatans västra sida följer sedan 35:5, 35:9 och slutligen 35:14.

De tre förstnämnda har samtliga fasader av tegel men med variation i utformning.

Byggnadernas östfasader livar med gatan och husen är placerade med avstånd till varandra.

De ursprungliga huvudentréerna var orienterade mot gatan och merparten av husen har kvar dessa.

Vy mot sydöst och Krokslätt 35:5 samt 35:9. Centralt i bild är en gårdsbyggnad vilken hör till sistnämnda fastighet.

Bebyggelsens placering och planform medverkar till gårdsbildningar i kvarterets inre.

Vy mot norr i Ebbe Lieberathsgatans riktning. Till vänster i bild är Krokslätt 35:6 och på motsatta sidan samtida flerbostadsbebyggelse som i norra delen avslutas med kontorsbyggnaden från 1980-talet.

Bebyggelsen på östra sidan av gatan har generellt en betydligt högre skala än den äldre bebyggelsen på västra sidan.

Byggnader

Av de byggnader som kan komma att omfattas av rivning är samtliga uppförda under tidsperioden 1940-tal till 1960-tal. Villorna i norra delen av området uppfördes samlat, på en tämligen rak linje utmed Brynolfsgatan och med trädgårdarna orienterade mot öster och Ebbe Lieberathsgatan. Krokslätt 19:2 samt 23:13 byggdes 1950 medan de två övriga tillkom 1960.

Söderut, i kvarteret som avgränsas av Varbergsgatan och Ebbe Lieberathsgatan tar industri- och verksamhetsbebyggelsen vid. Krokslätt 35:14 började byggas först – 1946 – och övriga uppfördes i början av 1950-talet.

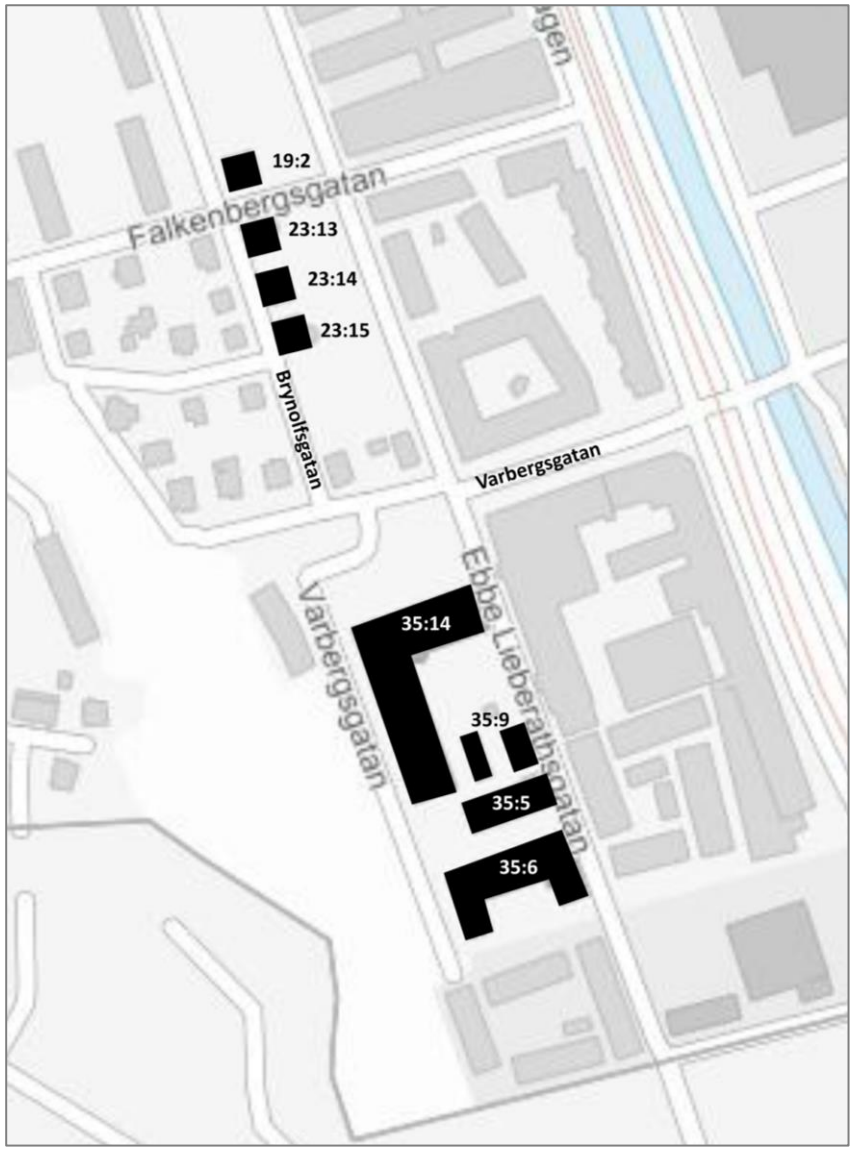

Illustration över byggnadernas placering.

Villorna

Krokslätt 19:2

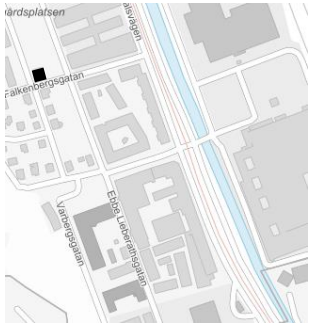

Adress: Brynolfsgatan 6
Nybyggnad: 1950
Ursprunglig funktion: Tvåfamiljshus i trä
Arkitekt/upphovsman: Olle Bergström

Historik

Villan uppfördes 1950 som ett tvåfamiljshus i två våningar, delvis belägen i suterräng. Huset byggdes med en trästomme och var utformad med en rektangulär planform och ett brant sadeltak. Fasaderna var sannolikt putsade och mot öster var en terrass och mot söder återfanns ett burspråk. I ritningarna redovisas också en balkong invid burspråket men det är osäkert om den byggdes.

Lägenheterna hade också tillgång till varsitt garage vilka var inrymda i den terränganpassade sockeln. Huvudentrén nåddes via en trappa som var placerad i den västra fasaden.

Villan uppfördes i en stram modernistisk stil med inslag av såväl funktionalism som nytraditionalism.

Nybyggnadsritningar från 1950 – fasader samt planer.

Exteriör

Byggnaden har genomgått en rad förändringar sedan det uppfördes. De ursprungliga fasaderna har tilläggsisolerats och klätts med skivmaterial och mot öster har huset byggts till. Även tillbyggnaden mot öster har fasader som är inklädda med skivor. Fönster- och dörrar är överlag utbytta och mot öster har delar av den ursprungliga terrassen införlivats i utbyggnaden och garageportarna är ersatta med fönsterpartier.

Flera av förändringarna har negativt påverkat husets originalkaraktär och sammantaget är byggnaden att betrakta som bevarad i mindre grad även om den ursprungliga utformningen ännu kan upplevas till viss del. Genomförda ändringar har vidare påverkat möjligheten att utläsa husets ursprungliga funktion som bostad och byggnaden har nu inslag av verksamhetskaraktär.

Byggnaden har genomgått flera förändringar som har påverkat husets originalkaraktär och möjligheten att utläsa dess ursprungliga funktion.

Södra fasaden. Fasaderna är klädda med skivmaterial och den ursprungliga delen är tilläggsisolerad.

Östra fasaden med tillbyggnad. Del av terrassen är bevarad och skymtar till vänster i bild.

Västra fasaden med ursprunglig naturstenstrappa och smidesräcke.

Krokslätt 23:13

Adress: Brynolfsgatan 8
Nybyggnad: 1950
Ursprunglig funktion:
Tvåfamiljshus i trä
Arkitekt/upphovsman:
Går ej att utläsa

Historik

Villan uppfördes 1950 som ett tvåfamiljshus i två våningar, delvis belägen i suterräng. Huset byggdes med en trästomme och var utformad med en rektangulär planform och ett brant sadeltak. Fasaderna var putsade och mot öster var en terrass och mot söder återfanns ett burspråk. I ritningarna redovisas också två balkonger invid burspråket men det är osäkert om båda byggdes.

Lägenheterna hade också tillgång till varsitt garage vilka var inrymda i den terränganpassade sockeln. Liksom på nr 6 var huvudentrén lokaliserad till västra fasaden och den nåddes via en räckesförsedd trappa.

Villan uppfördes i en stram modernistisk stil med inslag av såväl funktionalism som nytraditionalism.

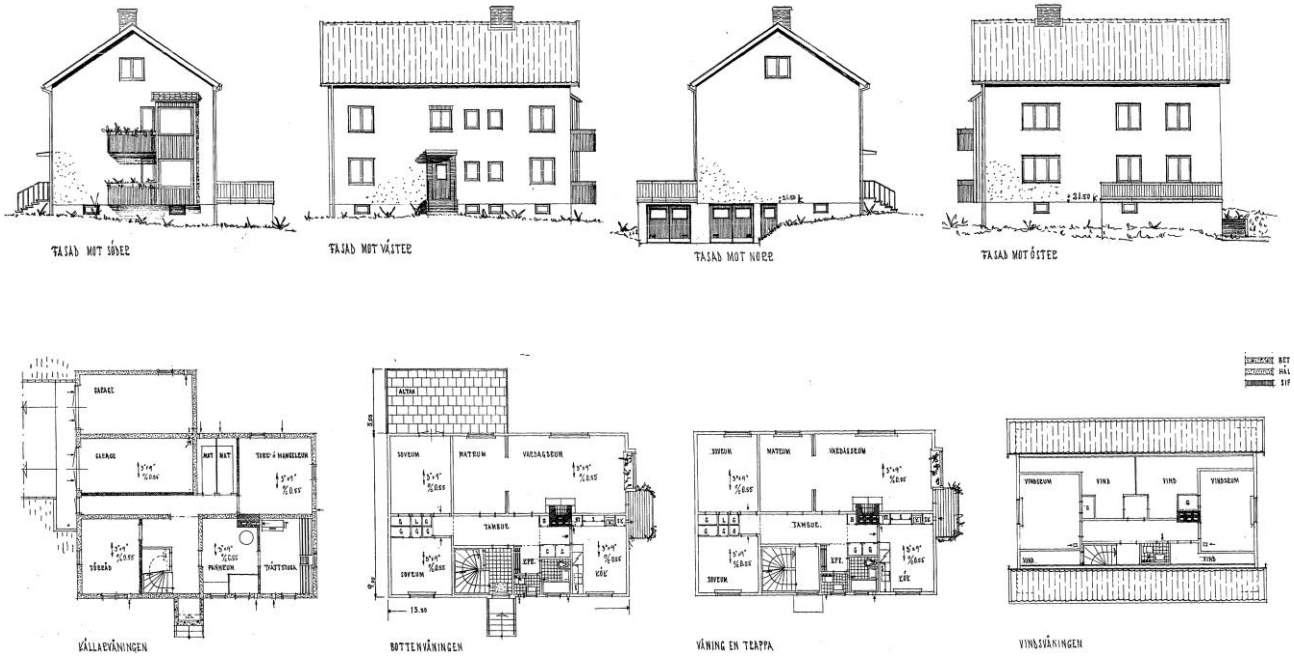

Nybyggnadsritningar från 1950. Fasader samt planer.

Exteriör

Även denna villa har genomgått ändringar sedan den byggdes. Fasaderna är alltjämt putsade men de bedöms ha tilläggsisolerats något och mot öster har huset byggts till. Originalfönster förekommer men flertalet är utbytta och detsamma gäller husets dörrpartier. Terrassen är borta och entrétrappan utbytt och garageportarna är ersatta med fönsterpartier.

Flera av förändringarna har negativt påverkat husets originalkaraktär och sammantaget är byggnaden att betrakta som bevarad i mindre grad även om den ursprungliga utformningen ännu delvis kan upplevas. Genomförda ändringar har vidare påverkat möjligheten att utläsa husets ursprungliga funktion som bostad och byggnaden har nu inslag av verksamhetskaraktär.

Byggnaden har genomgått flera förändringar som har påverkat husets ursprungliga karaktär men den ursprungliga utformningen är i delar alltjämt upplevbar. Vissa ändringar har delvis påverkat möjligheten att utläsa husets originalfunktion som bostad.

Utbytt trappa och dörrparti – fasad mot väster.

Garageportarna är ersatta med fönsterpartier. I bild är också ett sekundärt skärmtak. Del av norra fasaden.

Östra fasaden. Terrassen är borta till förmån för en tillbyggnad. Garageportarna är ersatta med fönsterpartier.

Krokslätt 23:14

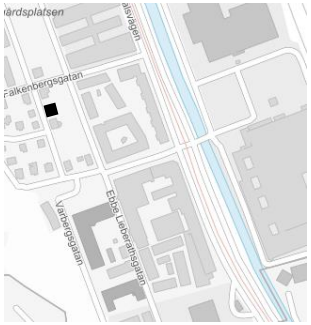

Adress: Brynolfsgatan 10
Nybyggnad: 1960
Ursprunglig funktion: Tvåfamiljshus i sten
Arkitekt/upphovsman: L E Nilsson

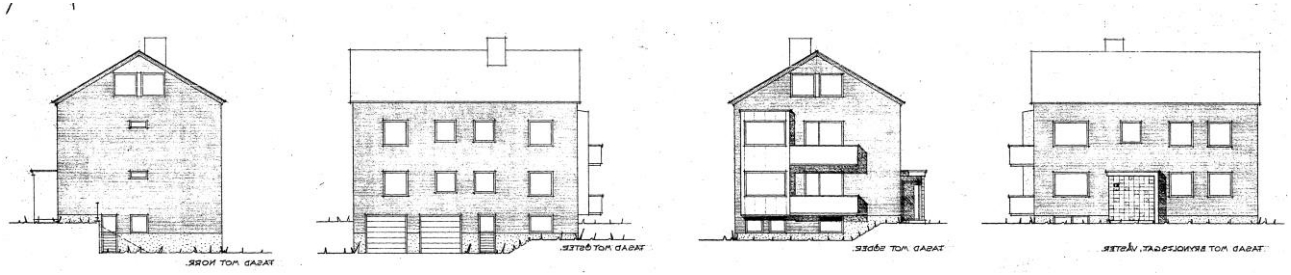

Historik

Villan uppfördes 1960 som ett tvåfamiljshus i två våningar, delvis belägen i suterräng. Huset byggdes med fasader klädda med rött tegel och var utformat med en rektangulär planform och ett brant sadeltak. Mot norr var både ett burspråk samt balkonger. Garagen i källarvåningen nåddes från östra sidan och huvudentrén med vindfång var lokaliserat till västra fasaden.

Villan uppfördes i en återhållsam modernistisk stil med tydlig dragning åt det nytraditionalistiska hållet.

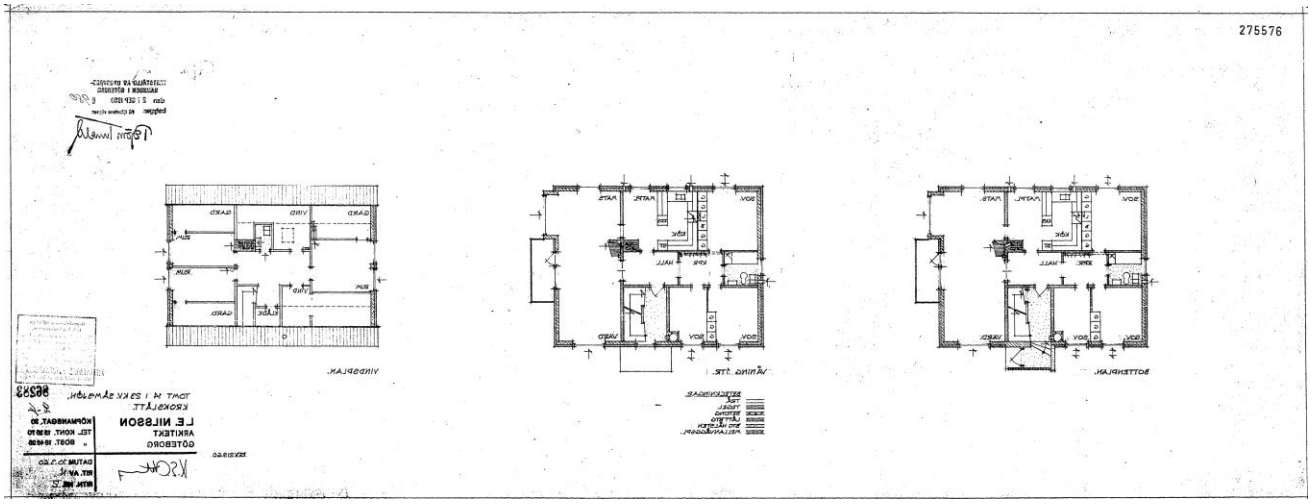

Nybyggnadsritningar från 1960, fasader samt planer. Kommentar: Ritningarna är spegelvänt inscannade av bygglovarkivet.

Exteriör

Villan har bibehållen tegelfasad och har till övervägande en bevarad fasaduppbyggnad. Fönstren bedöms övervägande vara i original och i fasad förekommer också ursprungliga inslag av kopparplåt. Även balkongernas korrugerade fronter är original och mot öster är garageportarna bevarade. Ändringar som genomförts är exempelvis ombyggnad av vindfånget och burspråkets beklädnad av träpanel liksom dörrbyten.

Genomförda ändringar har påverkats husets ursprungliga utformning i mindre grad och sammantaget är villan att betrakta som övervägande bevarad till karaktären.

Villan har en övervägande bevarad karaktär.

Fasad mot norr.

Östra fasaden med bevarade garageportar.

Södra samt västra fasaden. Vindfånget är ombyggt och burspråket bedöms ha en sekundär träbeklädnad.

Krokslätt 23:15

Adress: Brynolfsgatan 12
Nybyggnad: 1960
Ursprunglig funktion: Tvåfamiljshus i sten
Arkitekt/upphovsman: L E Nilsson

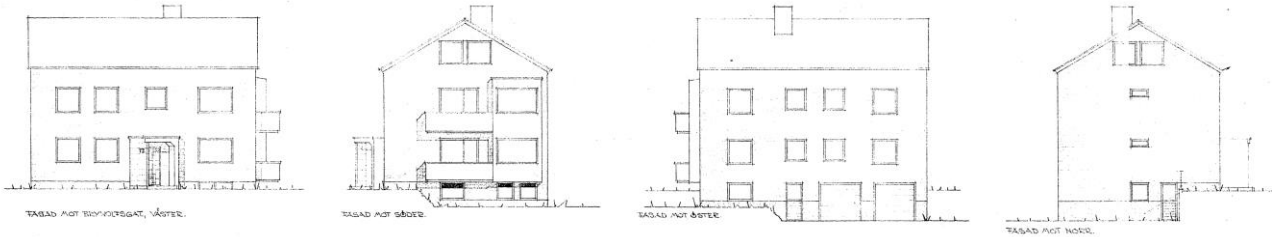

Historik

Villan på nr 12 ritades av samma arkitekt som stod bakom huset på nr 10 och liksom denna byggnad uppfördes det 1960. Fasaderna var av rött tegel och huset byggdes i två våningar med källare och vind samt med rektangulär planform. Taket var ett sadeltak och mot söder var både ett burspråk samt balkonger – en spegling av Nilssons villa på adressen bredvid. Garagen i källarvåningen nåddes från östra sidan och huvudentrén med vindfång var lokaliserad till västra fasaden.

Villan uppfördes i en återhållsam modernistisk stil med tydlig dragning åt det nytraditionalistiska hållet.

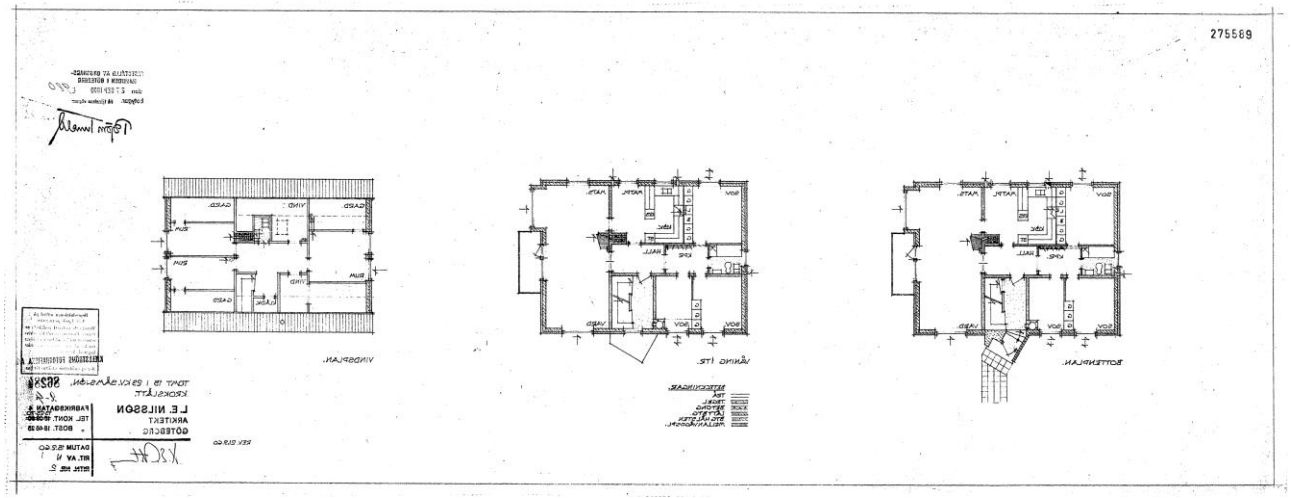

Nybyggnadsritningar från 1960, fasader samt planer. Kommentar: Ritningarna är spegelvänt inscannade av bygglovarkivet.

Exteriör

Liksom intilliggande byggnad har villan en bibehållen tegelfasad men den är något mer ändrad sedan uppförandet. Bland annat har nedre balkongen mot söder utökats och mot öster är en tillbyggnad. Fönstren bedöms dock övervägande vara i original och i fasad förekommer också ursprungliga inslag av kopparplåt. Ytterligare ändringar som genomförts är exempelvis ombyggnaden av garageportarna och det är osäkert om burspråkets samt vindfångets betongglas är senare inslag.

Trots ändringarna bedöms villan ha en övervägande bevarad originalkaraktär.

Villan bedöms har en övervägande bevarad originalkaraktär – även om ändringar genomförts.

Norra gavelfasaden samt västra fasaden.

Östra fasaden med tillbyggnad och ombyggda garageportar.

En av balkongerna mot söder är utökad. Utformningen med betongglas i burspråk och i västra fasadens vindfång kan vara utbytta.

Industri-/verksamhetsbebyggelse

Krokslätt 35:5

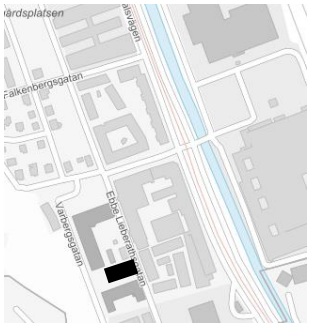

Adress: Ebbe Lieberathsgatan 23
Nybyggnad: 1951
Ursprunglig funktion: Kontor- och fabrik
Arkitekt/upphovsman: Dahlberg & Hansson

Historik

Byggnaden uppfördes 1951 som smidesverkstad i tre våningar efter om- och tillbyggnadsritningar som tog sin utgångspunkt i nybyggnadsritningar från samma år.

Byggnaden uppfördes med stomme av betong. Ytterväggarna var av betongsten och hade en fasadbeklädnad av gult, räfflat tegel vilket var mönstermurat utmed takfoten. Byggnadskroppen utformades med en rektangulär planform med en smärre vinkling av byggnadsdelen mot gatan. Huset var i tre till fyra våningar med källare. De mer påkostade entréerna hade omfattningar av röd granit och i östra samt södra fasaden fanns franska balkonger med sirliga smidesräcken. I det vinkelställda partiet etablerades ett hisstorn och på taket fanns murade skorstenar. I enlighet med ritningarna från 1951 var fönstren både av typen tvåluftsfönster och enluftsfönster och i södra fasaden var en fönsterrad med högre, spröjsade fönster vilka vette mot lokaler med dubbel rumshöjd. Mot samma väderstreck var ett lastintag och mot väster fanns en nedfart till källarvåningen.

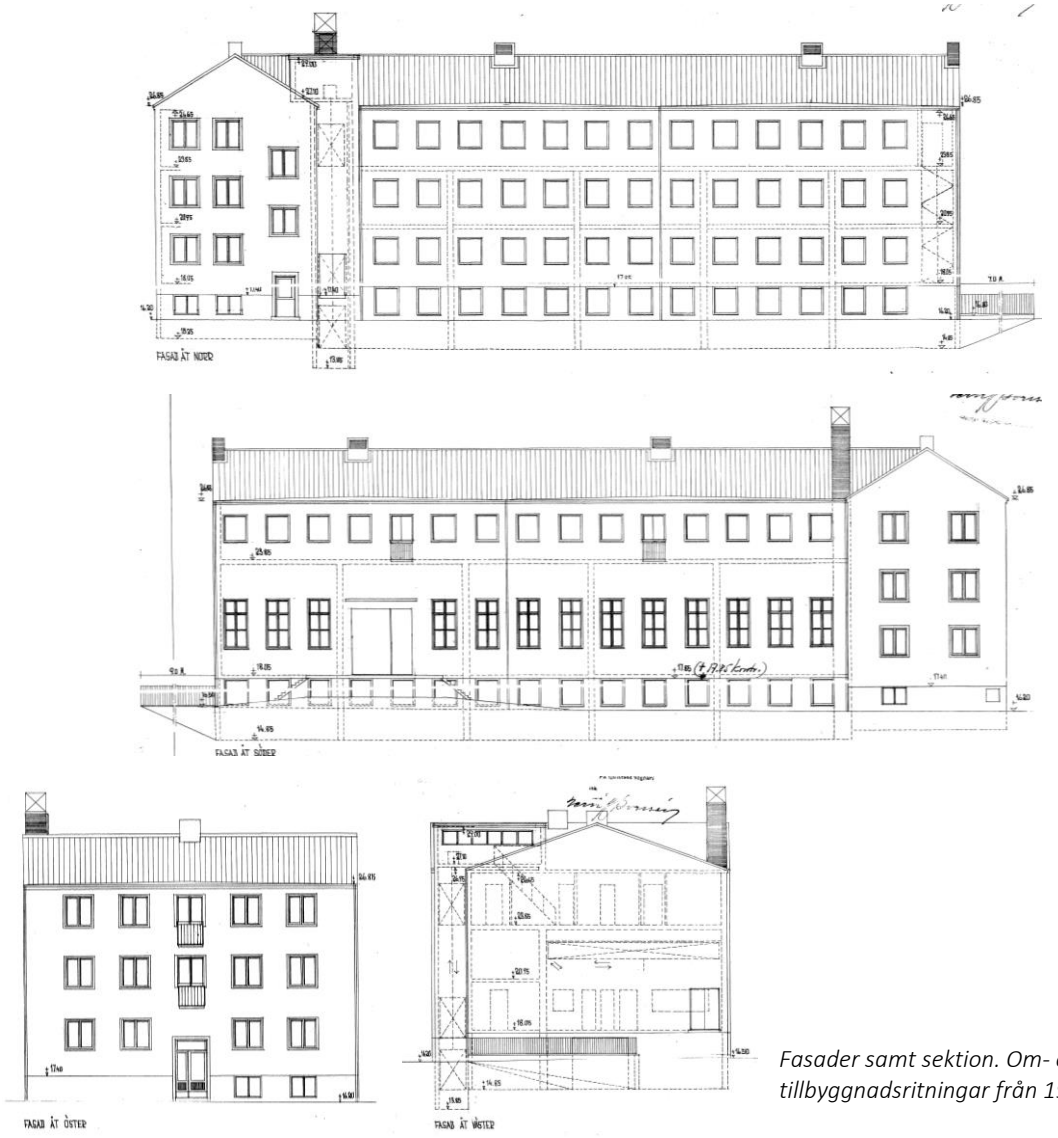

Fasader samt sektion. Om- och tillbyggnadsritningar från 1951.

I källarvåningen var i den större byggnadskroppen inrymt för serviceverkstad med rum för verkmästare, förråd och personalrum. I den tvärställda delen fanns vad som sannolikt var pannrum samt bland annat skyddsrum, toalettutrymmen och omklädningsrum. Serviceverkstaden nåddes från garageportar i västra fasaden samt från rummen i den östra, tvärställda delen vilka sin tur nåddes från ett trapphus mot norr.

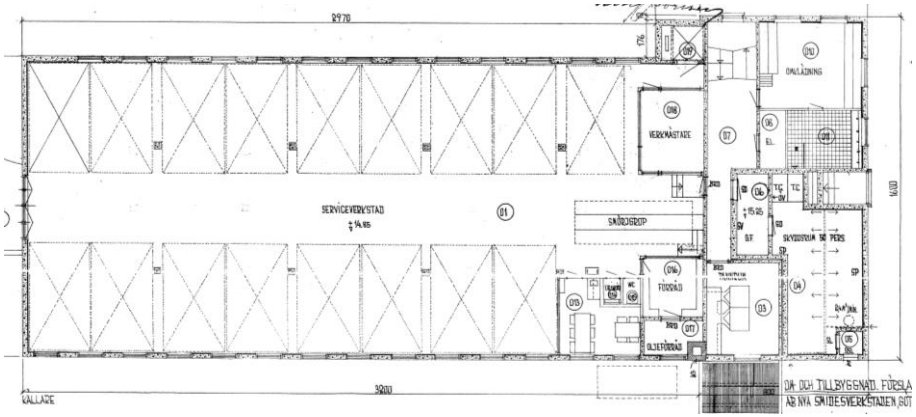

Källarplan.

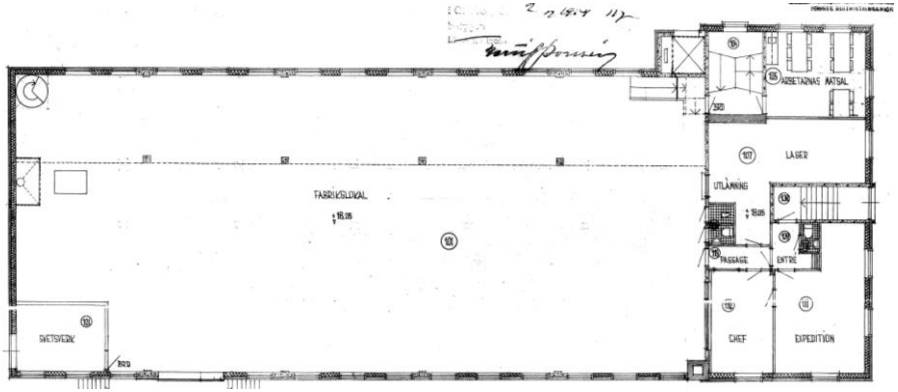

Bottenplan.

Övrig del av byggnaden nyttjades som fabrik och kontor. I bottenplanet var en stor, öppen fabrikslokal med dubbel rumshöjd. Mot norra väggen var en entresolvåning och i byggnadens sydvästra hörn var ett mindre rum för svetsverk. I den tvärställda delen återfanns expedition, chefsrum, utlämningsrum med lagerdel samt matsal för arbetarna.

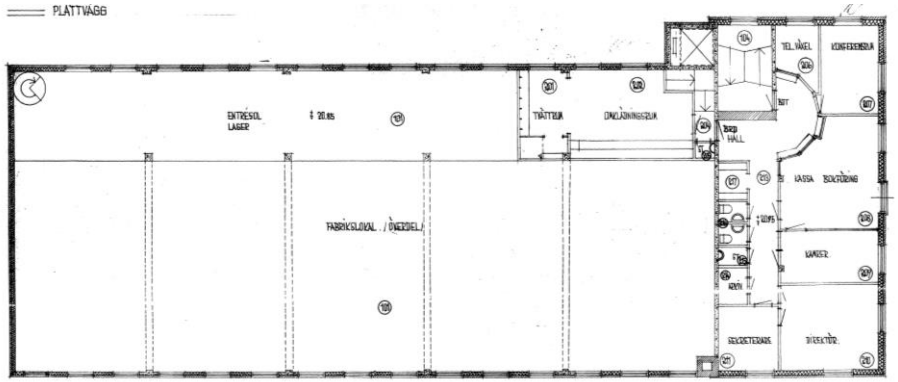

Plan 2.

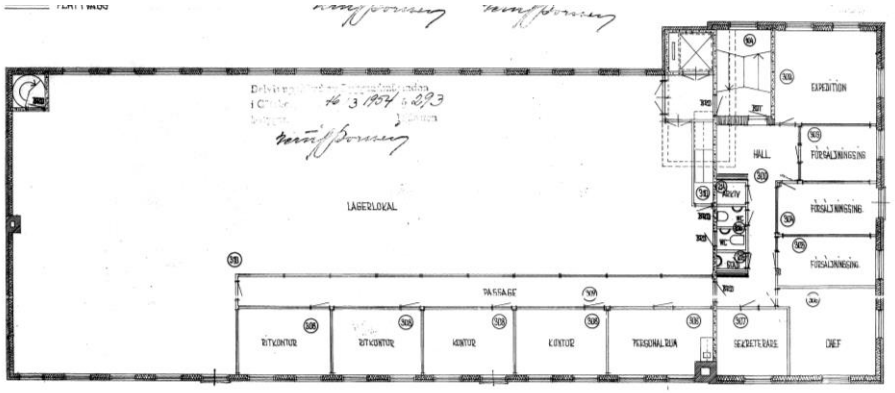

Plan 3. Om- och tillbyggnadsritningar från 1951.

Plan 2 utgjordes av entresolvåningen som användes för lager och i delen närmast den tvärställda byggnadskroppen var ett tvättrum med omklädningsrum. I den tvärställda delen var kontorslokaler, bland annat för direktör, sekreterare, kamrer, bokföring, konferensrum, telefonväxel mm. Den översta våningen i inrymde kontor – bland annat för chef, sekreterare, expedition och ritkontor och de var lokaliserade både till den tvärställda delen samt till den större byggnadskroppens södra del vilken i övrigt utgjordes av en stor, öppen lagerlokal. Mellan fabriks- och lagerlokalerna löpte i byggnadens västra del en spiraltrappa och i den tvärställda delen fanns ett huvudtrapphus mot norr vilket betjänade samtliga våningsplan. Trapphuset nåddes via en separat ingång och det fanns också en

trappa från gatuentrén upp till bottenplanet. I anslutning till norra trapphuset fanns också den utbyggda hissdelen.

Arkitektoniskt uppvisade byggnaden främst stildrag från nytraditionell modernism. Den täta fönstersättningen liksom de större fönstren mot söder, hissutbyggnad, lastkajerna med mera vittnade också om dess funktion som industri- och verksamhetsbyggnad. Invändigt möjliggjorde ett pelarsystem i betong både öppna ytor för tillverkning och lager samt mindre utrymmen för bland annat kontor.

Sedan uppförandet har huset genomgått vissa ändringar, i huvudsak till följd av verksamhetsanpassningar och redan några år efter uppförandet verkar en ny verksamhet ha tagit över del av byggnaden – Skandiatryckeriet. 1953 inreddes för denna verksamhet i del av den stora fabrikslokalen i bottenplanet och underhand gjordes flera ändringar till följd av verksamhetens behov. 1954 ska det också ha tillkommit en ny entrétrappa i den större byggnadskroppen, i vägg mot söder. Samma år inreddes också lokaler för en läkemedelsfabrik i husets tredje våning. Utvändiga ändringar har också skett, bland annat har södra fasaden försetts med en sekundär plåtbeklädnad och de stora fönstren har byggts om och öppningarna minskats till följd av invändiga ändringar av bjälklaget.

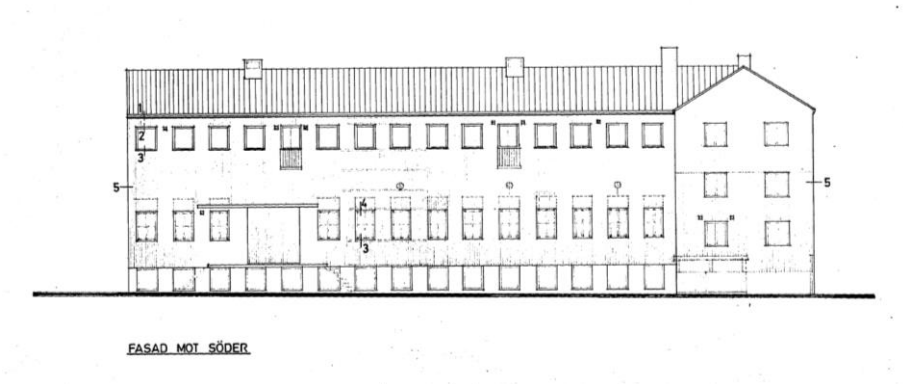

Södra fasaden, förändringsritning från 1974.

Byggnadshistorik

1951 Nybyggnad för Nya Smidesfabriken

1953 Bensinstationsanläggning uppförs i anslutning till byggnadens norra fasad

1953 Inredning av lokaler för tryckeri, Skandiatryckeriet

1954 Ny entrétrappa mm

1954 Inredning av lokal för läkemedelsfabrik, Esstehuset

1956 Utökning av träbjälklag

1959 Inredning av förråd i källarvåning mm

1959 Trappa mellan bottenvåning och våning 1 trappa mm

1959 Inredning av lunchrum i bottenvåning

1972 Förändring av personalutrymme, etablering utrymningstrappa mot norr mm

1974 Byte av fasadmaterial samt ny rumsindelning i vån 3 trappor mm

Exteriör

Byggnaden har rektangulär planform med en något tvärställd del mot gatan. Huset är i tre våningar med en putsad sockel och fasader av det gula, räfflade teglet, undantaget fasaden mot söder vilken har en sekundär inklädnad med grön, korrugerad plåt. De högre fönsterpartierna mot detta håll är delvis igensatta. Uppåt avslutas huvudfasaderna av en utkragad, mönstermurad takfot och även gavlarna är försedda med en mönstermurad övergång i form av ett rullstensskift.

Huvudentrén liksom ingången i norra fasaden har omfattningar av röd granit men dörrbladen är utbytta. Natursten återfinns också i entréernas trappor. Till hissen leder en äldre dörr vilken kan vara original och lastintag finns även mot söder och i västra gaveln. Fönstren är delvis utbytta.

Exteriören har genomgått en del förändringar över åren, den mest framträdande är plåtinklädnaden och ändringen av fönsterpartierna mot söder liksom etableringen av en lastport i gavel mot väster. Även byten av dörrblad och fönsterbyten har påverkat det ursprungliga uttrycket men sammantaget har byggnaden en övervägande bevarad originalkaraktär – undantaget främst södra fasaden – och dess originalfunktion som industri- och verksamhetsbyggnad är alltjämt avläsbar.

Original
Byggnadsvolym
Naturstenstrappor
Sockel
Betongtrappa/vid hiss och lastkaj
Fasader av tegel
Takutformning
Hissdörr
Fönster (delvis)
Balkongräcken i smide
Skorstenar (delvis)

Byggnaden har en övervägande bevarad originalkaraktär och dess ursprungliga funktion går alltjämt att utläsa. Bilden visar östra samt del av norra fasaden. I det vinklade partiet mellan de båda huskropparna skymtar hisstornet.

Del av fasad mot norr. Fönstren mot detta väderstreck är övervägande i original.

Fasaden mot söder har en ändrad karaktär till följd av plåtbeklädnaden och ombyggnaden av de stora fönsteröppningar som ursprungligen ledde in dagsljus till fabrikslokalen med dubbel rumshöjd.

Lastkaj med tillhörande trappor i betong är original.

Östra fasaden med en av byggnadens publika ingångar. Fönster samt fönsterdörrar är utbytta liksom porten.

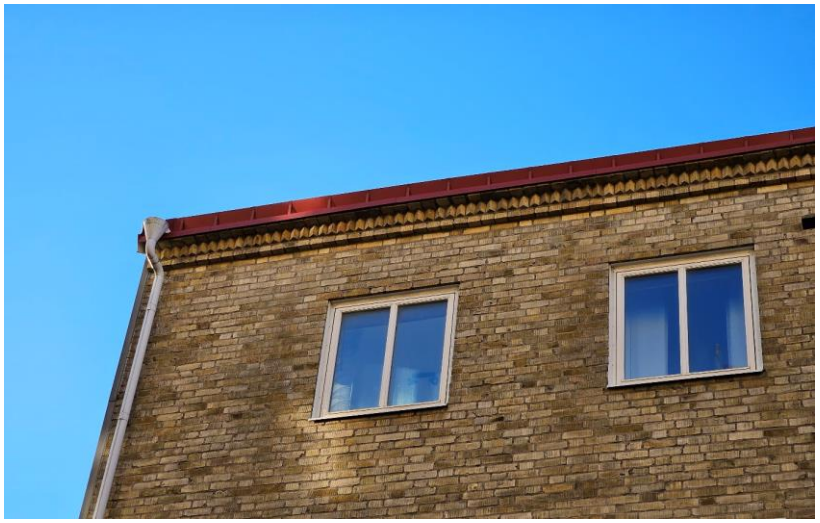

Fasaden avslutas uppåt med ett dekorativt mönstermureri.

Mot öster är franska balkonger med smidesräcken vilka bedöms original.

Ursprungliga entréer med omfattningar och trappor av granit. Trappan mot öster har kompletterats med ett nedre steg i betong. Dörrpartierna är utbytta men dörr till hissen är sannolikt original, detsamma gäller lastkajen och trappdelen i betong.

Krokslätt 35:6

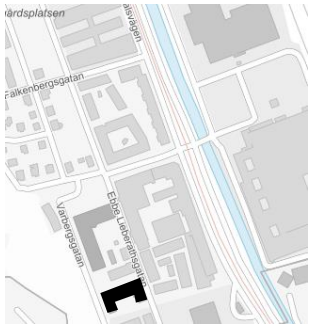

Adress: Ebbe Lieberathsgatan 25
Nybyggnad: 1950-1952
Ursprunglig funktion: Kontors- och industriverksamhet
Arkitekt/upphovsman: Gunnar O Jacobsson och Walter Teeling Arkitekter

Historik

Den ursprungliga delen av byggnaden uppfördes 1950-1952 och var avsedd både för kontor och industriverksamhet (Ceson Guldvaru AB för tillverkning av smycken, manschettknappar och bestick). Den mot öster vinkelställda delen byggdes på med en våning 1967 och flygeln in mot gården byggdes till med en vinkelställd verktygsbyggnad 1972 vilket resulterade i att huset fick en hästskoformad plan.

Nybyggnadsritningarna för huset är stämplade 1950 men redan 1952 upprättades relationshandlingar för byggnaden varför bedömningen är att fabriken utformades lika handlingarna från 1952. Den ursprungliga kontors- och fabriksbyggnaden uppfördes i suterräng, med grundmurar och pelar/balksystem i betong men det fanns också bärande innerväggar av tegel. Huvuddelen av huset var i 2-3 våningar med en envånig del mot väster. Ytterväggarna var murade tegelväggar och takstolen i trä, undantaget lågdelen vars tak var av lättbetongplattor. Byggnaden hade en L-formad plan och fasaderna var av gult, räfflat tegel och sockeln hade en pågjuten yta. Gårdslängan hade ett flackt sadeltak med två lanterniner medan det valmade sadeltaket i byggnadsdelen mot gatan var brantare. Gatulängans tak hade vidare fönster i takfallet mot gården samt kröntes av en skorsten. På taket fanns också en större ventilationshuv. Lågdelen hade ett flackt pulpettak och ytterligare en huv fanns placerad där. I vinkel med gårdslängan var ett i mark placerat garage med portar mot gården. Två garageportar fanns också i gårdslängans södra fasad. Huvudentrén med uppglasat trapphus var förlagd mot öster och Ebbe Lieberathsgatan. Ytterligare en större entré fanns mot norr och båda dessa var försedda med skärmtak avtäckta med kopparplåt. Fönstren utgjordes i gatulängan främst av en- och tvåluftsfönster och i södra fasaden var flerluftsfönster markerade med en omfattning av utkragat tegel. Gårdslängan hade övervägande större flerluftsfönster.

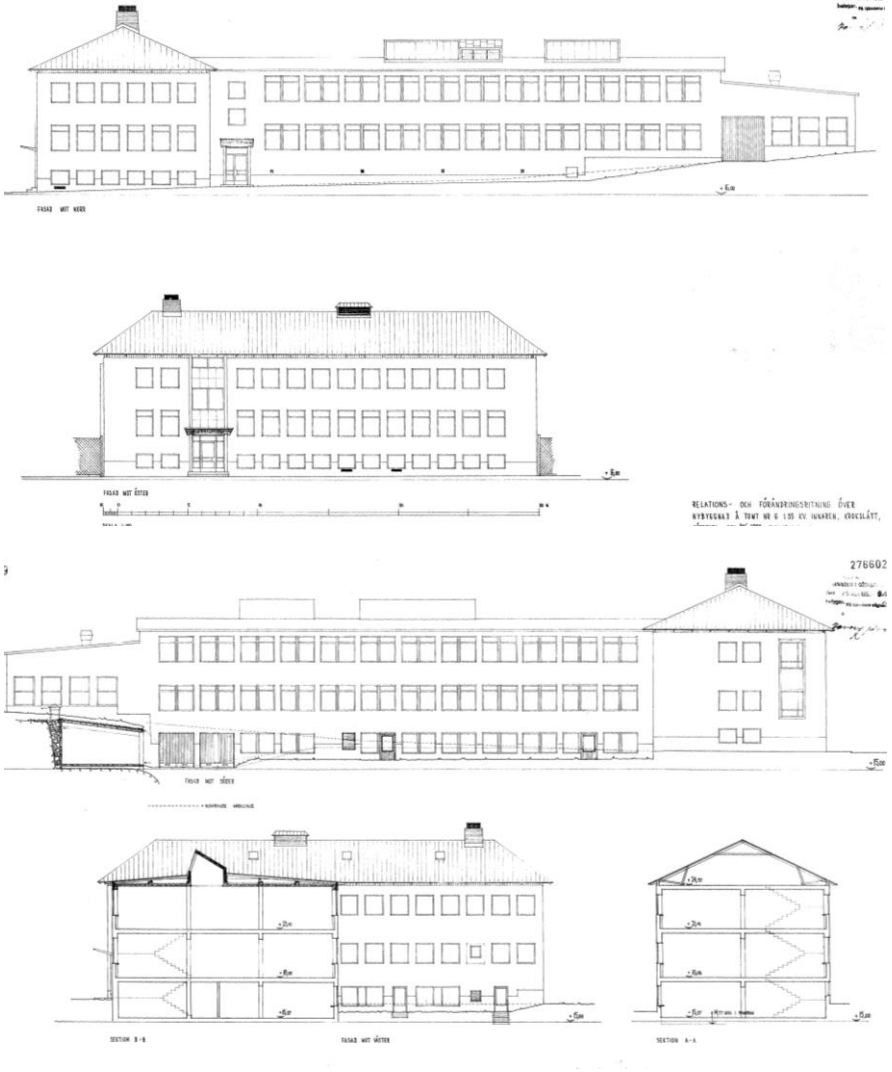

Fasader, relationsritningar från 1952.

Rummen i källarvåningen var i gårdslängan organiserade utmed en centralt placerad korridor vilken också ledde till rummen i gatuhuset. I gatulängan var inrett för pannrum, ett mindre lunchrum, kök och omklädningsrum med mera. I gårdslängan fanns ett större lunchrum, skyddsrum och ytor avsedda för bland annat lagerhållning och tillverkning. Lågdelen var i denna våning outgrävd.

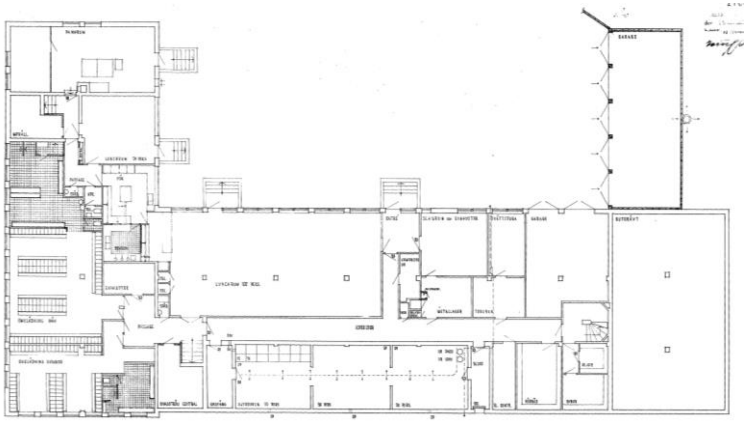

Plan över källarvåning.

Planlösningen i bottenvåningen var utformad med en centralt placerad korridor i gatu- och gårdslängan vilken ledde till lokalerna vilka var placerade utmed korridorerna och övervägande mot ytterväggarna. I gatuhuset var en bostadsdel i södra gaveln omfattande två rum och kök. Övriga lokaler användes främst för fabriksverksamheten och här fanns laboratorium, rum för gjutning, efterglänsning, försilvring, slipning, silververkstad, valv och så vidare. Det fanns också rum för verkmästare, vilrum och andra utrymmen för personalen. I lågdelen var avsett för presshall. Ett antal av rummen hade större ytor vilket medförde synliga, bärande pelare.

Våningen en trappa upp hade likadan struktur som bottenvåningen – med en centralt placerad korridor som löpte i hela högdelen. I gatuhuset fanns i södra delen rum för chefer, sekreterare, konferensrum, telefonväxel, kassa, kamrer, expedition etc. I dess norra del var rum för packning, valv, lagerchef samt lager. I gårdslängan fanns ytterligare tre kontorslokaler vilka var orienterade mot gården. Övriga lokaler var avsedda för tillverkningen och här fanns bland annat rum för guldslipning, fattare och gravörer liksom lokaler för verkmästare och förman. Det fanns också valv. Några rum hade större ytor med synliga pelare och ett antal lokaler var överljusbelysta genom lanterninerna. Vinden i gatuhuset var avsedd för vindskontor, förråd, fläktrum, telefoncentral och för hissmaskineriet. I planritningarna finns angivet att vissa väggpartier mot korridor hade överljus i vägg och det fanns också glasade väggpartier mellan exempelvis rum för verkmästare och tillverkningslokaler.

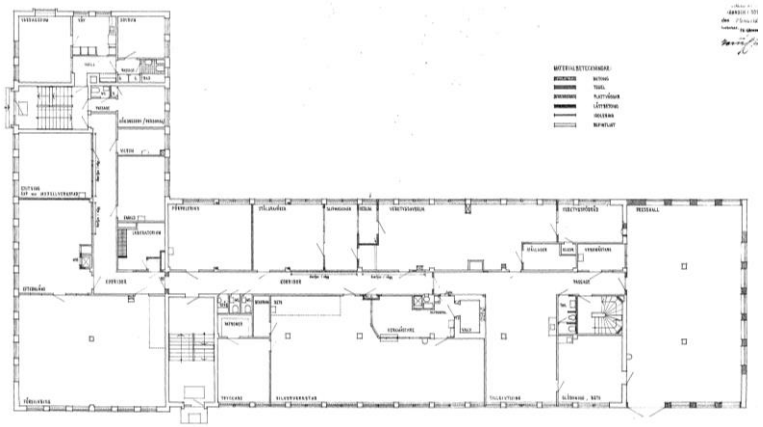

Plan över bottenvåning.

Trapphus fanns i anslutning till de båda entréerna mot öster och norr men det fanns också en interntrappa vägg i vägg med lågdelen. Trapporna betjänade samtliga våningsplan, undantaget vindsvåningen vilken endast nåddes via trapphuset mot öster. Mindre hissar, troligen avsedda för varor, fanns i anslutning till tillverkningslokalerna.

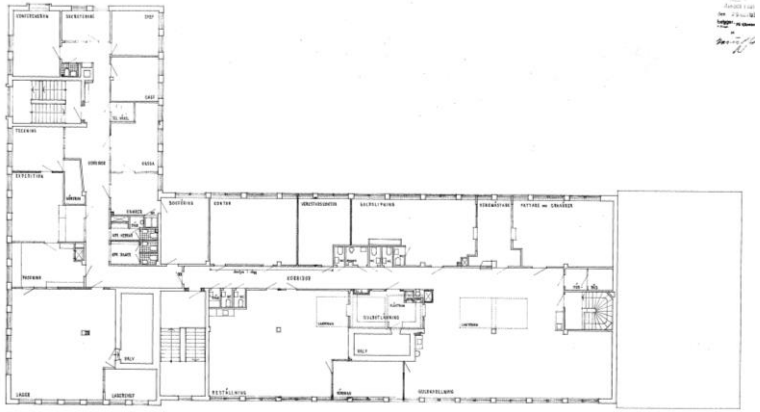

Plan över våningen 1 trappa upp.

Samtliga är relationsritningar från 1952.

Arkitektoniskt uppvisade byggnaden främst stildrag från nytraditionell modernism. Den täta fönstersättningen och lanterninerna vittnade också om dess funktion som industri- och verksamhetsbyggnad. Invändigt möjliggjorde ett pelarsystem i betong ett flexibelt system som möjliggjorde både öppna ytor för tillverkning och lager samt mindre utrymmen för bland annat kontor.

Sedan uppförandet har byggnaden genomgått flera förändringar, såväl utvändiga som invändiga. 1967 byggdes gatulängan på med en våning vilken försågs med fönsterband – undantaget fasad mot gården – och en beklädnad av plåt.

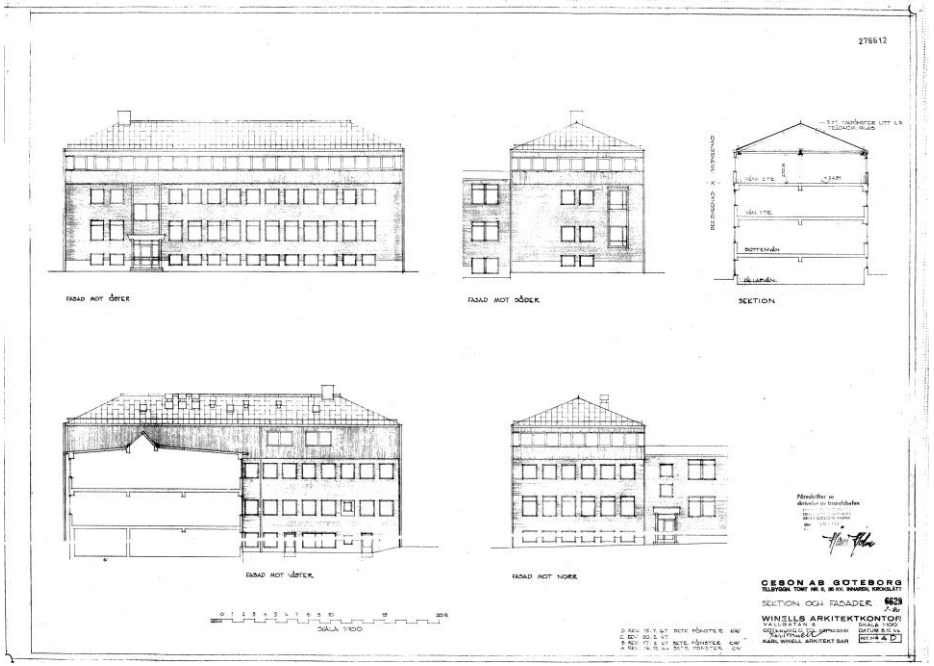

Förändringsritning från 1967.

1972 byggdes gårdslängan till med en flygel vilken placerades ovan markgaraget. Tillbyggnaden var avsedd som verktygsförråd och sammanbyggdes med presshallen. Fasaderna var av korrugerad plåt och i samband med åtgärderna byttes garagets samtliga portar.

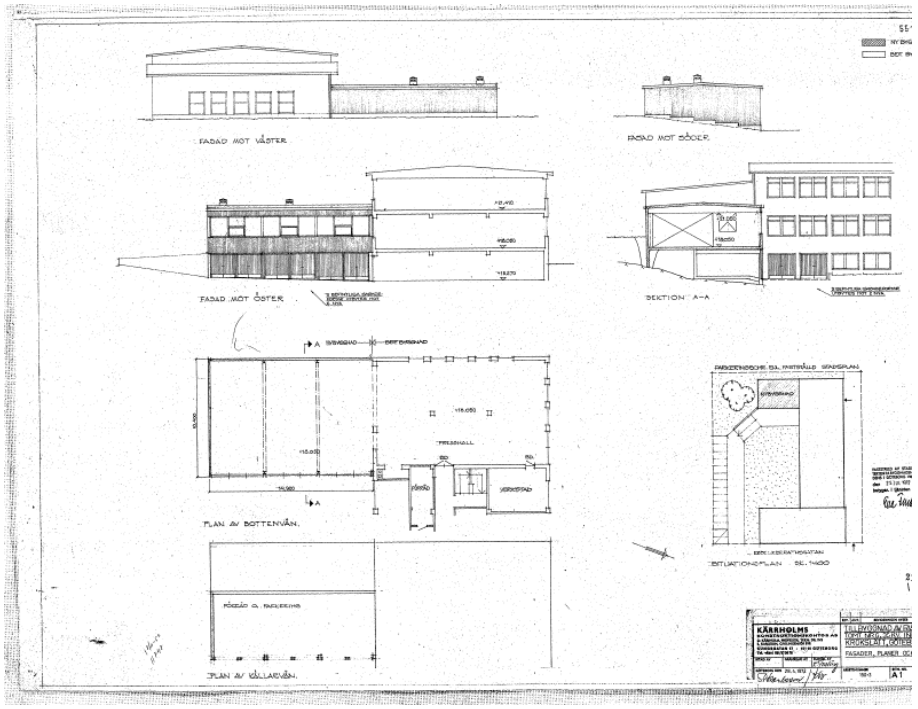

Förändringsritning från 1972.

1983 byttes samtliga fönster i gatulängans påbyggda del. Åtgärderna medförde att fönsterbanden i påbyggnaden ersattes av treluftsfönster. Mellan fönsterpartierna tillkom fasadplåt vilket var lika omgivande fasadytor från 1967. Vid tiden var det fortsatt Cesons Guldvaru AB som drev verksamhet i huset men ett antal år senare lades verksamheten ner och 1985 hade en ny fastighetsägare tagit över.

Därefter har genomförts flera ändringar av planlösningen, främst till följd av verksamhetsanpassningar och huset blev alltmer en kontorsbyggnad även om delar av byggnaden också användes för små verkstäder. 2010 medgavs byggnaden ny funktion som skola. Nedanstående planritningar redovisar justeringar till följd av detta men ger också en bild av hur den invändiga strukturen ändrats sedan husets uppförande.

Fler utvändiga ändringar som skett är bland annat tillbyggnad av ett trapphus mot gården 2008, etablering av solskydd samt fönster- och dörrbyten.

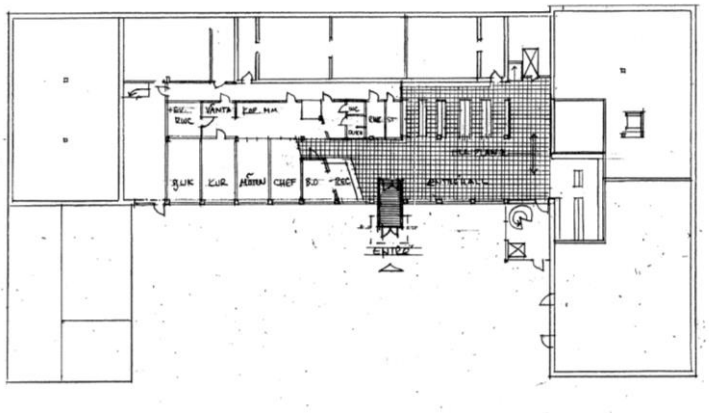

Bottenplan (Källarvåning).

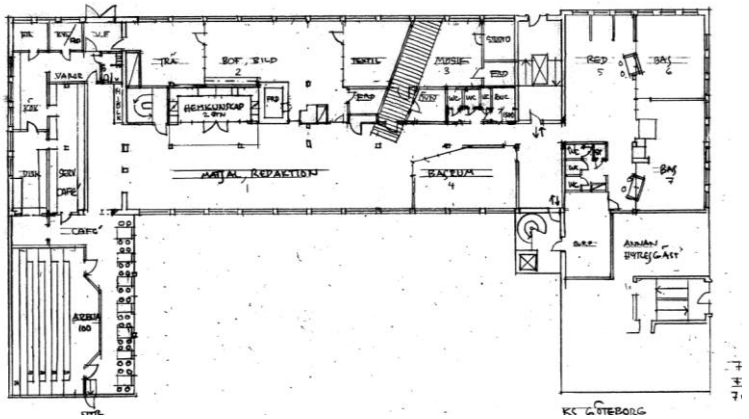

Plan 1 (Bottenvåning).

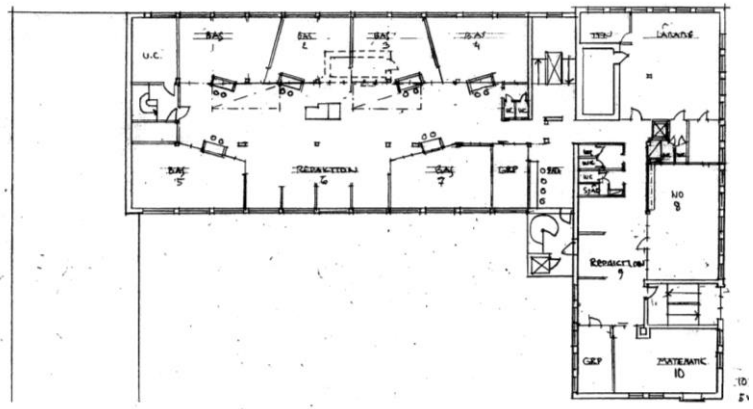

Plan 2 (Plan av 1 våning upp).

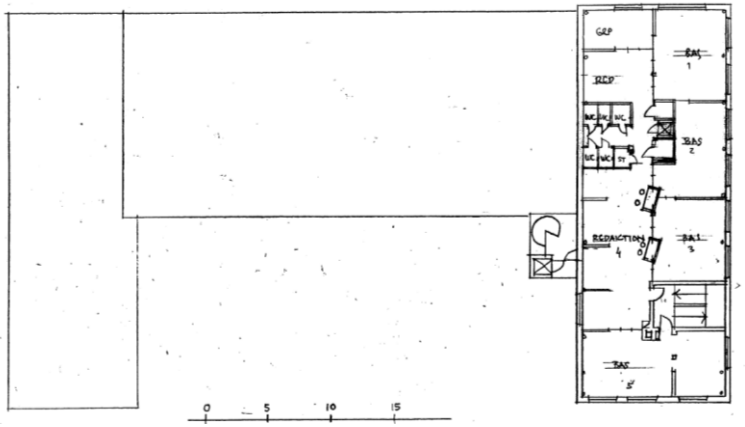

Plan 3. Samtliga är förändringsritningar från 2010.

Byggnadshistorik

1950-1952	Nybyggnad
1967	Tillbyggnad av 1 våning
1972	Tillbyggnad (verktygsförråd) samt planändring av befintlig presshall
1975	Provisorisk förrådsbyggnad
1983	Byte av fönster i översta våningen
1984	Ändrat användningssätt av kontorslokaler
1993	Ombyggnad av industrikontor, hiss
2000	Ändring av kontor inkl inklädnad av fasad
2002	Ändring av industribyggnad samt flytt av smältugn
2004	Tillbyggnad av orgelforskningsverkstad (genomfördes aldrig)
2008	Tillbyggnad av industribyggnad, trapphus med hiss
2009	Ändring av industribyggnad, ombyggnad av förråd till bageri
2010	Ändrad användning av kontorsbyggnad till skola
2014	Solskydd på fasad
2016	Ändring av lokaler, rum

Exteriör

Byggnaden har idag en hästskoformad plan och är i en till fyra våningar. Högst är längan mot Ebbe Lieberathsgatan. Sockeln med pågjutning är delvis bibehållen men mot gården har marknivån ändrats och där är den kompletterad med stenskivor. De ursprungliga delarna av huset har fasader med det gula, räfflade teglet medan både påbyggnad och tillbyggd del mot väster har fasader av plåt. Fönstren är övervägande utbytta, detsamma gäller dörrar. I fasad mot gården återfinns vidare ett uppglasat trapphus samt senare tillkommet vindfång. På den långsmala byggnadens tak finns två lanterniner.

Exteriören har genomgått en del förändringar genom åren och de som medfört störst påverkan är påbyggnaden mot öster, etablering av glasat trapphus och vindfång samt solavskärmning. Även byten av dörrblad och fönsterbyten med avvikande kulör har påverkat det ursprungliga uttrycket och den sammantagna bedömningen är att byggnaden till större delen har en förändrad karaktär relaterat originalutförandet. Dess ursprungliga karaktär och funktion som industri- och verksamhetsbyggnad kan främst avläsas i gårdslängans fasad mot norr, genom i högre grad upplevbar originalkaraktär och genom takets lanterniner.

Original
Naturstenstrappor
Sockel med pågjuten yta
Fasader av tegel
Takutformning (ej gatulänga)
Skärmtak (ursprungliga entréer)
Fönster (delvis)
Lanterniner
Skorsten

Fasad mot öster med påbyggnad från 1967. Huset bedöms ha en till större delen förändrad karaktär relaterat originalutförandet.

Fasad mot norr. Mot detta väderstreck är byggnadens originalkaraktär upplevbar i högre grad och takets lanterniner vittnar om husets ursprungliga funktion för industriverksamhet.

Del av fasader mot gård med senare tillkommet vindfång och trapphus. Sistnämnda är från 2008.

Garagedel från fabrikens uppförande men med ändrad fasad. Den tillbyggda delen ovan byggdes som verktygsförråd 1972 och har också den en något justerad utformning sedan tillkomsten – bland annat är fönstren utbytta.

Fasader av gult räfflat tegel samt sockel med pågjutning avsedd att efterlika natursten – original.

Port med utbytt dörrparti i gårdslängans norra fasad. Skärmtaket är original men med utbytt taktäckning. Trappans vilplan är möjligen ursprungligt.

Huvudentré mot Ebbe Lieberathsgatan. Utbytt dörrparti men skärmtak i original, även trappan i granit bedöms ursprunglig.

Interiör

Större delen av huset används idag för skolverksamhet och på våningarna finns lärosalar, personalutrymmen med mera. I det tidigare verktygsförrådet är idag inrett för matsal. Invändigt är huset främst präglat av de ändringar som genomfördes i samband med att byggnaden anpassades för denna verksamhet och ytskikten i korridorer, lärosalar och kontor är huvudsakligen från denna tid. Trots senare ändringar finns ursprungliga inslag bevarade, såsom mindre delar av planlösningen, skyddsrum, något valv och trapphusen. Sistnämnda är till stora delar i originalutförande och på våningsplanen finns ursprungliga inslag såsom synliga, bärande betongpelare, fönsterbänkar av kalksten och marmor samt enstaka dörr.

Byggnadsdelar original
Fönsterbänkar i natursten
Dörrar (enstaka)
Trapphus
- Marmortrappa/golv
-Trappa/golv terrazzo
-Tegelklädda väggar
-Räcke
-Handledare

Interiör från trapphuset i gatulängan. Trappa, golv och socklar i vad som sannolikt är kolmårdsmarmor, smidesräcken, överliggare, handledare samt väggar av räfflat tegel – original. Dörrarna är övervägande utbytta och kompletteringar såsom etableringen av gallergrinden har utförts.

Fönsterbänk i marmor – original.

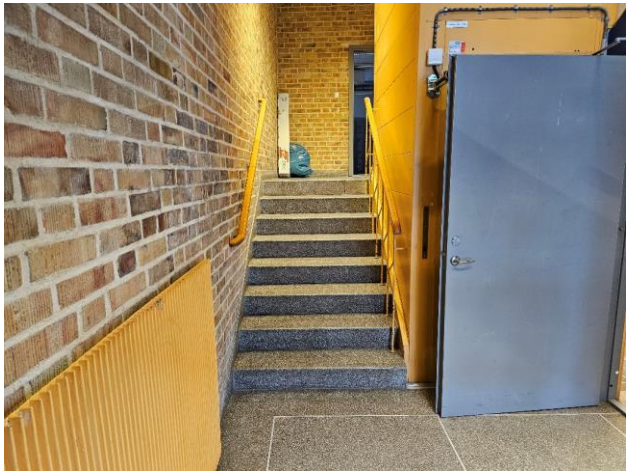

Interiör från gårdslängans trapphus vilket nås från den ursprungliga ingången mot norr.

Gårdslängans trapphus med hiss som tillkommit senare varför trappan ändrats något. Trappan samt golv, vilplan och socklar är av terrazzo vilket är original. Smidesräcken, överliggare, handledare, fönsterbänkar samt väggar av räfflat tegel är också original.

Teglets olika bränning medverkar till en variationsrik yta.

Ursprungligt men betydligt enklare interntrapphus i gårdslängans västra del. Trappan har en sekundär mattbeklädnad men handledare är original.

Interiör från bottenplanet.

Ytskikt och delar såsom dörrar är till större delen senare vad gäller hela byggnaden. Inslag av ursprungligen omålade tegelväggar på våningarna är till stora delar övermålade.

Ursprungligen var det i denna del inrett med mindre rum utefter den centralt placerade korridoren. Idag är planlösningen öppen. Interiör från plan 1.

Interiör från det verktygsförråd som byggdes till på 1970-talet.

Interiör från plan 1. Senare rumsindelning är i delar anpassad efter de bärande pelarna.

Fönsterbänkar av sten finns i hög grad bevarade.

Interiör från plan 2.

En av lanterninerna.

Ursprunglig valvsdörr.

Krokslätt 35:9

Adress: Ebbe Lieberathsgatan 21
Nybyggnad: 1952
Ursprunglig funktion: Kontors- och lagerbyggnad.
Arkitekt/upphovsman: Går ej att utläsa

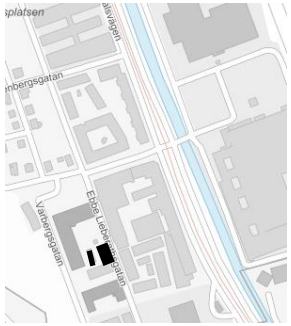

Historik

Huvudbyggnaden uppfördes som kontor- och lagerbyggnad 1952 och i bottenvåningen var även en bostadsdel inrymd. Byggherre var Abel Magnusson.

Grund, källarvåning samt bjälklag och bärande innerväggar var av betong medan fasadernas ytterväggar var av tegel och takstolen av trä. Huset var i två våningar med källare och vind och planformen var rektangulär. Långsidan av byggnaden var orienterad mot Ebbe Lieberathsgatan och där återfanns även den av natursten omfattade huvudentrén. Sockeln hade en pågjuten, naturstensimiterande yta medan övrig del av fasaden var av rött tegel. Trapphuset annonserades med ett vertikalt fönsterband och porten mot gatan var av trä med glasade dörrblad. Det tegeltäckta sadeltaket var försett med en asymmetriskt placerad skorsten och mot gården var en kopparinklädd takkupa. Bostadsdelen hade vidare en fransk balkong, också den mot gården. Mot samma väderstreck var källaringången vilken nåddes via en betongtrappa. Såväl trappa som balkong var försedda med smäckra smidesräcken. Fönstren utgjordes övervägande av enluftsfönster, delvis placerade gruppvis och som fönsterband. Norra fasadens större fönsterparti utfördes sannolikt aldrig. I takfallet mot gatan och gården fanns – utöver takkupans fönster – också mindre takfönster.

Fasader samt sektion, nybyggnadsritningar från 1951.

På gården byggdes en maskinhall i en våning, med putsade fasader och pulpettak. Västra fasaden samt gavelfasaderna var fönsterlösa medan östra fasaden var försedd med fyra garageportar, varav tre med överljusfönster. Det fanns också en enkeldörr och två fönster.

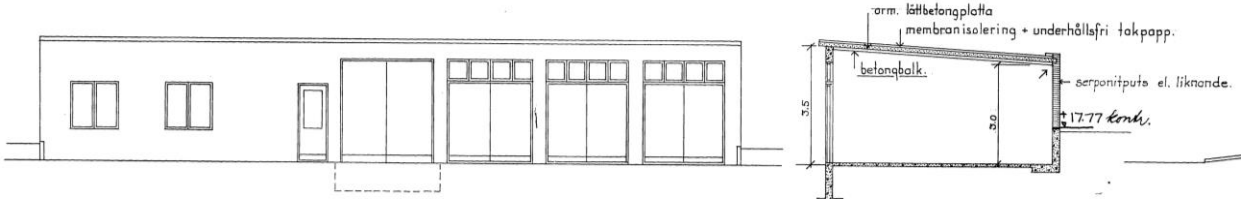

Maskinhall, fasader och sektion. Nybyggnadsritningar från 1951.

I gatuhusets källarvåning fanns lagerutrymmen, tvättstuga, pannrum, matkällare, cykelförråd samt WC-utrymmen. I bottenplanet fanns en bostadslägenhet om två rum och kök liksom en större lagerlokal i östra delen av byggnaden. Den övre våningen var avsedd för kontorsverksamhet med tillhörande väntrum, tekök, utrymme för arkiv, WC samt kapprum mm. Även vindsplanet var inrett för kontor och även där fanns tekök och väntrum. En och samma trappa betjänade samtliga våningsplan och trapphuset nåddes från huvudentrén mot Ebbe Lieberathsgatan. Källaren kunde även nås via en ingång från gården. Genomförd inventering av plan 2 gör gällande att reception, väntrum och intilliggande kontor troligen genomfördes med något justerad plan relaterat nybyggandsritningarna.

I maskinhallen på gården var endast inrett för maskinförvaring och nybyggnadsritningarna redovisar en helt öppen yta.

Huvudbyggnaden uppfördes i modernistisk stil, tydligt präglad av nytraditionalismen. Den täta fönstersättningen medverkade till en karaktär av kontorsbyggnad men dess funktion som lager kunde inte avläsas i exteriören. Stommen med bärande betongpelare medförde en delvis flexibel planlösning med öppna ytor för lager samtidigt som det också var inrett för mindre rum i kontorsdel och bostadsdel. Gårdshuset hade karaktär som enkel komplementbyggnad uppförd i en modernistisk stil. Dess funktion var avläsbar genom de större garageportarna.

Den utvändiga ändring av huvudbyggnaden som genomförts sedan uppförandet är i huvudsak att en entré med tillhörande ståltrappa har etablerats mot gården. Invändigt inreddes redan 1954 för kontor i den del av bottenvåningen som ursprungligen var avsedd för lagerhållning.

1970 inreddes maskinhallen för kontor vilket bland annat medförde tillkomst av WC och förråd men planlösningen lämnades övervägande öppen. I fasad ersattes tre av garageportarna med fönster. Det tillkom också fem fönster i västra fasaden.

Planer, nybyggnadsritningar från 1951.

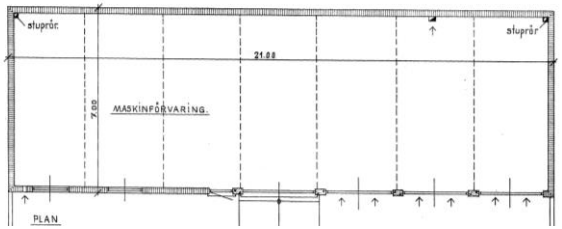

Planlösning, maskinhall.
Nybyggnadsritning från 1951.

Byggnadshistorik

1952 Nybyggnad, kontorsbyggnad samt maskinhall

1953 Uppförande av stödmur på gården, mot intilliggande fastighet

1954 Inredning av fler kontor, kontorsbyggnad

1970 Ombyggnad av maskinhall till kontor

Exteriör

Byggnaden är i två våningar med källare och vind och planen är rektangulär. Sockeln med pågjuten massabeklädnad och fasaderna av rött tegel är bevarade liksom fönstren – däribland trapphusets vertikala fönsterband med blyspröjsade fönster och omfattning av natursten. Mot Ebbe Lieberathsgatan är entrépartiet bevarat i originalutförande och mot gården är alltjämt bostadsdelens rundade lilla balkong kvar. På sadeltaket är den murade skorstenen och i takfallet mot gården takkupan omfattande fem fönster. I respektive takfall återfinns vidare de ursprungliga takfönstren. Mot gården är källaringången samt en sekundär entré med tillhörande ståltrappa.

Utöver ståltrappan och det senare tillkomna entrépartiet har i princip inga andra ändringar skett och byggnaden är väl bevarad till exteriören med en bibehållen verksamhetskaraktär.

Gårdsbyggnaden är något mer förändrad och det som medfört störst påverkan är att några av garageportarna har ersatts med fönster men sammantaget har också den byggnaden en bevarad karaktär.

Kontorshuset har en väl bevarad originalkaraktär.

Original (kontorshus)
Volym
Naturstenstrappa
Betongtrappa
Sockel
Tegelfasader
Takutformning
Fönster
Fönsterdörr
Port, huvudentré
Dörrar till källare
Övriga inslag av natursten
Inslag av koppar
Takkupa
Skorsten

Original (gårdshus)
Volym
Putsade fasader
Takutformning
Fönster (delvis)
Garageport med överljus

Östra fasaden har inte förändrats sedan husets uppförande.

Västra fasaden är övervägande i ursprungligt utförandet – undantaget det senare tillkomna entrépartiet med tillhörande ståltrapp.

Huvudentré i originalutförande. Trappa i granit, omfattning möjligen i gnejs, glasad port – original.

Södra fasaden är utan fönster.

Sockeln har en naturstensimiterande pågjutning.

Fasader av rött tegel.

Norra fasaden.

En gjuten betongtrappa leder ned till källaringången.
Såväl trappa som smidesräcke är original.

Rundad balkong med smidesräcke samt fönster och fönsterdörr i original.

Det vertikala fönsterbandet vid trapphuset har en påkostad omfattning lika entrépartiet samt är i träslag lika dörrbladen.

Samtliga fönster är original och har delvis bevarade fönsterbleck av koppar.

Gårdsbyggnadens östra fasad. Tre av de ursprungliga garageportarna är igensatta och deras placering går fortfarande att avläsa i fasad. Befintlig garageport med överljus är original.

Västra fasaden med senare upptagna fönster. Byggnadsvolymen är densamma sedan uppförandet.

Interiör

Det påkostade trapphuset nås från huvudentrén mot Ebbe Lieberathsgatan och är väsentligen i originalutförande. Golv samt den gjutna trappan har en beklädnad av grön marmor och utmed trappans lopp samt som fallskydd vid fönstren är dekorativa smidesräcken målade i en grön kulör. Handledare samt räckesöverliggare är av lackat trä med en elegant profil och väggpanelen i anslutning till porten är utförd som en lackad träpanel, sannolikt av teak. Merparten av dörrarna är utbytta till nya fanérdörrar men enstaka dörr bedöms original.

Även kontorslokalerna på våning 2 utgör en påkostad, väl bevarad interiör. Mindre ändringar avseende planlösningen har troligen genomförts, bland annat genom att något större rum delats av till förmån för mindre kontor. Originalinredningen utgörs av parkettgolv, golv och socklar av travertin och marmor, panel och receptionsinredning sannolikt i teak, fönsterbänkar av marmor, öppen spis med tillhörande gnistskydd, glasade väggpartier, fanérdörrar, tak med akustikplattor och så vidare.

Inventerade lokaler i vindsvåningen uppvisar en något mer förändrad karaktär med delvis nya ytskikt, övermålade fanérdörrar et cetera. Dock finns originalsnickerier delvis bevarade liksom WC-inredning med ursprungligt kakel och marmorgolv.

Trapphuset är väsentligen i originalutförande med material och detaljer av hög kvalitet.

Golv, vilplan, socklar samt plan- och sättsteg är av grön marmor, troligen kolmårdsmarmor.

Eleganta smidesräcken och handledare och räckesöverliggare i lackat trä med en enkel profil.

Vy mot huvudentréns glasade pardörr. Väggarna i dess anslutning är klädda med karosseripanel.

Detalj av karosseripanel samt del av dörrblad – sannolikt i träslaget teak.

Golv samt socklar av travertin – original.

Kontorslokalerna på våning 2 är övervägande i originalutförande. I bild är receptionen vilken väsentligen är i original/äldre utförande avseende golv, socklar, tak, snickerier och övrig fast inredning såsom glaspartier till höger i bild och receptionsdisk.

Passage med golv och socklar av travertin, panelklädda väggar, glasade partier,dörrar samt tak i original.

Tak med ljudabsorbent vilken bedöms original.

Väggur i receptionen – original.

Kontor med fiskbensparkett i original.

Kontorets två arkiv/kassautrymmen har ådringsmålade ståldörrar – original.

Kontor med parkett lagd som ett flätverk. Golv, socklar, radiatorer, dörrar, fönsterbänkar, tak, öppen spis i original. Planlösningen kan vara något justerad och vägg till vänster i bild kan vara något senare.

Öppen spis med detaljer och gnistskydd i natursten – original.

Samtliga fönsterbänkar är i marmor, men med variation i typ. I bild en svart och vit marmor.

WC med kvadratiskt svart kakel och kvadratiskt marmorgolv – original.

Samtliga WC:n på plan 2 är väsentligen i originalutförande men med viss variation i kulörer vad gäller kakel och typ av marmorgolv.

Fönsterbänk med vit och grön marmor. Exempel på radiator i original.

Inventerad del av vindsvåningen är mer förändrad vad gäller ytskikt men originaldetaljer förekommer även där.

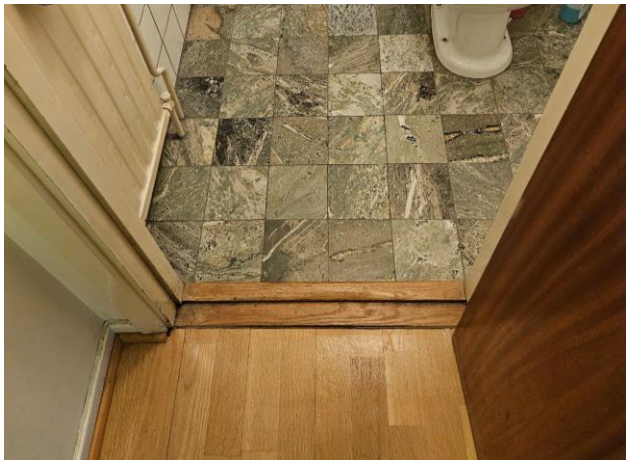

WC på vindsvåningen har kakelklädda väggar och marmorgolv lika kontoret på plan 2.

Fönsterfoder i original.

Glasat parti mot kontorsrum på vindsplanet – original.

Byggnadsdelar original/äldre

Golv och socklar (marmor, travertin, fiskbensparkett, parkett lagd som flätverk
Panel
Fönsterbänkar
Dörrar (delvis)
Radiatorer
Tak
Fast inredning i reception (disk, klocka mm)
Öppen spis
Trapphus
- Marmortrappa/socklar/golv
- Räcke/fallskydd/handledare
- Panel

Krokslätt 35:14

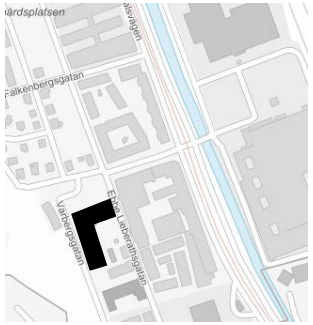

Adress: Ebbe Lieberathsgatan 19
Nybyggnad: 1946
Ursprunglig funktion: Fabriksbyggnad
Arkitekt/upphovsman: Går ej att utläsa

Historik

Fabriksbyggnaden uppfördes i fyra etapper mellan 1946 och 1986. Den första delen var en trevåningsbyggnad, avsedd för Wallengrens konfektion AB. Denna fabriksbyggnad kompletterades med en flygel 1962 vilken därefter förlängdes 1984 och 1986.

Huset uppfördes i suterräng, med pelarstomme och bjälklag i betong. Ytterväggarna var utvändigt isolerade med lättbetong och därefter putsade. Planformen var rektangulär och det platta taket försett med två rader lanterniner i större delen av byggnadens längd. I takfall mot söder fanns en skorsten. Huvudentrén var förlagd till östra fasaden medan det fanns lastintag, lastkajer, garageportar och andra entréer mot söder och gården. Huvudentrén samt två av ingångarna från gården var försedda med skärmtak infästa med stag i fasaden ovan taken. Mot gården och öster utgjordes fönstren övervägande av rektangulära tvåluftsfönster medan västra och norra fasaderna hade stora flerluftsfönster.

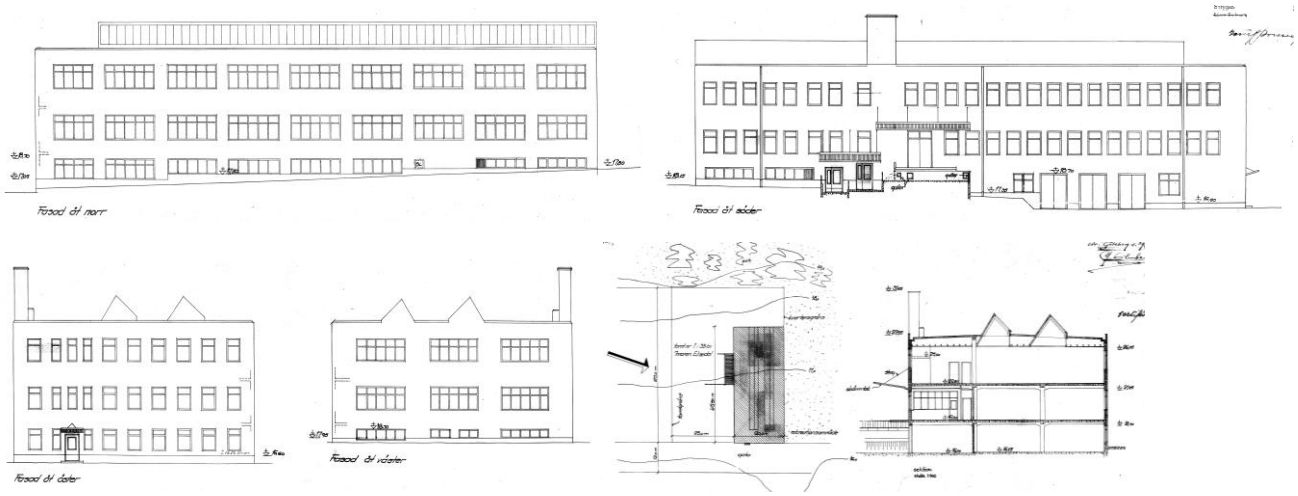

Fasader, situationsplan och sektion. Nybyggnadsritningar från 1946.

I källarvåningen var bland annat en matsal samt omklädningsrum för personalen liksom skyddsrum, pannrum, garage och ett större rum med öppen planlösning avsett som råvarulager. I bottenplanet återfanns i anslutning till huvudingången ett väntrum samt kontor för chef och försäljningschef. En intern korridor ledde vidare mot vad som kallades allmänt kontor och expeditionen belägen vid lastkajen. Mellan kontor och expedition var ett uppglasat väggparti. Mot norr och väster var ett stort rum med öppen planlösning avsett för färdiglager. Den översta våningen präglades av en öppen och överbelyst hall där själva tillverkningen torde ha skett. Del av ytan var också avsedd för råvarulager, avsyning och pressning. Trapphus som betjänade samtliga våningsplan fanns mot söder och vid entrén mot gatan. Huset hade också en hiss för varuhanteringen.

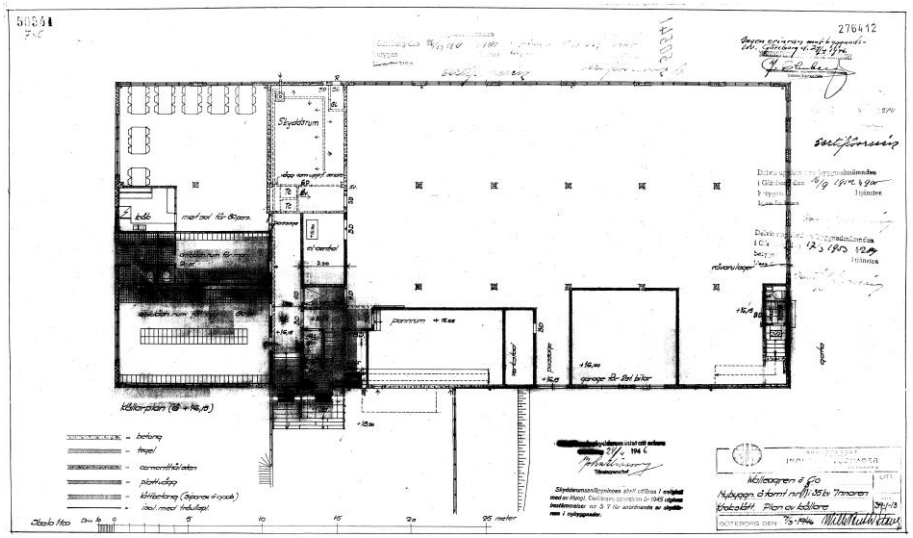

Källarplan.

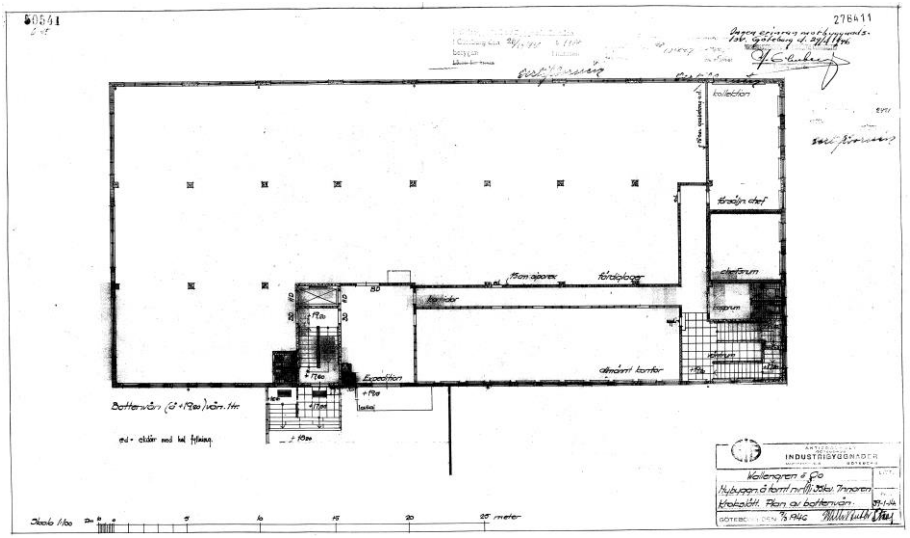

Plan 1.

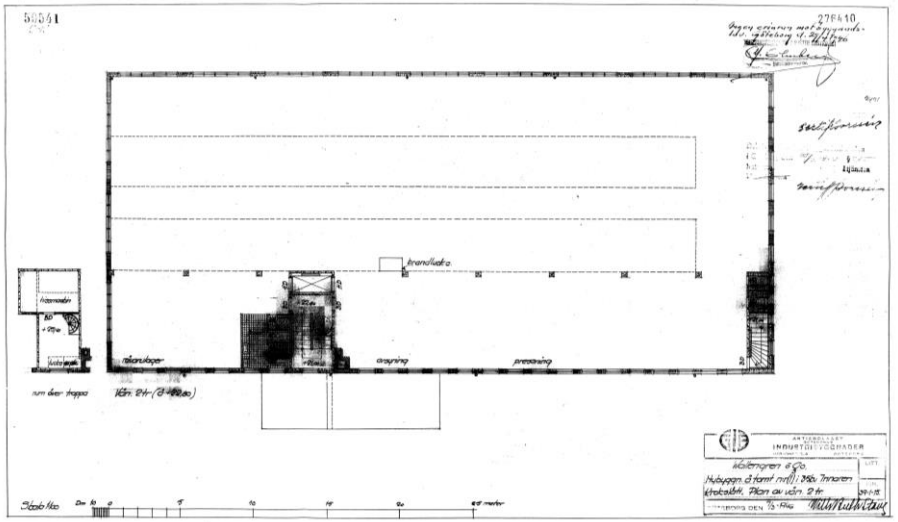

Plan 2. Samtliga är nybyggnadsritningar från 1946.

1962 utökades verksamheten och huset byggdes till med en flygel i tegel. Mot norr utformades den med putsad fasad lika den ursprungliga fasaden medan övriga fasader var i tegel. Samtidigt tillkom också en utbyggnad för pannhus i fasaden mot gården. Invändigt inrymde tillbyggnaden stora lagerlokaler samt utrymmen för bl a kontor och tillverkning. 1983 byggdes den ursprungliga delen på med en indragen våning och 1984 och 1986 förlängdes flygeln söderut. Den tillbyggda delen var i bottenvåningen främst avsedd för en restaurang medan det övre planet byggdes för många små kontor mot ytterväggarna samt med gemensamma utrymmen i mitten.

Den ursprungliga byggnaden från 1946 uppfördes med sina putsade fasader och platta tak i en funktionalistisk stil där de stora fönstren mot norr och väster samt lanterninerna med tydlighet avspeglade dess industrifunktion. De övriga fasadernas täta fönstersättning med mindre fönster annonserade också en verksamhetskaraktär. Invändigt bidrog ett pelarsystem i betong till ett flexibelt system som möjliggjorde både stora, öppna ytor samt mindre. Stommen av betong medförde också icke-bärande fasader varför ytterväggarna kunde förses med stora fönsteröppningar. Tillbyggnaden från 1960-talet anpassade sig mot norr efter den ursprungliga delen medan den mot övriga väderstreck gavs en gestaltning som mer återkopplade till nytraditionalismen. Industrikaraktären var inte lika tydlig men den täta fönstersättningen vittnade om dess verksamhetsfunktion och tillsammans med en stomme lika den ursprungliga byggnadens kunde den invändigt

anpassas efter behov med både stora, öppna ytor och mindre. Tillbyggnaderna från 1980-talet var i karaktär helt underordnade delen från 1960-talet.

Under årens lopp har byggnaden hyst flera verksamheter, däribland kontorsvaruhus, dagcenter, post och skola och byggnaden har i omgångar lokalanpassats efter de olika verksamheternas behov vilket lett till såväl exteriöra som interiöra förändringar. En tillbyggnad för trapphus har tillkommit liksom utrymningstrappor, entréer et cetera och fönster har delvis bytts ut liksom dörrar.

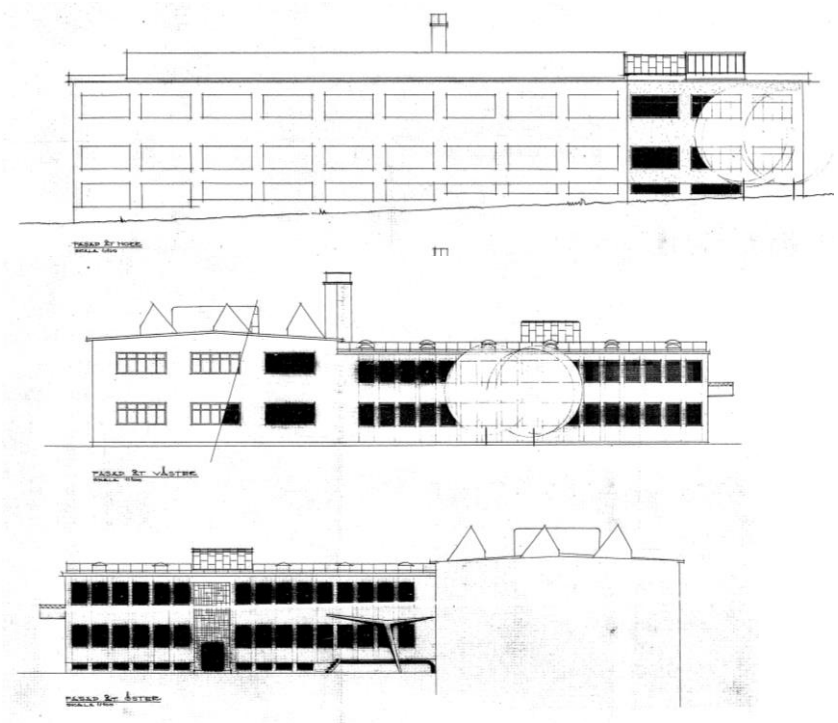

Om- och tillbyggnad 1962. Fasader mot norr, väster och öster.

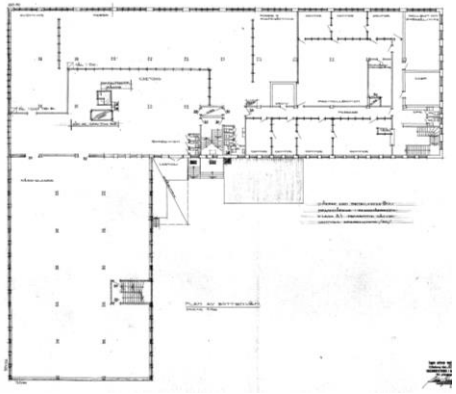

Plan över bottenvåning, om- och tillbyggnad 1962.

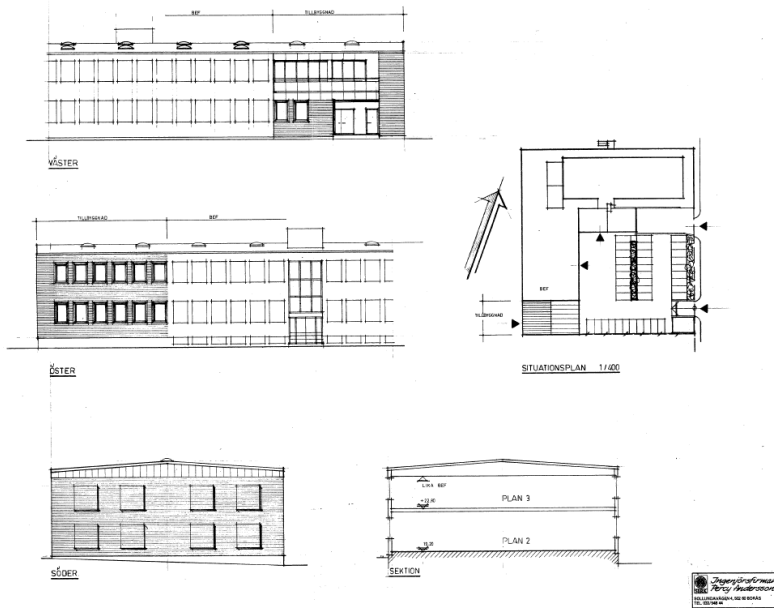

Tillbyggnad från 1984. Fasader samt sektioner.

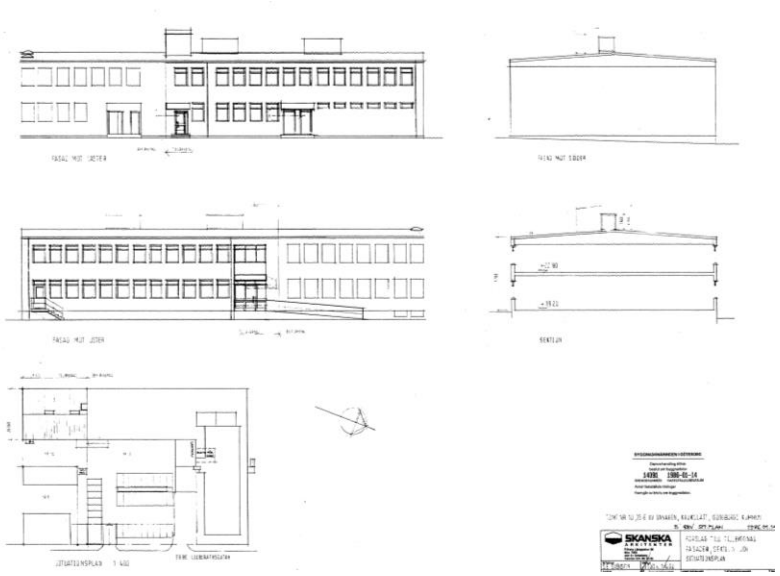

Tillbyggnad från 1986. Fasader samt sektioner.

Byggnadshistorik

1946 Nybyggnad

1947 Diverse väggändringar samt inredning av WC

1948 Diverse väggändringar, för kontorslokaler mm

1950 Inredning av kontorslokaler mm

1952 Ändring av garage till lagerlokal

1953 Inredning av WC

1954 Verkstadsbyggnad i 1 våning, mot öster (riven)

1960 Inredning av WC

1962 Om- och tillbyggnad, utökad del mot väster, tillbyggnad av flygel i tegel och pannhus mot gården. Invändig ombyggnad av del från 1946

1963 Skärmtak vid söderfasad

1970 Dörrparti till lastbrygga II/inredning av kontorslokaler

1983 Ombyggnad och påbyggnad med indragen våning, del från 1946, ny entrétrappa mot norr

1983 Friliggande transformatorstation

1984 Tillbyggnad av del från 1962, mot södra gaveln

1985 Fasadförändring, utbyte av fönster till entrédörr (tillbyggnad från 1962)

1986 Tillbyggnad av del från 1984, flygeln utökades ytterligare söderut (kontor och barservering)

1986 Invändig ombyggnad

1987 Nytt entréparti till kontorshus i norra fasadens östra hörn, inredning av kontor (del från 1946)

1988 Tillbyggnad av garage

1990 Nytt trapphus mot gården, del från 1946

1991 Invändig ombyggnad för dagcenter, etablering av balkong mot väster (flygel)

1998 Nybyggnad av transformatorstation

2000 Ändrad användning av industri till skola

2002 Tillbyggnad samt fasadändring (indragen balkong samt utrymningstrappa i fasad mot söder, del från 1946)

2013 Rivning av garage på gården

Exteriör

Byggnaden har idag en vinkelformad plan och är i två till tre våningar med en indragen fjärde våning i byggnadsdel mot norr. Byggnadshöjden är låg vilket ger en långsträckt fasad och volymerna har en lådliknande karaktär. Fasaderna mot norr och öster är putsade och målade i en vit kulör medan övriga fasader har en beklädnad av rött tegel, undantaget trapphustillbyggnaden mot gården som har en avvikande utformning med vita, skivklädda fasader. Delar av tegelfasaderna har i anslutning till den sekundära trapphustillbyggnaden täckmålats i en vit kulör. Såväl den ursprungliga byggnaden som tillbyggnaderna har flacka tak och i västra delen av längan mot norr är tre igensatta lanterniner.

Fönstren sitter jämnt utplacerade över fasaden. Mot norr och del av västra fasaden är stora flerluftsfönster medan övriga fönster främst utgörs av enluftsfönster. Fönstren i den ursprungliga delen är utbytta medan det finns bevarade fönster från 1960-talet i utbyggnaden av flygeln. Mot norr är ett tillbyggt vindfång samt en senare tillkommen entré med skärmtak. Mot öster är den ursprungliga entrén igensatt medan det mot gården finns ett antal sekundära entréer till byggnaden från 1946 samt separata ingångar till flygeln både från väster och öster.

Exteriören i den ursprungliga delen från 1946 har genomgått flera förändringar genom åren och det som medfört störst påverkan är fasadändringarna mot gården vilka kraftigt ändrat huset karaktär mot detta väderstreck. Även påbyggnaden har medfört viss negativ påverkan, främst mot söder med etableringen av terrass et cetera. Ändringarna av de ursprungliga stora fönsteröppningarna samt den glasade entrén mot norr har också de haft negativ påverkan. Tillbyggnaden från 1960-talet är i mötet med den ursprungliga fabriksbyggnaden anpassad efter dess utformning medan den i övrigt har ett eget uttryck vilket tillbyggnaderna från 1980-talet underordnat sig. Även i dessa delar har ändringar genomförts, bland annat genom fönsterbyten och etablering av träbalkong mot väster. Den sammantagna bedömningen är att den ursprungliga byggnaden har en mot söder ändrad karaktär medan övriga fasader är mer bevarade. Dess funktion som industri- och verksamhetsbyggnad kan alltjämt avläsas tack vare den täta fönstersättningen men också genom de fortsatt stora fönstren. Längan från 1960-talet har också den en bevarad karaktär som verksamhetsbyggnad och framträder som en tydlig årsring till den äldre fabriksbyggnaden.

Den ursprungliga delen uppfördes 1946 och – undantaget södra fasaden – är dess industri- och verksamhetskaraktär alltjämt upplevbar liksom delvis dess originalkaraktär. 1962 byggdes huset till med en flygel vilket också medförde en förlängning av norra fasaden med tre fönsteraxlar. På 1980-talet byggdes huset på med en indragen våning vilket medförde att originallanterninerna revs.

Original (1946)
Sockel
Utförande med putsad fasad
Port (fasad mot öster, försatt)

Äldre (1962)
Gjuten sockel (1980-tal)
Utförande med putsad fasad
Fasader av tegel (1980-tal)
Fönster (delvis)
Takutformning
Lanterniner (igensatta)
Inslag av kopparplåt

I begreppet äldre ingår även inslag i tillbyggnader från 1980-talet vilka är utformade i samklang med 1960-talets byggnad.

Utökningen av den ursprungliga delen genomfördes i etapper – 1962, 1984 och 1986. Mot norr utformades tillbyggnaden med putsad fasad för anpassning till det befintliga huset men mot övriga väderstreck var fasaderna av rött tegel. Markering för skarv mellan 1946 års byggnad och tillbyggnad från 1962.

Flygelbyggnaden i tegel sedd från sydväst. På taket syns de lanterniner som tillkom 1962. Fönstren har en tät, regelbunden placering. Markering redovisar skarven mellan del från 1962 och utbyggnader från 1980-tal.

Flygelns gavelfasad mot söder.

Flygelns fasad mot gården.

Byggnad från 1946 – fasad mot öster. De mindre fönstren annonserade de ursprungliga kontorens placering och de smalaste fönstren markerade dåtidens trapphus.

Fönstren i byggnad från 1946 är utbytta men indelningen av fönstren är delvis bevarad, undantaget försättningar i de övre delarna.

Byggnadsdel från 1962 – sekundärt glasparti samt port. Fasad mot gården.

Mot söder är den ursprungliga fabriksbyggnaden tämligen kraftigt ombyggd, bland annat med en kantig tillbyggnad för ett trapphus vilken uppfördes 1990, terrass i anslutning till påbyggnaden samt genom solavskärmningarna.

Exempel på bevarade fönster med fönsterbleck av koppar i byggnadsdel från 1962.

Byggnadsdel från 1962 – takfot med bevarad sarg av kopparplåt.

Interiör

Planlösningen i den äldsta delen utgörs övervägande av kontors- och lärosalar orienterade mot ytterväggarna, detsamma gäller tillbyggnaden från 1962. I den tillbyggda delen från 1980-talet finns bottenvåningens restauranglokaler bevarade och den övre våningen är inredd med lärosalar och mindre utrymmen.

Det nuvarande huvudtrapphuset till del från 1946 är belägen i tillbyggnad från 1990 och den ansluter till en bevarad del av en gjuten ursprunglig trappa vilken leder till den nedersta våningen. Det finns också ett separat trapphus till del från 1962 och det nås från en ingång mot gården. Detsamma gäller tillbyggnaden från 1980. I del från 1946 finns en rest av det publika trapphus som ledde upp till försäljningskontor, chefskontor och väntrum.

Planlösningen i del från 1946 är övervägande ändrad och de stora, öppna rummen är till större delen indelade i mindre utrymmen. De bärande betongpelarna är delvis synliga. Även i del från 1962 är rumsindelningen till stora delar ändrad till förmån för fler mindre rum men delar av den öppna planlösningen finns kvar liksom betongpelarna. Interiören i samtliga delar bedöms ha moderniserats under 1980-talet och ytskikten och byggnadsdelar härrör i stort från denna tid. I byggnad från 1946 finns det bärande systemet med synliga pelare i delar bevarat liksom delar av trappor, fönsterbänkar av röd kalksten, enstaka dörrar och enstaka golvytor. I del från 1962 återfinns ett bevarat trapphus, enstaka dörrar samt fönsterbänkar av marmor. Inslag från 1960-talets ombyggnad återfinns också i den ursprungliga byggnaden och tillbyggnaden från 1980-talet uppvisar främst detaljer och ytskikt från denna tid.

I begreppet äldre ingår även inslag i tillbyggnader från 1980-talet vilka är utformade i samklang med 1960-talets byggnad.

Byggnadsdelar i original (1946)
Rest av trapphus
-Golv, socklar, trappa av kalksten
Betongtrappor
Golv av terrazzo
Fönsterbänkar av natursten och terrazzo
Dörrar (enstaka)

Byggnadsdelar, äldre (1962)
Trapphus/trappor (1980-tal)
-Golv, socklar, trappa av terrazzo
-Räcken, handledare
Fönsterbänkar av natursten (1980-tal)
Dörrar (delvis)

Del från 1946

Ursprunglig glasad träport till vad som utgjorde den publika ingången mot Ebbe Lieberathsgatan. Dörren är igensatt från utsidan.

Fönstren i den bevarade delen av det ursprungliga trapphuset har fönsterbänkar av röd kalksten – original.

Senare ombyggnader har medfört att trappan har stängts av och de övre trappploppen är rivna. Golv och trappsteg är av röd kalksten – original.

Källarplan. Utmed väggarna är de bärande betongpelarna delvis synliga.

Källarplan. De bevarade originaldelarna är få men i bild är hissdörr samt dörr till pannrum vilka är original. Innanför dörren till pannrummet skymtar golv av terrazzo – original.

Fönsterbänk av terrazzo – original.

Källarplan. Rum med sekundärt entréparti mot norr.

Källarplan. Bevarad rest av det trapphus som ursprungligen fanns i anslutning till södra fasadens ingång.

Plan 1. Fönsterpartiet närmast i bild är placerat i byggnadsdel från 1962 medan övriga är i del från 1946.

Fönsterbänk av röd kalksten – original.

Plan 1. F d chefsrum med bevarad planlösning men utbytta ytskikt undantaget fönsterbänkarna.

Plan 1. Utrymmen till vänster utgjorde ursprungligen en större sal för allmänt kontor. Utrymmet delades sedan av för mindre kontor.

Plan 1. Rummet har idag ändrad planlösning men här fanns ursprungligen utrymme för försäljning och försäljningschef.

Plan 1. Här fanns ursprungligen östra fasadens trapphus samt det tillhörande väntrummet men inget av detta finns kvar.

Plan 1. Delvis rivna dörr- och väggpartier vilka bedöms vara från 1960-talets ombyggnader.

Interiör från tillbyggnad för trapphus från 1990. Vy mot ingång till plan 2, del från 1946.

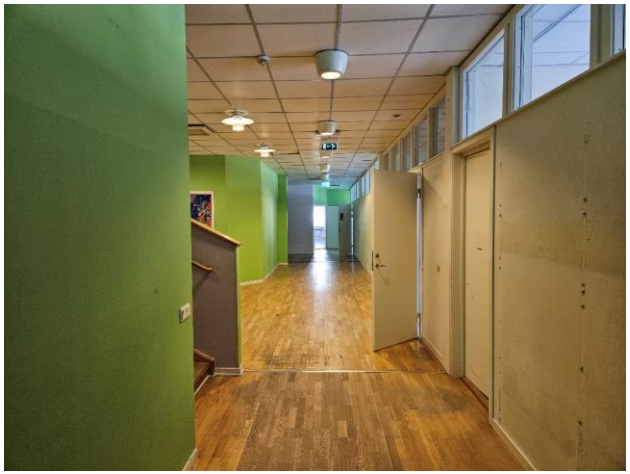

Ytskikt och detaljer är främst från 1980-tal. Till vänster i bild skymtar trappa upp till den påbyggda våningen från 1983.

Plan 2. Interiör mot söder och gården.

Plan 2. Våningen hade ursprungligen öppen planlösning men är idag indelat för mindre rum, korridorer etc.

Plan 2. Interiör i byggnadens nordöstra hörn.

Plan 3. Interiör från påbyggd del från 1983.

Del från 1962

Källarplan. Rum med bevarad, öppen planlösning och synligt bärande system. Vy mot skyddsrum.

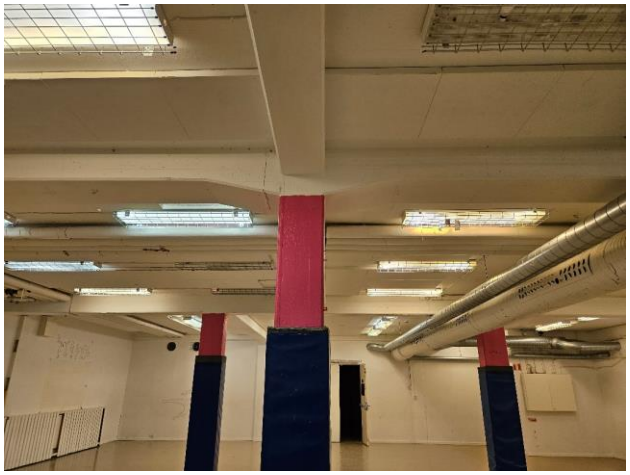

Detalj av betongpelare och betongbjälklag.

Plan 1. Det större färdiglagret är nu delvis avdelat i mindre utrymmen.

Fönsterbänk av marmor samt fönster – äldre.

Plan 2. Hörnrum mot nordväst med ändrad rumsindelning.

Plan 2. Mot gården är delvis bevarad planlösning med flera mindre kontor efter varandra.

Trapphus mot gården. Gjuten trappa, ytor av terrazzo, smidesräcken med överliggare i trä, handledare samt merparten av ståldörrarna är från uppförandet. Utbytt fönsterparti.

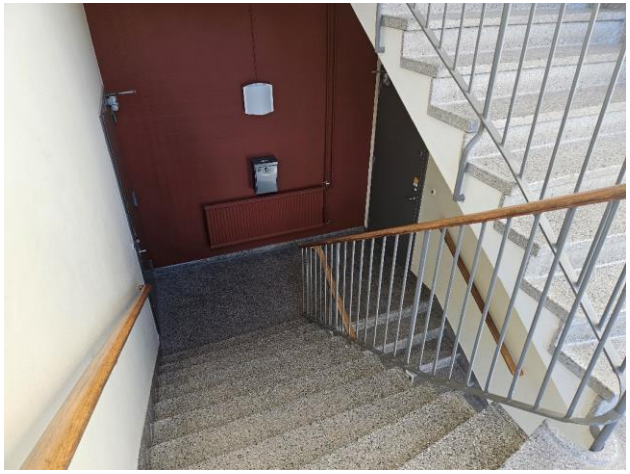

Flera ståldörrar är från längans tillkomsttid.

1980-tal

Entréhall innanför huvudentrén mot gården. Golv i terrazzo är från 1980-talet.

Interiör från restaurangdelen i plan 1.

Plan 1. Kontorsutrymmen mot gården. Utformningen av de glasade väggpartierna återkommer i hela byggnadskomplexet vilket främst bär spår av modernisering och ombyggnad på 1980-talet.

Även tillbyggnaden från 1980-talet är försedd med fönsterbänkar av marmor, lika del från 1962.

ANALYS

Villorna

Villorna (Krokslätt 19:2, 23:13-15) uppfördes på mark som planlades 1944 men ingår som en årsring till den bebyggelsemiljö med egnahemsbebyggelse som Lilienberg gestaltade förutsättningarna för i och med 1913 års stadsplan.

Arkitekturen hos planområdets villor är förankrad i modernismen och har sinsemellan en likartad karaktär och placering. Villorna har genomgått förändringar över tid och den ursprungliga karaktären är bevarad i olika hög grad. Ändringarna har hos några av byggnaderna medverkat till att de utvändigt fått mer av verksamhetskaraktär än karaktär av bostadshus. I huvudsak är det de två husen från 1960-talet (Krokslätt 23:14-15) som har en övervägande bevarad utformning. De ursprungliga trädgårdstomterna mot öster är avstyckade och används idag som parkeringsmark.

Sammantaget ger villabebyggelsen möjlighet till inblick i den tidiga utbyggnaden av staden då de främst ansluter till stadsplanen från 1913 och villakvarteren invid samtidigt som de också är en del av den stadsutveckling som skedde vid mitten av 1900-talet. Arkitektoniskt vittnar de också om de tendenser som rådde vid tiden och de utgör en samlad årsring av miljöns villabebyggelse men ändringar underhand har i viss mån begränsat möjligheten att uppleva detta.

Industri-/verksamhetsbebyggelse

Industri- och verksamhetsbebyggelsen i södra delen av planområdet (Krokslätt 35:5-6, 35:9, 35:14) utgör direkta uttryck för den stadsutveckling i området som tog fart i och med stadsplanerna från 1944 och 1948.

Övergripande uppvisar bebyggelsen stildrag från modernismen och de utgör exempel på industri- och verksamhetsbebyggelse uppförd i en tid då mer traditionella material användes och då gestaltningen av denna byggnadstyp alltjämt var mer viktig. Genom fönstersättning och fönsterstorlek och industriella inslag såsom lanterniner berättar de också om dagsljusets betydelse för verksamheten, en betydelse som ett antal år senare minskade kraftigt genom konstbelysningens inträde. Samtidigt karaktäriseras flera av byggnaderna av den mer otydliga funktionsutformning som blev alltmer vanlig för denna typ av bebyggelse omkring mitten av 1900-talet. Även verksamhetbebyggelsen har genomgått förändringar över tid och den ursprungliga karaktären är bevarad i olika hög grad. Samtidigt så har samtliga tre industribyggnader en industrikaraktär som alltjämt kan utläsas och Krokslätt 35:9 har fortsatt en tydlig verksamhetskaraktär. Husens sinsemellan olika utformning ger också uttryck för hur de olika verksamheterna satt sin prägel på bebyggelsen men också för att de hade olika byggherrar vilket satte sitt avtryck i gestaltningen.

Den samlade industri- och verksamhetsbebyggelsen vittnar både om den fortsatta utbyggnaden av staden och av Södra Krokslätt samtidigt som den också berättar om företeelsen att kunna anlägga industriområden utan närhet till vatten men där ett utbyggt vägnät var av stor betydelse – ett skeende som präglade delar av stadsdelens planläggning från mitten av det förra seklet liksom det gjorde det på andra sidan stadsgränsen. Bebyggelsen utgör också uttryck för den småskaliga industri- och verksamhetsbebyggelse staden planlade för i den inre delen av området samtidigt som de med sin arkitektur, gestaltning och de funktionsstyrda inslagen ger möjlighet till inblick i hur industri- och verksamhetsbyggnader utformades vid tiden. Möjligheten till detta har dock, i delar, begränsats till följd av senare ändringar som både påverkat gestaltningen och läsbarheten av den ursprungliga funktionen.

Nedan följer preciserade värdebeskrivningar avseende industri- och verksamhetsbyggnaderna.

Krokslätt 35:5

Sammantagen värdering
Krokslätt 35:5 bedöms ha ett **högre kulturhistoriskt värde (B)**. Den bidrar till läsbarhet av det kulturhistoriska sammanhanget samt utgör ett tidstypiskt, till exteriören övervägande bevarat, exempel på en industri- och verksamhetsbyggnad från mitten av 1900-talet. Byggnaden bedöms utgöra en väsentlig del av den småskaliga industri- och verksamhetsmiljön och genom sin övervägande bevarade karaktär verkar den karaktärskapande inom stadsdelen. Värdet understryks vidare av att det endast finns ett fåtal byggnader kvar av denna typ i närmiljön.

För stadsrummet och byggnaden (exteriör) värdebärande karaktärsdrag och egenskaper listas nedan:

- Byggnadens småskalighet
- Friliggande placering
- Del av fasad i liv med gatan
- Byggnadens industri-/verksamhetskaraktär:
  Tätt sittande fönster
  Avläsbart att fönster mot söder delvis varit större
  Hisstorn
  Lastport mot söder
- Arkitektonisk utformning samt bevarade byggnadsdelar från 1951

Kommentar: Interiören är i denna byggnad inte bedömd

Krokslätt 35:6

Sammantagen värdering
Krokslätt 35:6 bedöms ha ett **kulturhistoriskt värde (C)**. Den bidrar till viss läsbarhet av det kulturhistoriska sammanhanget samt utgör ett tidstypiskt, dock förändrat, exempel på en industri- och verksamhetsbyggnad från mitten av 1900-talet. Genom sin mer bibehållna fasad mot norr – där en industrikaraktär ännu kan avläsas – bedöms den ingå som en miljöskapande del i den småskaliga industri- och verksamhetsmiljön. Det kulturhistoriska värdet motiveras också av att det endast finns ett fåtal byggnader kvar av denna typ i närmiljön.

För stadsrummet och byggnaden (exteriör och interiör) värdebärande karaktärsdrag och egenskaper listas nedan:

- Byggnadens småskalighet
- Friliggande placering
- Del av fasad i liv med gatan
- Byggnadens industri-/verksamhetskaraktär:
  Gårdslängans fasad mot norr
  Tätt sittande fönster
  Lanterniner
  Synlig, bärande pelarstomme (interiör)
- Arkitektonisk utformning samt bevarade byggnadsdelar från 1950-1952

Krokslätt 35:9 (omfattar 2 byggnader)

Sammantagen värdering
Kontorshuset inom Krokslätt 35:9 bedöms ha ett **högt kulturhistoriskt värde (A)**. Den bidrar till läsbarhet av det kulturhistoriska sammanhanget samt utgör ett tidstypiskt, väl bevarat exempel på en industri- och verksamhetsbyggnad från mitten av 1900-talet. Byggnaden utgör en särskilt väsentlig del av den småskaliga industri- och verksamhetsmiljön där det idag endast finns ett fåtal byggnader kvar av denna typ och där de flesta genomgått ändringar underhand. Värdet understryks ytterligare av de väl bevarade interiörer som dokumenterats i genomförd inventering. Givet kunskapsläget är det inte möjligt att fastslå om byggnaden skulle kunna uppfylla BBR:s kriterier för särskilt värdefull byggnad men det höga värdet motiveras utifrån det lokala sammanhanget.

För stadsrummet och byggnaden (exteriör och interiör) värdebärande karaktärsdrag och egenskaper listas nedan:

- Byggnadens småskalighet
- Friliggande placering
- Fasad i liv med gatan
- Byggnadens verksamhetskaraktär:
  Tätt sittande fönster
  Plan 2 med bevarad kontorsinteriör (interiör)

Inslag av verksamhetskaraktär på övriga plan, såsom glasade väggpartier (interiör)
- Arkitektonisk utformning samt bevarade byggnadsdelar från 1952

Gårdshuset bedöms ha ett **kulturhistoriskt värde (C)** som miljöskapande del i den småskaliga industri- och verksamhetsmiljön samt som tydlig komplementbyggnad till en av områdets verksamhetsbyggnader.

För stadsrummet och byggnaden (exteriör) värdebärande karaktärsdrag och egenskaper listas nedan:

- Byggnadens småskalighet
- Friliggande placering
- Byggnadens verksamhetskaraktär/karaktär av komplementbyggnad:
  Byggnadens storlek
  Garageport
- Arkitektonisk utformning samt bevarade byggnadsdelar från 1952

Krokslätt 35:14

Sammantagen värdering
Krokslätt 35:14 bedöms ha ett **kulturhistoriskt värde (C)**. Byggnaden bidrar till läsbarhet av det kulturhistoriska sammanhanget samt utgör ett tidstypiskt, dock förändrat, exempel på en industri- och verksamhetsbyggnad från mitten av 1900-talet vilken gradvis expanderat. Genom de mer bevarade fasaderna – där en industri- och verksamhetskaraktär alltjämt kan utläsas – bedöms den ingå som en miljöskapande del i den småskaliga industri- och verksamhetsmiljön. Det kulturhistoriska värdet motiveras också av att det endast finns ett fåtal byggnader kvar av denna typ i närmiljön. Värdebärande bedöms också tillbyggnaden från 1960-talet vara, både genom sin medvetna gestaltning och anpassning till befintlig byggnad samt då den vittnar om en tidig expansion. Ett visst värde bedöms också tillbyggnaderna från 1980-talet inneha, men endast avseende karaktärsdrag och byggnadsdelar som är utformade i samklang med 1960-talets utbyggnad.

För stadsrummet och byggnaden (exteriör och interiör) värdebärande karaktärsdrag och egenskaper listas nedan:

- Byggnadens småskalighet
- Friliggande placering
- Del av fasad i liv med gatan
- Byggnadens industri- och verksamhetskaraktär:
  <u>Byggnad från 1946</u>
  Fasader mot norr och öster
  Stora, tätt sittande fönster mot norr
  Tätt sittande fönster i övriga fasader
  Synligt bärande system (pelar/balksystem) (interiör)
  <u>Tillbyggnad från 1962</u>
  Tätt sittande fönster
  Lanterniner
  Synligt bärande system (pelar/balksystem) (interiör)
- Arkitektonisk utformning samt bevarade byggnadsdelar från 1946
- Arkitektonisk utformning samt bevarade byggnadsdelar från 1962
- Arkitektonisk utformning samt bevarade byggnadsdelar från 1980-tal vilka är utformade i samklang med 1960-talets gestaltning

KONSEKVENSBESKRIVNING

En del av föreliggande studies syfte är att redogöra för konsekvenser av planförslaget med fokus på rivning av bebyggelsen sett till området som helhet. Konsekvensbeskrivningen liksom bedömningen i följande avsnitt utgår från ett fullt genomförande av detaljplanen.

Undersökningsområdet/planområdet

Påverkan

Planområdet som bland annat omfattar Krokslätt 19:2, 23:13-14, 35:5-6, 35:9 och 35:14 medges en ny detaljplan. Det medför bland annat nya byggrätter på platsen för befintlig bebyggelse inom nämnda fastigheter.

Effekt

Ett fullt utnyttjande av detaljplanens byggrätter medför att bebyggelsen inom nämnda fastigheter rivs och ny bebyggelse tillkommer.

Konsekvens

Kulturhistoriskt sammanhang
Konsekvensen för möjlighet att utläsa och uppleva områdets kulturhistoriska innehåll med fokus på byggnad bedöms avseende det kulturhistoriska sammanhang som utgörs av stadsutveckling i enlighet med 1913 års stadsplan/utökad genom 1944 års stadsplan som **marginell** (villorna enligt ovan rivs till följd av nya byggrätter) då villaområdet väster om Brynolfsgatan alltjämt kommer finnas kvar och detsamma gäller den friliggande 1950-talsvillan öster om Brynolfsgatan.

Konsekvensen för möjlighet att utläsa och uppleva områdets kulturhistoriska innehåll med fokus på byggnad bedöms avseende det kulturhistoriska sammanhang som utgörs av stadsutveckling i enlighet med 1944 och 1948 års stadsplan som **mycket stor** (industri- och verksamhetsbyggnaderna enligt ovan rivs till följd av nya byggrätter) då angränsande kvarter är under utveckling/redan omdanats i stor utsträckning vilket medfört att småskalig industri- och verksamhetsbebyggelse från mitten av 1900-talet och framåt delvis redan har rivits och kommer rivas.

Arkitektur och byggnadstyp
Konsekvensen för möjlighet att utläsa och uppleva områdets kulturhistoriska innehåll med fokus på byggnad bedöms avseende arkitektur och byggnadstyp som **måttlig till stor** avseende villorna (villorna enligt ovan rivs till följd av nya byggrätter) – detta med anledning av att en samlad årsring försvinner. Samtidigt så bibehålls en väl bevarad villa från 1950-talet utmed samma gatusträckning och därtill har några av ovanstående villor en delvis förändrad originalkaraktär och något mer otydlig karaktär av bostadshus vilket sammantaget begränsar påverkan i viss grad.

Konsekvensen för möjlighet att utläsa och uppleva områdets kulturhistoriska innehåll med fokus på byggnad bedöms avseende arkitektur och byggnadstyp medföra en **mycket stor konsekvens** avseende planområdets industri- och verksamhetsbebyggelse (byggnaderna enligt ovan rivs till följd av nya byggrätter) – detta med anledning av att en samlad årsring med småskalig industri- och verksamhetsbebyggelse försvinner och då bebyggelsetypen småskalig industri- verksamhetsbebyggelse inom närmiljön delvis redan har rivits och kommer rivas.

Sammantagen bedömning av detaljplanens konsekvenser

Ett fullt genomförande av detaljplanen och ett fullt utnyttjande av dess byggrätter bedöms medföra en mycket stor konsekvens för möjligheten att uppleva och utläsa platsens kulturhistoriska sammanhang avseende områdets stadsutveckling till ett industriområde i samband med 1944 och 1948 års stadsplaner. Den befintliga, småskaliga industri- och verksamhetsbebyggelsen är den sista av sitt slag i närmiljön och bedömningen är att möjligheten till förståelse för den epoken av stadens utbyggnad i Södra Krokslätt minskar då spåren från denna tid blir färre. Det bedöms också negativt att tidstypisk samt i delar bevarade till väl bevarade industri- och verksamhetsbyggnader försvinner – en konsekvens som främst är negativ för den del av bebyggelsen som är mer bibehållen och har en industri- och verksamhetskaraktär som alltjämt går att uppleva i högre grad.

Avseende det kulturhistoriska sammanhang som utgörs av bostadsbebyggelse tillkommen genom 1913 och 1944 års stadsplaner samt tidstypisk bebyggelse från mitten av 1900-talet bedöms konsekvensen betydligt mer begränsad då villaområdet bibehålls till större delen och då representanter för byggnadstypen kommer finnas kvar i närmiljön.

DETALJPLAN	KULTURMILJÖVÄRDEN INOM PLANOMRÅDET			
NYA BYGGRÄTTER	KULTURHISTORISKT SAMMANHANG		ARKITEKTUR OCH BYGGNADSTYP	
	1913 ÅRS STADSPLAN/UTÖKAD 1944	1944 OCH 1948 ÅRS STADSPLAN	VILLOR FRÅN 1950-1960-TAL	INDUSTRI- OCH VERKSAMHETSBEBYGGELSE FRÅN 1940-TAL TILL 1960-TAL
	Fysisk och visuell påverkan	Fysisk och visuell påverkan	Fysisk och visuell påverkan	Fysisk och visuell påverkan
	Marginell	Mycket stor	Måttlig till stor	Mycket stor